

1686

61/69/

Меди́чний ключ

до кита́йського вченн^я про Пу́льс
автора Міха́еля Бойма із місіонер-
ського товариства Ісуса в Китаї.

1686 рік

CLAVIS
MEDICA

ad
Chinarum Doctrinam

De

PULSIBUS,

AUTORE

R. P. MICHAEL BOYMO, è Soc.
JESU, & in China Missionario.

*Hujus operis ultra viginti annos jam sepulti fragmenta,
hinc inde dispersa, collegit & in gratiam Medicae Facultatis
in lucem Europaeam produxit*

CL. DN. ANDREAS CLEYERUS,

M. D. & Societatis Batavo - Orientalis

PROTO-MEDICUS.

A quo

Nunc demum mittitur

Totius Operis Exemplar, è China recens allatum,
& à mendis purgatum,

Procuratore

R. P. PHILIPPO COPLETIO,

Belgâ, è Soc. JESU, Chinenſis miſſionis
Romam miſſo.

ANNO dō bē LXXXVI.

63995

ПЕРЕОБЛ. 191. P.

*Posidel hunc librum Joha
Cassar Furium. 168
Synb.
In Christo Gratia*

Республика
Найман
Сибирск 1800

Med

Nb

9

AUTHORI

Vitæ ac Salutis, Medicorum Principi Opt. Max.

CHRISTO JESU.

Uī enim potiùs dedicem & consecrem hoc opus, quàm Tibi Authori vitæ ac Restauratori? Sive enim hoc opus considero ut noticiam dare admirabilem illius fabricæ corporis humani, certè Tibi potissimùm dicatum esse debet, qui tam admirandæ fabricæ es Archite-

ctus. Si pulcherrimum corpusculi & vitæ nostræ humanæ cum vastissimo ambitu cœlorum & utriusque machinæ consensum & harmoniam contemplor, Te imprimis, Te solum venerari debeo, qui omnia in pondere & mensurâ usque ad finem tam fortiter suaviterque disponis, & in minimis quoque tam magnus es DEUS. Jam verò si oculos conféro in minoris Mundi flumina tot, rivulosque, venas, inquam, & meatus tenuissimos, per quos dejecta vitâ sese communicat, ab uno omnes fonte profectos, ingratus sanè sim, si fontem hunc cuiquam alteri quàm tibi, qui es α . & ω . principium, inquam, & finis, si, inquam, aliò derivare illos patiar, quàm ad Te, Pelagus bonorum omnium, ad quem omnia creata tanquam flumina ad mare currunt, aut si aberrrent, exsiccari illico penitusque deficere necesse est. Cui, inquam, quàm Tibi, qui es Sapientia æterna, scrutans renes & corda, qui uti potes, ita & vis omnes salvos fieri.

Creaveras Tu quidem hominem immortalem, arborem quoque vitæ plantaveras, sed (eheu!) DEO sibi que injurius sese & totam posteritatem toxico peccati mortifero infecit, do-

nec tandem misertus nostri magnus è cœlo Medicus descendi-
sti, imò & Medicus dici voluisti verè in æternum honorandus
propter necessitatem inevitabilem & prorsus incurabilem, ni-
si omnipotens manus tua remedium contulisset. Equidem
ut animæ morbos, qui mortis æternæ sunt prodromi, depelle-
res, vix aliâ sanè viâ aut medio efficaciori usâ Sapientia divina,
quàm medendo corporibus. Hinc ibas per Castella & Urbes,
sanando omnes à languoribus; Imò medicinas quasdam seu
ex luto, seu sputo, seu aquis adhibere dignatus es, ut ita omnes
ad Tui & æterni Patris notitiam animarum vulneribus me-
dendo perduceres. Quin imò, ut Te Medicum verum esse
ostenderes, languores & infirmitates nostras ipse ferre voluisti,
& dolores nostros ipse portare, ut Tuo livore sanaremur, cor-
pus, inquam, & sanguinem Tuum in medelam nobis dedisti,
mori voluisti, ut viveremus, malè haberi, ut bene haberemus,
& in ipsis Tuis vulneribus, in manibus, inquam, Tuis recipe
vitæ nostræ descriptum, adeo feliciter, quòd repararas servatum.
Neque hoc contentus, sed medicinas animæ etiam tanquam sa-
lubres fontes, scilicet, Sacramenta in remedium reliquisti, in-
ter quæ sacratissimum corpus & sanguinem, divinissimam &
vivificam panaceam, quâ proprias oves proprio pascis cruore,

Tibi igitur Clavem hancce, Tibi, qui solus aperis & claudis,
Tibi, qui nobis & fidei Tuæ, aperuisti tot seculis oclusam Sinam.

Non aliam mercedem expeto laborum, nisi ut aperire per-
gas oculos cœcorum & aures surdorum, & linguas mutorum fa-
cias esse disertas, quibus resonent in æternum laudes tuæ: De-
nique cognoscant Patrem tuum, & Te Filium, quem misit Pa-
ter, Jesum Christum; Hæc est enim vita æterna, ut ex hoc exilii
nostri universali nosocomio in æternam beatitudinem perdu-
camur, & aliquando sociatis agminibus Sinensium, ad exper-
tem omnis morbi mortisque Patriam feliciter transeamus.

Michaël Boymus, S. J.

R. P. ML-

R. P. MICHAELIS BOYMI,

è Societ. JESU, ex Regno Siam

Anno 1658.

Præfatio ad Lectorem.

MIrabere fortasse, Lector humanissime, qui in animum induxerim meum recondita medicæ artis præcepta apud Sinas penetrare, atque etiam vulgare Europæis; Videtur enim res aliena ab homine religioso, & ab eo, qui in Sinarum Imperio reducendis ad DEUM animabus attendere debet. Rationem facti accipe, ut admiratio & fortè obrectatio aliquorum aut præveniatur aut tollatur.

Sæpius mecum ipse cogitavi, quid Dominus noster Jesus Christus, qui in hunc mundum salvaturus animas venerat, egerit. Illum occupatissimum in verbo prædicando & docendo Populo omnia vulgant Evangelia; Verùm ut prædicationes & monita, atque illius sancta doctrina audientis Populi Judaici ac Principum aures & corda fortiùs suaviùsque penetrarent, quid putas consilii accepiſſe, quo medio præcipuè usum? Sapientia æterna aliud non reperit efficacius, quàm si se Medicum corporum faceret, ut per salutem corporum animabus faciliùs mederetur. Verbo solo medebatur, & verbum illius ut perditis prodesse posset prædicatum, & immortalitatem persuadebat, cùm mortem ipsam Medicus immortalis à mortalibus depellebat. Nimirum per miraculosas curationes febrium, hydropisis, paralyſis, lepræ, ac mille aliorum morborum hoc agebat, ut medicinas animabus salutiferas instillaret, & naturam à venenoso esu vetiti pomi infectam, & omnibus morbis, mortique ipsi expositam ad vitæ immortalitatem adduceret: Neque esse solummodo, sed etiam dici Medicus voluit, dum non esset opus Medico sanis, sed malè

habentibus, se vitam, salutem, resurrectionem vocat. Quæ cum ita sint, quando placuit Deo segregare me supra coetaneos meos, & vocare per gratiam suam, ut evangelicarem illum in Gentibus, continuo vitæ illius conformare me studui. Igitur medium ad salvandas Gentes à DEO adhibitum sequendum decrevi; Equidem in Europæis successum habuisse apud ægrotos expertus fui, Medicos & illos, qui aliquid de hac scientiâ se nosse ajunt, habere facilem, imò & ad omnes, aditum, perspicuum est, ad Sinarum etiam lucrandos animos & eorum corda pervadenda non inutilem artis hujus notitiam judicavi. Quare cum linguæ Sinicæ operam darem, eâdem operâ cum characteribus Sinensibus artem illorum medicam penetrare studui, quàm ex lectione plurimâ Sinensium Medicorum: Postea adverti habere adeo magnam antiquitatem & experientiam, atque etiam connexionem earum rerum, quas afferunt, mirabar proinde, quomodo Sapientissimus DEUS non modò similes Europæis Populos in illâ extremâ Orbis parte constitueret, verùm eosdem multis naturalibus donis ac talentis, divitiis etiam ac Politiâ, Artibus ferè omnibus, & nobilissimâ imprimis artis medicæ scientiâ exornavit; Vulgandam igitur illam judicavi: Quomodo enim celarem tantum thesaurum? Olim Galenus circuli hujus fabricam admiratus, non alium ejusdem Artificem esse potuisse, nisi DEUM, exclamavit. Considerabat regius Propheta in homine aliquando structuram ossium, & quasi extra se raptus, memor debitæ gratitudinis, ad Conditorem suum ait: Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis est tui? Non ego, inquit sancta illa Machabæorum mater ad filios, spiritum & animam donavi vobis & vitam, singulorum membra non ego ipsa compegi, sed eam mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quiq; invenit omnium originem, & spiritum vobis iterum cum misericordiâ reddet & vitam. Profectò sicuti Sapientia DEI & vitæ illius vestigia elucet clariùs in medicinis, quas

reliquit

reliquit mortalibus . ita etiam vita hominum, quam ineffabili quodam modo animam rationalem & immortalem tribuere corpori corruptibili fecit, ad quam conservandam & restaurandam etiam artem ipsam medicandi inspiravit, relucet providentia DEI ac sapientia, ut ex hâc vitâ mortali Authorem illius vitæ immortalis homines agnoscere possent. Et si hâc scientiam vitæ restituendæ, & in Medicinis miras operationes vitæ, quam adeo omnes amant, mirantur homines, multò magis admirari Authorem eorum, & laudare vitam ipsam, seu illum, cui omnia vivunt, & in quo omnes vivimus, movemur & sumus, cogerentur ! Hæc fuit ratio potissima vulgandi novum Sinarum in Arte Medicâ inventum, ut in DEI laudes excitaretur Lector, & miraretur Sapientiam illius, atque ad illam æternam vitam suspiraret, quam DEUS se dare indicat, cum medicinas & artes medicas prorogandæ vitæ proponit ad suam gloriam & bonorum operum incrementum. Suadebat etiam vulgare hoc idem opus utilitas, quam arripere possent ægroti homines & Sacerdotes, qui illorum expiandis peccatis, vel ægrorum ad agonem ultimum disponendorum curam habent : facillimè enim tam infirmi sese in periculo positi, si ad ea scripta animam adverterint, scire posse, & Sacerdotes juvare eosdem ac monere de morte instante & curâ salutis ex signis & judiciis, quæ hîc multò plura & facilia habes, quàm unquam aliquis notaverit fortè Medicus. Habebit & hîc Philosophus, quod scire aveat, & quod speculetur, si arcana illa, quæ DEUS naturæ indidit, & Sinenfes ex antiquissimâ traditione receperunt, perscrutetur, & Microcosmi cum Megacosmo harmoniam quandam atque concentum. Habebit & Mathematicus, cum crises seu decretorios dies, quorum rationem in numeros referre solent, à causis aliis occultioribus procedere animadvertet. Habebit Astrologus, cum coelorum motum adæquari à regularis vitæ humanæ circuitu, in quem mirabili cum efficacitate influit, Sinenfes invenisse

venisse mirabitur. Habebit Physicus, & Elementorum mutationes in corpore humano non aliter ac in universo fieri cognoscit. Habebunt Medici, quæ studiosè explorent, & experiantur, observent, ac in praxin & utilitatem mortalium deducant. Ut autem de veritate dictorum, perlecto illo nemo dubitare posset, partim, ut Sinenses ipsi quoque non ignari aliquando Europæ & latinæ linguæ, vera me de Arte ipsorum narrasse, orbi universo possint confiteri, eundem ipsum librum characteribus Sinico-Europæis curavi describi, & interpretationem latinam, (quæ ut facilius esset intellectu, nonnulla verba interserui, & hoc non ex meo capite, sed aut ex textu alterius loci Sinico, vel ex commentariis ejusdem ipsius textus) apposui. Quicumque igitur sine hoc textu Sinicis & latinis characteribus exarato librum hunc videris impressum, fidem illi ne adhibeas, sed ut spurium rejicias, nam prætermissio textu multa vitiosè, & incerta irrepere posse, mihi certum est. Appello ad textum, quem integrum incorruptumque adhibeo. Quæso autem, ut à principio quæcunque legeris, memoriâ tenere studeas, nam hæc usui maximo ad posteriora intelligenda. Si initio principia spreveris, ultima intelligere, crede mihi, non poteris, siquidem abrupto filo exitum non faciliè invenies; Est enim omnium, quæ Sinenses afferunt, mira connexio, & intellectus unius ab alio pender. Quare omnia legenda sunt, si vel unicum in hac arte percipere velis dogma. Adverte autem, modum legendi Sinensium diversum esse ab Europæo, nam illi à sinistrâ incipiunt legere, & præterea à summo margine descendendo deorsum, & hoc secundum in libro hîc adjuncto observatum à me videbis; Primum verò illud mutavi, & ad modum legendi receptum à latinis accommodavi.

Caterum scias, velim, humanissime Lector, me, quæ in hac clavi post multum laborem & diligentiam conjeci, pleraque ex authenticis ac in Imperio Sinarum receptissimis libris

bris Medicorum, & qui ex jussu Tribunalium & ipsius Imperatoris vulgati, atque iterum & iterum recusati sunt, accepisse, & plura alia habere vulganda, si DEO placuerit. Ac proinde de certitudine Artis mihi dubium nullum est, neque enim mentiri toti Imperio ausi fuissent, aut illis imponere per tot ætates, quorum jussu ista elucidata sunt; Adde, quod Ars ipsa seu ipsius fundamentum antiquissimum sit, & commentarii novi cum antiquis ferè concordent, & quod ego maximè ob-
stupui, quasi iidem sunt, quæ conformitas in tantâ varietate ingeniorum, multitudineque hominum, atque vicissitudine cuilibet sanè admirabile videri potest ac debet. Ac proinde ego quoque post clavem Sinicam textum ipsum antiquissimi omnium libri medicæ Artis subjunxi, partim, ut ex eâ quam dixi auctoritatem habere possent, partim, ut de ejus fide, prout à me translata sunt, nemo sinistrè sentiret aut suspicaretur.

Stylus in hac clavi pedestris est potiùs & tumultuarius, quàm concinnus & elegans: secutus enim sum, quantum quidem potui, modos loquendi Sinensium, qui quàm ab Europæis sint diversi, ex lectione patebit. Memor fui magni illius Augustini, qui libro quarto de doctrina Christianâ Cap. XI. ait: Bonorum ingeniorum insignis est indoles in verbis verum amare, non verba. Quid enim prodest clavis aurea, si aperire quod volumus non potest? Aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil quærimus, nisi patere, quod clausum est.

Alia Præfatio ante librum receptarum ponenda.

Ejusdem P.

Liber hic, qui sequitur, est ratio seu regula medendi Sinensibus usitatissima, quam ille nobilissimus & primus Medicorum invenit & composuit, quamque Arti pulsuum explorandorum ab ipso traditæ uam Xõ hõ Auctor adjunxit, hodieque sequuntur Medici Sinenses omnes, qui quidem, etsi non haberent ab ipso pulsu infirmi, omnino securi sunt, quòd medicinæ pulsibus hinc præscriptæ morbis quoque medebuntur, longâ quique experienciâ compertum habent, quòd medicamenta hinc allata certam afferant curationem. Igitur si curatio non succedat, vel, ajunt, indebitè adhibitam, vel non probè cognitos pulsus, vel certè malum hoc cum altero malo conjunctum esse, vel denique medicinam pulsui, cui mederi sit impossibile, adhibitam. Quapropter quicumque voluerit his uti medicamentis, sedulò ac diligenter, obsecro, sese exerceat in pulsibus explorandis ac discernendis, ne librum hunc, quo vitæ plurimorum consulere volui, temeritas alicujus atque imperitia non sine meâ immerentis invidiâ faciat esse lethiferum.

Sed occurrunt tibi fortasse medicinarum Sinicarum prorsus ignota nomina & ipsæ adeo medicinæ, unde impossibilem esse usum Europæis libri hujus concludis. Desiderabam equidem remedium afferre huic difficultati, & jam de facto proposueram herbarium Sinense conficere, ac medicinarum, quibus utuntur, virtutes & herbarum imagines proprias describere; Sed cum hoc longum tempus & laborem exiget, nec non otium & commoditatem, quam Ego nactus nondum fueram, differre rem in aliud tempus perficiendam, DEO favente, decrevi. Olim cum ex Sinis in Europam proficiscerer, & Goæ subsisterem, Amicis Macaensibus scripseram, atque etiam sumptus

sumptus suppeditaveram, quibus medicinas Sinensium, quarum ferè omnium catalogum adjunxeram, ad me transmittèrent in Europam, & hoc quidem eo consilio, ut medicina Sinensium cum Europæis conferri possent, & vel cognosci, vel à peritis similes & ejusdem efficaciz pro eis substitui. Verùm desiderium hoc finem & postulatio effectum sortiri illo tempore non potuit. Verùm si seriò medicinas, quas habent Sinenses, & quas hîc legis, habere desideras à Mercatoribus, qui in Indiam vel Macaum abeunt, descriptis ex hoc libro Sinicis characteribus afferri curabis. Nam sicut Rhabarbarum & radix Sinica deferretur in Europam, & tantâ quidem copia: Ita & alias medicinas deferri posse certum est, quippe quæ in variis locis Imperii Sinarum uti nascuntur, ita etiam colliguntur & vili pretio veneunt.

Potiones hîc & pulveres & pilulas invenias, per hæc enim tria Sinenses medentur malis omnibus; Verùm necesse est ea, quæ observanda dicunt, observare sedulò, cum ratione victûs ab ipsis præscripta, de quâ egi pluribus in fine clavis medicæ.

Nota etiam, cùm de pondere hîc loquimur, Sinas quidem prorsus ignorare pondera Scrupulorum, drachmarum, & ana, quibus utuntur Medici Europæi: Apud illos in usu est pondus, quod *seúm* vocant, quod æquat pondus scuti romani, continetque decem Julios quasi partes æquales: Singulorum pondus vocant *Czên* Julium, porrò Julium ipsum seu *Czên* subdividunt in decem partes æquales, quas appellant *Fuen*: *Fuen* autem dividunt in decem *li*, & sic deinceps.

His tribus ponderibus non solùm alia, sed etiam medicinas ac illarum doses ponderare solent.

Item nota, quòd aquam metiuntur magnâ paterâ & parvâ paterâ (vulgò) Porcellanâ, ex quâ vinum vel *cha* seu *thè* bibunt. Ego calicem verti ordinarium, qui nec adeo parvus nec adeo magnus sit, & magnum calicem pro paterâ substitui.

Jubetur quoque decoctio fieri medicinarum in aquâ, quod intelligi plerumque debet, ut ex aquæ partibus decem tres absumentur, ac septem remaneant ordinariè loquendo, nisi aliud in loco particulari notatum videris.

Ad extremum praxis medicandi, quam ad finem clavis medicæ addidimus, est sequens: Probè cognito pulsu, qui irrepsit pro connaturali in quemcunque ex tribus locis (neque enim differt, sive dextræ loca sint, sive sinistræ) consule librum, & in hoc Medicinas, quæ isti pulsui præscribuntur, cura illas fieri ac sumi. Quòd si exactus vis esse, consule pulsum illius loci, primi scilicet vel secundi, vel tertii (*cùm quan chē*) planè sicut invenisse ægrotum, & medicinas pro primi, vel secundi, vel tertii loci pulsibus irrepentibus, sive illa sit potio, sive pilulæ, sive pulvis, fac confici illa, & ante vel post cibum, seu jejuno, repida vel calida, uti præscribitur ibidem, sumenda porrige, quoad videris, pulsum connaturalem rediisse, itera. Unum hîc advertas, velim: Cùm Climates Europæorum & Sinensium, item orizæ & tritici, item modi ipsius vitus (Sinensium e. g. ut potus ac cibus omnis sit calidus, Europæorum non item) & aliarum ejusmodi rerum magnum sit discrimen, hujus tanti discriminis cauto ac prudenti Medico in ægris curandis, ac feligendis medicinis habendam esse rationem.

Boni igitur consule laborem hunc qualemcunque meum, qui me per annos omnino decem inter occupationes & multas & graves, suis quoque intervallis occupavit, quia omnino videbar mihi facturum operæ pretium aliquod. DEUM admirare, Lector, qui hominibus vitam tribuit, & hujus ipsius vitæ tam, arcanum artificium voluit esse perspectum; DEUM ama, qui cùm tot meritò nostro animæ corporisque malis urgeamur miseri mortales, & his & illis tam apposita tamque efficacia remedia subministrat.

*Annotatio ad hanc præfationem de re-
ceptarum libro.*

R Eceptarum Sinensium liber videtur Europæo parum uti-
lis esse. Ratio 1. Quia herbarum genera pleraque ignota
sunt, & in Europæo solo nondū nata. 2. Radices & herbæ, tam-
etsi siccatae, in Europam transferri plurimæ nequeunt, quòd
à vermiculis & tineâ exedantur, antequam Macaum aut Bata-
viam ferè pervenerint, quantò magis, si in Europam trans-
mittantur. 3. Ex ipsismet herbis aut radicibus arentibus vix
potest Medicus discernere, an alibi in Europâ similes reper-
iantur: Opus foret percurrere Chinam totam, & herbas arbores-
que vivas adhuc & spirantes consulere. 4. Herbæ & radices, quæ
in Pharmacopoliis veneunt, magnâ prius curâ præparandæ
sunt, quædam vino, aliæ aquâ purâ aut falsâ, aut orizæ, aut triti-
cea, aut parvuli lotio, aliæ aceto non nihil macerandæ, aliæ fari-
næ massâ, aliæ nucû, aliæ glebâ terræ involvendæ, & sub cinere
& igne lento mortificandæ, aliæ sacchari aut glyzirrhicæ aquâ,
aliæ vaporibus aquæ bullientis imbibendæ, ac dein aut vento
aut Soli à nonâ matutinâ usque ad tertiam pomeridianam ex-
ponendæ, uti fit in Rhabarbaro, quod novies vapore aquæ im-
bibitur, & singulis vicibus Soli siccandum exponitur, ut diu-
tius servetur, & à malignitate, quam habet, depuretur, serva-
tâ tamen virtute naturali, quæ, cùm sit admodum frigida, po-
tius per ignem seu Solem sese intra magis recolligit, quàm fo-
ras se effundat aut dissipetur: Aliis item herbis & radicibus e-
ruitur nucleus, aliis cortex, in quarundam usu à contrariis ca-
vendum, aliis etiam addenda quædam, quæ sint vehicula di-
ctarum herbarum, ut est v. gr. Zingiber, & alia similia.
5. Quædam radices & herbæ, quæ priscis temporibus certo
morbo erant proficuæ, multo usu comperere, hisce tempo-
ribus eidem malo noxias & penè lethiferas; Denique atten-
dendum ad clima, complexionem, victum & potum Sinicæ

gentis, si enim alia applicent medicamenta Australibus Populis, alia Borealibus in uno eodemque morbo, quid faciendum putabunt, cum toto orbe ferè divisus Europæis? Quare superfedendum videtur hisce receptis, si modò apprimè noscantur pulsus, & ex his morbi qualitas. Non desunt in Europâ omnis generis medicamina lenientia, confortantia, restaurantia, evacuantia, temperantia, refrigerantia, calefacientia &c. Quibus morbis jam probè cognitis medeantur, ut non sit opus ea à Sinensibus emendicare. Sed videlicet hic cardo rei est, hoc opus, hic labor, probè pulsus dignoscere, requiritque subtilissima ad hoc ingenia, & usum experientiamque valde longanimum, uti ipsi dicunt. Quare si otium feret, conabimur aliquid de pulsibus annotare, quæ fortè hîc desiderantur, & proferre in medium, quî de unico saltem morbo, v. gr. febre malignâ, discurrant Sinenses Medici, (si tamen discurrunt) ut ex uno velut ungue de reliquis ferant iudicium. Est autem, quòd non parùm credibilia sint censenda, quæ de morbis dicunt, cùm multi Medici totâ vitâ non aliam curam suscipiant, quàm curandi unicum morbum (idque ab Atavis acceptum in familiâ sua Nepotes observant) alii febrem hæticam duntaxat, alii malignam, alii puerorum solummodo morbos, alii solas variolas, alii mulieres tantùm, quæ omnium difficillimæ censentur; utpote, ubi morbi ex solo pulsu dignoscendi sunt: nam ex coloribus & signis exterioribus (quæ item examinari volunt Medici) in feminis honoratioribus, cùm eas videre non liceat, nihil colligi nec judicari potest.

R.P. MICHAELIS BOYMI POLONI,

è Societate JESU, è Regno Siam,

Anno 1658.

Ad Medicos Prefatio.

Producimur in vestrum, Viri Clarissimi, atque totius Europæ conspectum ab ultimis terrarum finibus antiquissimum & nobilissimum Medicorum omnium. Si genus scire avetis, est sanguine & dignitate Imperator; Si ætatem, profectò Avicennâ, Hippocrate, Galëno & Celso multò antiquior, nam 400. & paulò amplius post diluvium annis vixisse refertur, & imperare cœpit anno ante Christum 2697. An Patriam scire desideratis? *Hônâm* Imperii Sinarum Provincia, *kai suâm* Metropolis, Civitas *syn pi* tanti viri Patria est. Nomen illi est *Hoâm-ti* id est, flavus Imperator. Hic equidem primus medicinas apud Sinas excoluit, & ejusdem artis præcepta posteris tradidit, atque cùm ob multa præclare facta de Imperio ille optimè esset meritus, per hanc quoque artem mortales sibi voluit demereri, atque adeo etiam nunc in arte suâ superstes deposito fastu & peregrinam à suâ edoctus linguam, iter ferè medii Orbis suscepit, Europam petens, vitam multis, quâ caret ipse, conservaturus. At, inquires: Quid novi adfert hic tuus Medicus Imperator? Fortassè in Anatomia plus reperit, quàm Europa: sciat à Rondelerio, Vesalio & Bartholino? Minimè, nihil hic Medicorum primus de hac re ex proposito egit, etsi Medici Sinici illum secuti multa obiter dicant, atque etiam in imaginibus ea, quæ latent in homine, depicta habeant. Vidi ego exactas earum imagines, putasses Europæas, cum descriptione Anatomia humanæ. Verùm, utrùm hanc artem ipsi ex hominum sectione nacti fuerint, in nullo reperire potui, atque crediderim, exercuisse aliquando Sinas sectiones, siquidem omnes vel imaginariam crudelitatem hor-

tem horrent, & mortua cadavera, qui sic apud illos tractaret, quôcunque illud sine faceret, esset execrabilis. Quid igitur hic Medicus Sinicus adfert novi ? Numquid novas medicinas per Artem Chymicam repertas, aut herbarum genera plura invenit, quàm Dioscorides & tot alii in Arabiâ, Græciâ, Indiâ Europâ aut Africâ, qui ingentes libros cum herbis depictis ad vivum vulgârunt.

Non solum in hoc excelluit hic Sina Medicus, utpote qui multas medicinas & herbas Europæis incognitas, quibus uti jubet in medendo, monstrat. Cæterum de Chymiâ nil habet, habebit sanè vitæ, mortis, morborum aphorismos aut de pulsibus novi aliquid. Sed quicredibile sit, quod non jam Hippocratis ingenium, & qui illum sunt secuti in genere aphorismorum non totum, quod possit sciri, repperint ? Quis verò uberius & excellentius de pulsibus doctrinam tradere poterit, quàm Galenus, & post illum tot alii præstantes Medici ? Etenim Medicum Hoânti antiquissimum aphorismos omnino alios ab Hippocrate adferre, similiter & scientiam de pulsibus omnino diversam à Galeno, & à nullo vel per somnum imaginatam, præterea rationem medicandi morbis aliam & novam prorsus ab Europæâ invenit & tradidit, & hæc omnia, quæ dixi, à diluvii ferè ipsius temporibus. Hæc ego omnia cum Authore suo in conspectum vestrum, Viri expertissimi, profero, & in clavi medicâ, quam fieri procuravi ad referendam Artem in libris reconditam, descriptâ quilibet poterit invenire. Planè aphorismos hic Sina - Medicus vitæ ac mortis in Scientiâ pulsuum fundat, ex quibus non mortem solum vel morbos docet prædicere, verum affectiones & qualitates, quæ à morbis causantur, & vix quemquam inter Sinas
 „ Medicos reperias, qui à circumstantibus, quid morbi habeat
 „ æger, perquirat, vel quid passus fuerit, siquidem ille post pul-
 „ sum exploratum omnia divinat, & ad miraculum morbum, &
 „ quæ ex illo orta sunt aut oritura, docet, imò mortem non ad
 dies

dies tantum, sed ad menses, ad annum & annos potest prædicere. Olim legi, Galenum aliqua ex pulsibus prædixisse, imò & prædicere docuisse, ut si quis jam comederit, vel laborarit aliquâ passione, & etiam aliquo alio morbo. Verum ut universaliter omnes & singulos morbos ex pulsibus cognoverit, vel hoc percipere, eorumque affectiones divinare ille vel alius ab illo docuerit, hucusque quod sciam, fuit nemo. Solus hic Imperator hanc artem edocuit, cujus præcepto observando Medici Sinæ hodieque apud Sinas & genera morborum quæcunque ex illis consequuntur, certò assequuntur. Sed quid, inquires, de pulsibus habere potest, quod non jam à Galeno aliisque sit repertum? Suprà retuli, quod prorsus alia, imò & contraria nec opinata habeat, & quanquam hæc fusiùs in clavi Medicæ retulerim, per transennam hîc aliqua subijcio. Omnes cum Galeno unius tantum manus pulsus explorare jubent, Hoâmci ambarum. Galenus sinistram manum duntaxat; Hoâmci præter sinistram etiam dextræ priùs jubet explorare pulsus, quod videlicet ibidem vita incipiat, desinatque. Galenus contendit, unicum locum in sinistrâ ad hoc sufficere: Hoâmci in dextrâ tria loca, totidem in sinistrâ ad pulsus cognoscendos esse necessaria, nec hoc contentus, in brachio tam dextro quam sinistro in profunditate cujuslibet loci superficiem, medium & profundum, (hoc est, ad pellem & carnes, ad sanguinem & nervos, denique ad ossa) qualem pulsus habeant, explorare & distinguere docet. Præterea in foeminâ & viro naturales etiam pulsus in dictis tribus locis diversissimos observavit. Quid amplius? Levitatem & gravitatem inesse pulsibus ostendit. Quid deinde? Mensuram pulsuum infallibilem vitæ & morborum regulam, quæ intervallicis constat spirationum, præscripsit. Mensuram temporis se ignorare ingenuè fatetur Galenus, quamvis multo tempore desudaverit in illâ quærendâ. Quid dicam de qualitate differentium inter se pulsuum, atque admirabili illâ repertâ connexionione

nexione ac certitudine cum affectionibus, quas prædixit? Quid dicam de causis, quas assignavit in differentiis pulsum. Quid de circuitu sanguinis & Spirituum, atque reciprocatione? Quid de prædictionibus & coloribus, sonis, saporibus, odoribus & liquoribus? Quid de reliquis, ac postremò de ipsâ arte medicandi? Nimirum pulsibus Sinenses medentur, & non morbis, imò verò morbis per ipsos pulsus; Hoc est: cum pro naturali irrepsisse contranaturalem cognoverint pulsum, medicinam adhibent pulsui contranaturali, ut aut abeat, aut redeat ad naturalem, quò quid mirabilius? Quid referam de scientiâ pulsum, quomodo videlicet se mutuò pulsus producant, augeant, invadant & destruant? Sed hæc atque alia scire qui velit, medicam clavem accipiat, ac singula consideret. Unum moneo, ut ne ingredientium hoc Sinense conclave nova rerum species offendat animum, postquam lustraveris omnia, de opere toto & fabricâ sententiam feras licet.

Quisquis autem non assecutus fuerit rationes & causas omnium, quæ tradimus, experientiam ipsam consulat, & meminerit, illud, quod usu tot seculorum, quod in florentissimo maximoque Imperio probatum fuerit, quod etiamnum vigeat maxime, sicut Batavi, Angli, Lusitani, cæteræque Nationes, quæ ad Sinarum portus accedunt, testari possunt, non posse non suas habere causas, easque solidas, quibus innitatur Ars illa morbos prædicendi.

Agite! Viri Clarissimi, & hanc Artem vos ipsi pro vestro ingenio excolite! Et sicut his, qui acceperunt à Galeno vel Hippocrate Majores vestri studiis ac lucubrationibus suis multum lucis ac splendoris attulerunt: Ita & vos æmuli avitæ laudis expolite hoc opus & illustate, atque efficite, ut Sinenses hos pulsus clariores ab Europæis jam redditos audiamus aliquando Orbe toto personare. Finem facimus, & rogamus, ut laborem hunc nostrum qualemcunque contra ingratos & Obtrectatores defendatis: Denique ut precemini DEUM Opt. Max. ut hunc Populum, quem ab Arte medendi corporibus adeo instructum esse voluit, non patiat diutius carere peritis animarum Medicis ac cœlestibus medicinis, adjuvante illo, cujus livore sanati sumus, qui est salus, vita, resurrectio omnium, cui soli honor & Imperium in secula seculorum.

R. P. MI-

R. P.

MICHAELIS BOYMI POLONI,
è Societate Jesu,

CLAVIS MEDICA

ad

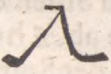
Sinarum doctrinam de pulsibus.

CAPUT PRIMUM.

Quenam sit in homine vitæ ac sanitatis causa.

Risci Sinenses viventem & sanum hominem per certam duarum qualitarum, quas *yâm* & *iñ* vocant, conjunctionem & quasi consensum constitui credunt. Per *yâm* calorem primigenium, per *iñ* humidum radicale volunt intelligi. Porro Spiritus & sanguis ambo in corpore humano dicti humidi radicalis & caloris primigenii dicunt esse vehicula, (quam ob causam etiam iisdem apud Sinenses nominibus *yâm* nimirum & *iñ* designantur,) quæ si inter se aptè & cum proportionem co-hæreant, primigenium quoque calorem, & humidum radicale quàm optimè habere, atque inde perfectam hominis vitam ac sanitatem existere & conservari affirmant.

Fin inquit Sinæ (quâ voce hominem significant, quem & hoc caractere describunt) ex *yâm*, cujus est hæc

nota , & in cujus nota est ista conjunctis componitur.

nitur. Sicut autem ex illis duabus descriptis notis Sinicus ille Character, sive hominis significatio tota coalescit, & quemadmodum ex notâ vocabuli *yâm* conjunctâ cum notâ *in* vocabulum resultat, significans Sinicè hominem, *yân* scilicet: Ita persuasum est, illis ex qualitatibus in temperamento humano *yâm* calore primigenio, & *in* humido radicali inter se mutuò unitis certam hominis vitam & sanitatem existere. Verùm hanc interdum ex incongruâ dictarum qualitatum conjunctione aut violentâ separatione alterari primum & languere, dissolvi deinde, ac postremò tandem extin-

gui. Eâ ferè ratione, quâ Sinicus Character quando ejus binæ partes & dissolvuntur, totam hominis significationem prorsus amittit.

Binas illas primigenias qualitates in principalibus corporis humani membris & intestinis velut in suis recondi fontibus, & inde in reliquum diffundi corpus, atque ab illis juxta eorum naturam, à quibus promanant, vitam ac sanitatem, actum & operationem singulas corporis partes pro suâ quamque exigentiâ accipere arbitrantur.

Quòd si aliquando, quas modò diximus, qualitates in membris ac intestinis, vel omnibus, vel aliquibus alteratas, immutatas reperiunt, tum morbos enasci, vires ac vitam deficere, & mortem imminere; Contrà verò, si integras ac sibi aptè invicem hærentes, valere hominem, integris esse viribus, ac fore longævum, certò conjiciunt.

Manifestum proinde est, apud Sinenses Medicos vitæ ac sanitatis in homine causam existere ab *in* humido radicali, & *yâm* primigenio calore, prout vita per Spiritus & sanguinem ex illis promanans, cum debitâ proportionem universum corpus hominis & singulas ejus partes quasi rigat, penetrat, informat ac vegetat.

CAPUT SECUNDUM.

Quenam sit in homine vita sedes.

P Artes humani corporis dividunt Sinenses in *C'âm* & *fu*. Prior vox accipitur pro membris, posterior pro intestinis

Membra principalia, quibus inest potissimum in humidum radicale, sex numerant.

Ex parte sinistra: *Sin*; cor, *kan* hepar, *Xin* renes; Ex parte dextra: *fi*, pulmones, *pi* lienem, *mâm mûcû* portam vitæ.

Intestina similiter, aut si mavis interiora, quibus potissimum inest *yâm* primigenius calor, sex numerant.

Ex parte sinistra *Siáo châm*, minora propriè dicta intestina: *fu*, folliculum fellis: *pâm kuâm* ureteres.

Ex parte dextra *tá châm*, id est, intestina majora propriè dicta, *quey*, stomachum: *Sin crao* tertiam partem corporis.

Etenim dividunt Sinenses corpus humanum in tres partes: Prima est suprema pars, dicitur *Xam crao*, estque ea, quæ à capite protenditur ad pectus: Media *chum crao*, à pectore ad cingulum sive umbilicum: Tertia & infima *hia crao* & *san crao* ab umbilico ad plantas pedum pertingit.

Membra Sinicè vocantur *C'âm*, quod recondere significat; Recondunt enim vel cibos, vel sanguinem, vel liquores, vel humores, vel spiritus. Intestina appellarunt *fu*, quod idem est ac atrium sive colonia, quia scilicet illa, quæ in membris reconduntur, ad interiora tanquam ad atria seu colonias membrorum deferuntur. Cum verò principalia tum membra, tum intestina, ob viciniam plurimum inter se conspirare, mutuoque sibi inservire comperissent, singulis ideo membris singula adnexerunt quasi intestina.

Atque ita ex parte sinistrâ cordis quidem membro minora intestina ; hepatis membro folliculum fellis, renum membro ureteres ; Ex parte autem dextrâ : pulmonum membro majora intestina ; lienis membro stomachum, portæ vitæ tertiam partem corporis adjecerunt. In his autem membris ac intestinis humidi radicalis & caloris primigenii qualitates eis ab ipso ortu congenitas residere & conservari, & easdem pro diversitate temperamenti per diversos motus, spiritus & actus, vitam in corpus universum diffundere affirmant. Egerunt hoc enim summâ cum diligentia Sinarum primi Medici, ut singulorum membrorum ac intestinorum perspecta haberent naturalia temperamenta & affectiones. Quæ omnia atque imprimis consensum eorum ac dissensum, cum ex pulsibus se certò posse deprehendere, diuturno usu didicissent, (prorsus uti periti fidicines exploratis cytharæ suæ nervis, & horum & cytharæ totius vel consonam, vel dissonam constitutionem) pulsum ipsi pulcherrimam scientiam Posteris tradiderunt. Quæ quidem scientia ad hæc usque tempora conservatur ac viget, & nos eam infra, DEO favente, aperiemus.

Porro *con* contenti in sex membris & adjunctis sex intestinis origines & fontes vitæ detexisse, horum ipsorum certa indicia per totum exquisierunt corpus humanum. Et cum in diversis partibus corporis diversa reperissent, in capite potissimum tam membrorum quàm intestinorum, vitæ ac sanitatis, morborum, & mortis certiora signa apparere cognoverunt, quæ signa illi quidem *heu cyé* vocitant, nos postea exteros temporariæ constitutionis indices appellabimus.

Ajunt insuper alligari exteriora sensuum organa, (quæ utique & in capite spectantur præcipuè) vitæ fontibus, membris, inquam, & intestinis, adeoq; linguam cordi, nares pulmonibus, os lienis, aures renibus, oculos hepatis. Quia imò ex colorum, qui in fronte, oculis, naribus, auribus se ostendunt varietate : Ex saporum, quos lingua vel sentit, vel appetit,

petit, vocis etiam, quam profert æger discrimine ac diversitate se posse vitæ mortisque tempora certâ assequi conjecturâ, non vanè gloriantur. Unde ex memoratis sex membris & totidem intestinis (quæ sunt duodecim origines, aut potius, si membris intestina adnexa numeremus, vitæ fontes omnino sex) in reliquum corpus, atque etiam in exteriora sensuum organa per humidum radicale & calorem primigenium vitam derivari contendunt. Et quemadmodum membra & intestina diversimode sunt temperata, & interdum alias atque alias affectiones subeunt: Ita annexa sibi organa, aliasque subditas sibi & vicinas corporis partes aliter atque aliter afficiunt.

Adverte autem obiter, Sinenses modò dicere esse sex membra, modo quinque, videlicet hepar, cor, pulmones, lienum & renes, quia nimirum renes duplices sunt, quatenus est in sinistrâ parte corporis, renis nomen obtinet, quatenus autem in dextrâ, porta vitæ dicitur. Rursus Sinenses modò dicunt, esse sex intestina, (quæ, ut suprâ diximus, totidem membris jungunt) modò quinque, scilicet parva & magna intestina, fel, ureteres, stomachum, *quæ Sañ Cjao* tertia pars corporis magis ad extra est, at alia intra sunt. Quod verò tertia pars dicitur, esse sextum intestinum, quamvis non habeat figuram propriè dicti intestini, fit ex eo, quia est locus interiorum Spirituum, unde etiam jungitur portæ vitæ, quæ est ipsorum officina.

Ex dictis deducitur, quòd in homine vitæ sedes in duodecim originibus, sex, inquam, vitæ fontibus constituitur.

Supereft explicemus, quomodo membra principalia humidum radicale, & principalia intestina calorem primigenium pro suo quæque temperamento in totum diffundant corpus, & ejus singulas partes, seu quod idem est, per quas vias seu meatus vitæ, quæ diversimode in singulis membris

ac in-

ac intestinis refider, ad humani corporis multiplices ac differentes operationes sanguine ac Spiritibus quasi vehiculis subvecta deferatur.

CAPUT TERTIUM.

Per quas vias seu meatus principalia tam membra quàm intestina, (illa scilicet, quæ sunt origines seu fontes vitæ ac sanitatis cum reliquo corpore humano vitam communicent ac sanitatem.

Sinenſes Medici conſtituunt ad dexteram tria membra, & tria eis annexa intestina, totidem quoque ad sinistram, ut, modò à nobis superiore capite est dictum. Porro à membris (*in*) humidi radicalis, & ab intestinis (*yâm*) caloris primigenii virtutes inter se permixtas, unitâ efficacitate in reliquum corpus dimanare, sequentibus describunt viis,

A sinistris nobilissimum, inquirunt, cordis membrum derivatur humidum radicale ad manus, vocaturque hic meatus (*xáo xán yn kím*) *manuum à corde diminuti humidi radicalis via*. Adnexa verò cordis membro minora intestina derivant eòdem calorem primigenium, atque adeo vocant hunc caloris ductum (*xeú tái jám kím*) *manuum à minoribus intestinis primigenii magni caloris viam*.

A duabus istis viis indicantur duæ origines, quæ constituunt vitæ unicum fontem, eodem modo de reliquis intellige.

Hepatis membrum demittit humidum radicale ad pedes, vocantque hunc canalem (*Có kiue yn kím*) pedum ab hepate defectuosi humidi radicalis viam. Et quia ab adhærenti hepatis folliculo fellis calor primigenius item ad pedes sese diffundit, vocatur (*Có xáo jám kím*) pedum à folliculo fellis diminuti caloris via. Ad pedes rursus humidum radicale à renum membro

membro delabitur, idcirco (*C'ò Xáo ym kím*) pedum à renum membro diminuti humidi radicalis viam appellant. Uti & (*C'ò tái jam kím*) pedum ab ureteribus magni caloris primigenii viam : quia scilicet ab ureteribus ipsis renibus conjunctis primigenius calor ad pedes procedit. Et hætenus quidem partis sinistrae meatus indicati sunt.

Jam verò à dextrâ parte pulmones, inquirunt, humidum radicale diffundunt ad manus, nempe per (*Xeu tái yn kam*) id est, manuum à pulmonibus magni humidi radicalis viam. Item calor primigenius à majoribus intestinis, quæ cum ipsis pulmonibus conjuncta sunt, profectus, insinuat sese manibus per meatum (*Xem iâm mêm kím*) manuum à majoribus intestinis caloris primigenii puri & lucidi viâ.

A liene humidum radicale, à stomacho autem, qui lie- ni proximus est, calorem primigenium manare ad pedes, docent. Hujus meatum (*çò iâm mêm kím*) pedum à stomacho caloris primigenii puri & lucidi viam ; Illius (*C'ò tái yn kím*) pedum à liene magni humidi radicalis viam vocant.

Denique ex vitæ portâ humidum radicale procedit ad manus, dicitur (*xeu kiũe yn kím*) manuum à portâ vitæ defectuosi humidi radicalis via. Et huic adjuncta tertia pars corporis calorem primigenium dat pedibus viâ, cui nomen indiderunt (*Xeu Xáo iâm kím*) id est, pedum à tertiâ parte corporis diminuti caloris via.

Hâc ratione totum corpus humanum ex Sinarum sententiâ humido radicali & calore primigenio penitus imbutum ab his ipsis vigorem accipit ac vitam, quæ utique ab suis originibus ac fontibus per eos, quos modò retulimus, meatus promanat.

Viæ autem duodecim ad origines duodecim, sex, inquam, membra, humidi radicalis principia, & sex intestina, caloris primigenii spiracula, quasi calles duodecim & totidem vitales fontes deducunt : Fontes ramen hi non nisi sex vul-

gò numerantur, quia nimirum quodlibet dictorum membrorum & intestinorum nonnisi ex mutuo quasi consensu & uno eodemque influxu, vitam de qualitatibus modò dictis resultantem per vias memoratas in corpus humanum derivat.

Quisquis igitur naturam ac temperamenta istorum sex vitæ fontium vel duodecim originum probè cognoscit, sine dubio constitutionem totam membrorum ac intestinorum perspectam habebit. Quisquis præterea duodecim viarum dispositiones & affectiones eis congenitas, incrementa quoque & decrementa, adhæc alterationes & alias qualitates affectus fuerit, is sanè membrorum & intestinorum corruptiones, morbos & interitum faciliè conjicere ac divinare poterit.

Quomodo verò sex vitæ fontium, sive duodecim originum (membrorum, inquam, & intestinorum) natura ac temperamenta, atque ab his promanantium duodecim viarum qualitates, tum naturales, tum etiam præter naturales à Sinen-sibus deprehendantur, nunc est porrò declarandum.

CAPUT QUARTUM.

Que sit natura, que temperamenta & qualitates viarum duodecim ab originibus duodecim ductarum, & vitam ac sanitatem in corpus humanum deventium.

Supponunt Sineses, Elementa mundi à cœlo & conjunctis cum cœlo qualitatibus yâm videlicet, calore, & yñ humido (quorum duo sint orta ex t'ni kië, quod chaos seu materiam incompositam significat) processisse, non esse pauciora, quàm quinque contendunt: Terram, Metalla, Aquam, Arbores sive Aërem, Ignem. Rationem verò hujus esse, quòd hoc quinario omnia, quæ videntur & sunt in universo, contineantur: Unde & Elementa vocârunt, quasi genera prima rerum, ad quæ reliqua possint reduci.

Hominis

Hominis corpus, ejusque membra & intestina, non inter simplicia constituunt, sed mixta. Verum cum in horum mixtione & temperamentis comperissent, in quolibet membrorum & intestinorum unam aliquam unius Elementi præ cæteris qualitatem dominari, singulis membris & intestinis singulorum vocabula Elementorum indiderunt. Atque ita sinistram partem corporis humani præstantissimo cordis membro, quod rubei seu ignei coloris, quod & amari saporis esset, quod præ cæteris membris effervesceret & æstuarer, & similiter annexis cordi parvis intestinis (*hò*) id est, ignis Elementi nomen tribuerunt.

Utraque verò ad Australem plagam, & *lingua* regionem sic dictam spectare, quòd ibi ex eorum sententiâ Elementum ignis quasi in propriâ sede resideat, & æstate maximè effervescat, (unde fit, ut cor in æstate suas præcipuè prodat qualitates) affirmant.

Hepatis membro nomen & naturam *mo*, id est, arborum, plantarum, aëris & ventorum, & similiter folliculo fellis ob colorem caeruleum & subacidum saporem assignant. Utraque ortum respicere, & *Xin* cœlorum regionem, quòd inde vis vegetandi & venti tanquam ex nativo loco proficiscantur, & quòd in vere vires suas uberiùs explicent, (unde hepatis affectiones tunc maximè spectantur) docent.

Renum membro & ureteribus, *Xui*, id est aquæ Elementum inesse volunt, quòd in illis falsuginosus quidam sapor, nec non ater color, & potissimum frigiditas seu humidum radicale principatum obtineant, adeoque ea ipsa sub cœlorum *qua kien* portione ad Boream collocant, quòd ibi aquæ Elementum multo frigore rigeat, unde etiam hiberno tempore crebriora renum indicia atque effectus se prodant. • Ad dexteram pulmonum membrum tum ob siccitatem, tum quòd adustum, nescio quid, sapiat, præterea, quòd albicantis sit coloris, nec non magnis intestinis, *kin*, id est, Metallum Elementum do-

minari putant. Ambo occasui & portioni cœli *qua kinen* subjiunt. Et quia metalla per Autumnum perfici existimant, pulmones etiam & magna intestina eâdem anni tempestate vim suam imprimis exercere & indicare dicunt.

Lienis membro ob teporis qualitatem saporem dulcem, colorem flavum *tu* id est, terræ nomen indiderunt. Pari ratione & stomachum qui lieni jungitur, terreum esse censent.

Utraque in medio quatuor reliquorum Elementorum sub plagâ cœli (*gua ken* vocitant) sita esse, & exercere vires suas, tertio quoque (cujuslibet ex quatuor tempestatibus anni) mense asseverant.

Portam vitæ, & huic annexam tertiam partem corporis, ignis simul & aquæ subjiunt Dominis, ideoque à cordis & renum membris qualitates recipere, receptasque diffundere arbitrantur.

Hâc ratione distributis nominibus Elementorum, & observato Elementarium qualitatum dominio, in singulis membris & intestinis corporis humani, quemadmodum in hoc mundo majori minùs inter se pugnancia, seu symbola Elementa se invicem producere & intendere, dyssymbola autem destruere & corrumpere, ac subinde alterationes & impressiones inter se mutuò efficere, observârunt. Simili modo membrorum & Intestinis, & quæ ab his ducuntur viis, aut easdem, aut non adeo dissimiles Elementorum Virtutes & propriam cujusque efficaciam inesse collegerunt. Nam, ut in Mundo (iniquiunt) sublunari ex aquâ certo quodam modo videmus produci plantas seu arbores, ex plantis ignem, ignis autem cineream relinquit terram, terra verò metallorum est genitrix: Porrò metalla iterum producunt seu exprimunt aquam, aqua rursus arborem, & sic deinceps in orbem: Ita prorsus eundem in corpore hominis (quem meritò sapientes *μικροκόσμον* dixerunt) orbem effici passim docent.

Siquidem

Siquidem renum aqueum membrum communicat qualitates aqueas hepati, seu arboreo membro, quas suas postea efficit, sive in naturam quodammodo suam convertit: Hepar arboreum igneo cordi suas itidem qualitates: Cor igneum & similiter portæ vitæ, lien & stomacho naturâ terreis igneas, lien & stomachus suas terreas pulmonibus, qui metallicæ sunt naturæ, pulmones metallicas qualitates communicant renibus aqueis, ab his rursus ad hepar arboreum rerum submituntur qualitates &c.

Contrà verò, sicut aquæ Elementum igneum vel immittit, vel prorsus extinguit: Sic frigida qualitates renum cordis calorem vel minuunt, alterant, vel planè suffocant. Hepatis quod diximus subtile temperamentum pulmonum metallicâ virtute læditur; Et uti terra aquam inficit & suffocat, eodem modo lien terreis qualitatibus oppletus, aqueum renum temperamentum obruit, aut etiam destruit.

Quocirca si perspectum habuerimus, quomodo Elementa vel qualitates Elementares in membris ac intestinis reconditæ sese invicem afficiant, alterent, restaurent, augeant, immutent, destruant, corrumpant, facillè perveniamus in notitiam status, ac dispositiones naturales, imò & præternaturales viarum duodecim, ac totidem suarum originum, membrorum, inquam, & intestinorum: atque adeò mille genera morborum, mortem quoque ipsam multò antè, quàm accidant, cognoscemus.

Sed quoniam per vias duodecim sex membra & sex intestina, docuimus posse cognosci, vias verò ipsas duodecim per qualitates Elementares sibi congenitas, sui ipsarum, suarumque originem, seu sex vitæ fontium temperamenta manifestare, operæ pretium fuerit explicare, quomodo Elementarium qualitatum in membris ac intestinis, viarumque status naturalis aut contranaturalis explorari possit.

CAPUT QUINTUM.

Per quid in corpore humano viarum duodecim qualitates Elementares, ac illarum habitus, affectionesq; naturales aut praternaturales certò possint deprehendi.

Vitam humanam constare ex humido radicali & calore primigenio, non apud Sinenſes modò, ſed Europæos quoque receptum eſt. Sinenſes prius in ſex membris, poſterius in ſex inteſtinis recondi, atque ab iis in reliquum corpus per duodecim vias diſpergi volunt. Membrorum verò & inteſtinorum temperamenta & diſpoſitiones non niſi per easdem duodecim vias, per quas humidum radicale & calor primigenius deferuntur in totum corpus, indagari poſſe contendunt. Vias verò & earum capita ſeu initia per Elementares qualitates, at verò qualitates has ipſas ſolummodo ex pulſibus certò poſſe cognosci ſequenti deducunt ratione.

Pulſus cauſatus in venis eſt à motu: Motus autem, qui exiſtit in venis, eſt à ſpirituum & ſanguinis fluxu decurſuq;: Spirituum denique & ſanguinis (quorum quidem ſanguis eſt humidi radicalis, ſpiritus verò ſunt caloris primi vehicula) fluxus & refluxus per duodecim vias à duodecim originibus ſex videlicet membris & ſex inteſtinis rigant totum corpus, ſingulasq; ejusdem partes commovent.

Verùm ſi id omne, quod movet, etiam impellat neceſſe eſt, id verò quod movetur, aut cedere debet aut reſiſtere, ſequitur omnino ex motu ab huiusmodi moventibus & motis producto pulſum reſultare: Itaque cùm Spiritus & ſanguis decurrentes moveant partes corporis atque impellant, adeoq; hæ moveantur, non poteſt ab his non aliquis pulſus exiſtere.

Pulsuum proinde scientia necessaria est, quorum si naturam & differentias optimè perspectas habuerimus, congenitas duodecim viis Elementares qualitates & illarum affectiones in sanguinis & spirituum impressas motu, & consequenter ea ipsa (à quibus proficiuntur duodecim origines) membra, inquam, & intestina deprehendemus, ac illorum omnium statum & temperamenta, deinde etiam deprehensio qualitatum Elementarium diverso vel excessu vel defectu (qui sunt utique diversitatis pulsuum causa) alium atque alium viarum & corporis totius statum cognoscemus. Ex pulsibus autem connaturalibus statum quoque naturalem qualitatum Elementarium & sanguinis, qui vehit humidum radicale, & spirituum, qui calorem primigenium, viarumque duodecim & originum ac corporis totius humani vitam ac sanitatem conjicere, & ut cum Sinis loquamur, ex differentibus pulsibus differentes excessus & defectus in sanguine & spiritibus assequi, atque adeo membrorum varia & innumera genera & mortem ipsam imminentem prævidere poterimus.

Verutamen vitam (inquiunt) conservare, valetudini consulere, morbis mederi poterit solus ille, qui pulsus connaturales in corpore humano conservare & corroborare, vel præternaturales & immutatos ad pristinum statum revocare, & restaurare per apposita medicamenta noverit. Ex pulsibus enim debito & naturali statui restitutis intelligunt statum, vias quoque duodecim rediisse ad primævum statum ; & per illas item in spiritibus & sanguine congenitas qualitates elementares ritè temperatas devehit vitam, quam duodecim jam sæpius memoratæ origines in corpus diffundant.

Pulsuum itaque scientia imprimis est necessaria. Sed cum illi sint motus, aut certè efficiantur à motu in venis, motus autem & mobile tam locum quàm tempus supponat, hinc verò solum declaratum sit, quomodo ex sex membris & sex intestinis Elementares qualitates in totum corpus devehantur, & illius partes sin-

tes singulas moveant, quærendum de loco & tempore, in quibus motus, & à motu pulsus fiunt, hoc est, ad quæ loca corporis sint pulsus explorandi, & quâ mensurâ temporis metiendi, ut inde pulsuum distincta certaqué notitia accipiatur, atque ex hâc scientiâ constitutionis sanguinis & spirituum, elementarium qualitarum, duodecim viarum, & originum totidem, seu sex vitæ fontium, membrorum, inquam, & intestinorum, ac denique humidi radicalis ac caloris primigenii & quæ ex his duobus existunt, morborum ac sanitatis, mortis ac vitæ.

CAPUT SEXTUM.

Quenam sint in humano corpore loca pulsuum magis idonea ad explorandas viarum duodecim qualitates Elementares.

Pulsuum in corpore humano loca descripta sicut in libris Medicis Sinensium reperi, cum fide subjicio unâ cum ipso textu ad verbum & commentario ejusdem.

Textus: Omnium cavitatum in quibus pulsus reperiuntur loca.

1. *Fen pe*, id est, natans albedo (sic dicta pulsuum loca) sunt post aures, ingrediuntur locum, ubi terminant capilli, ad unam digiti mensuram.

Commentarius: Carmen ait de pulsu remisso, post cerebrum in ipso flexu cervicis ad tertiam colli vertebam, ibi dicta pulsuum loca reperies.

2. Textus: *San ciao*, id est, tres partes humani corporis, sic vocantur pulsuum loca.

Terminus supremæ partis corporis est à vertice capitis ad os supremum stomachi: Mediæ partis terminus à supremo stomachi ore ad ventriculi os inferius; Tertiæ seu infimæ partis terminus à stomachi inferiori ore unâ infra umbilicum digitali mensurâ ad plantas usque pedum pertingit.

3. Textus:

3. Textus: *ki muen*: id est, extremorum porta, duo sic dicuntur loca: In foeminis, ubi papillarum pendularum extremitas correspondet ossi interiori: In masculis autem & iis, qui minores mamillas habent, unico digito pulsus explorari potest: Siquidem pinguis sit homo, duabus infra mamillas digitalibus mensuris; Si verò macilentior fuerit, unicâ & dimidiâ tâ digiti mensurâ deprehenditur.

4. Text: *ki hai*: id est, spirituum mare sic dictus pulsuum locus. Est autem unâ & dimidiâ infra umbilicum digiti mensurâ.

Comment: Spirituum mare dicitur, quia in Masculis seminalium spirituum ibidem est concursus seu mare.

5. Text: *tan tien*: id est, rubeus ager, sic dictus locus, distat ab umbilico trium digitalium mensurarum intervallo prope locum, *quan yuen*, id est, limitum origo.

6. Text: *quan yuen*: id est, limitum origo; Ita dictus pulsuum locus, qui est infra umbilicum tribus digiti articulis & aliquanto magis.

Comment: Locus hic est venarum, quæ à parvis intestinis & viâ pedum diminuti humidi radicalis & caloris primigenii porta, corporis humani radix & fundamentum, denique spirituum seminalium aggregatio.

7. Text: *Gin im*: id est, hominis obviatio. Ita dictus locus pulsuum, & existit in sinistrâ manu ante limitem, (qui medius est pulsus) mensuræ digitalis, (quam in decem partes dividunt) parte unicâ.

Comment: Hepatis & folliculi fellis est sedes. Hujus loci pulsus si iidem fortè reperiuntur in loco renum signum est, hepar & fel lædi à frigore. Similiter hic locus & sequens dictus *ki ken*: id est, Spirituum os: subjiciuntur ambo magni humidi radicalis pulmonum viæ.

Imperator ait: *Giu im* (loci nomen est) pulsuum itidem indicat stomachi. Hujus sedes est in sinistrâ manu ante limitem,

rem, mensuræ digitalis parte unicâ; Itidem in utraque parte gutturis dextrorsum & sinistrorsum, reperitur *gin im* cavitas. Sedes *gin im* subjecta est pulmonum magni humidi radicalis viæ. *Giu im* cavitas subest stomachi seu pedum caloris pr. puri & lucidi viæ, ideo dicitur *giu im* denotare quoque stomachi pulsus.

8. Textus: *ki ken*: id est, Spirituum os. Locus sic dictus est in manu dextrâ ante limitem seu medium pulsus, digitalis mensuræ parte unicâ.

Comment: Lienis & stomachi sedes est; Si pulsus intensi sunt ac pleni, membra illa ex cibis læsa esse ostenditur. Imperator quare, inquit, Spirituum os solum habet dominium in quinque membra corporis humani? Kipeús responder: Stomachus liquidorum & solidorum alimentorum est mare, & sex intestinorum magna origo. Quinque sapesores alimentorum, quæ per os recipiuntur, in stomacho duntaxat reconduntur, ut alant quinque Spiritus. Spirituum os manifestat viam magni humidi radicalis, seu etiam lienem. Quinque membrorum & sex intestinorum Spiritus & sapesores oriuntur à stomacho, & alterantur, & alterati apparent in hoc pulsus loco *ki ken* dicto.

Giu, im & *ki ken* in collo utrinque percipiuntur, videnturque cœli & terræ mutuam inter se conspirationem vel unionem imitari: Denique sunt pulsus aut incipientium aut terminantium portæ.

9. Textus, *tai chum*: id est, magna penetratio. Duo sic dicta pulsus loca in duobus pedibus post pollicis avorticulum, intervallo duarum mensurarum digitalium, in ipso plantæ pedis medio; Pulsus qui ibi incidunt ipsi sunt.

Comment: Aliqui volunt, spatium illud habere duntaxat intervallum unius mensuræ digitalis mensuram & mediæ.

Ex hoc pulsus cognoscitur viæ, quæ defectuosum humidum ra-

dum radicale ab hepatis membro ducit ad pedes, & ubi horum locorum pulsus exploras, conjicere certò potes, hominem, siquidem pulsus perseverat, omnino vivere ; Si verò cessat, proximè abesse à morte, idcirco dicuntur ista loca vitæ & mortis januæ.

10. Textus : *tai ki* : id est, magna lacuna. Sic dicuntur bina loca pulsuum ; Reperiuntur ad latus pedum supra os calcanei.

Comment: Diminuti humidi radicalis à renibus ad pedes ostendunt viam ; Mares quidem in pede sinistro, Fœminæ verò in dextro dicta loca pulsuum habent. Et quia sicut renum, ita etiam vitæ portæ idem est pulsus, ideo mortis ac vitæ hîc dantur indicia. Æger proinde, si pulsus in illo loco pro ratione sui morbi habeat, vivere adhuc cognoscitur ; Verum si penitus illo pulsu careat, mortuum esse indicat : Ideo pulsus hi appellantur portæ vitæ.

11. *Chum yam* : id est, caloris primigenii viæ, se mutuò penetrantes ; Dicuntur etiam *hocy juuen*, id est, coacervationum fontes, suntque in pedum superficie quinque mensurarum digitalium intervallo inter ossa, ubi pulsus percipitur, sursum versus procedendo, non in ipso quidem flexu seu cavo sinu, sed tribus ab hoc digiti mensuris.

Comment: Caloris prim. puri seu stomachi via est. Homo spiritus accipit ab Alimentis, alimenta demittuntur in stomachum, stomachus ad quinque membra & intestina vapores seu spiritus diffundit, ij autem, qui puriores sunt, in sanguinem resolvuntur, nam spiritus (humidi) grossiores digerere necesse est. Proinde purius, quod dicitur *ym*, intra venas insinuat sese, fitque sanguis ; Quod verò extra venas fertur, dicitur *qnèy*, suntque calidi spiritus, qui extra & intra venas hîc atque illûc meant. Per sanguinem & spiritus humidum radicale & calor prim. veluti per sua vehicula ad omnes corporis partes & intimos quosque recessus in orbem ad in-

star circuli circumferuntur, penetrantque se mutuò, ac penitus miscentur.

Cùm autem stomachus sit liquidorum & solidorum alimentorum mare, & consequenter omnibus spiritibus materiam suppeditet, dominatur per diversas suas qualitates & recens exortas affectiones, quatuor anni temporibus, adeoque spirituum pulsus iisdem temporibus percipi debent.

Atque isti spiritus stomachi fundamentum sunt, ac semen aliorum omnium, quia non solum morbos, quatuor anni temporibus grassari solitos alterant, sed etiam vitæ ac mortis præcipuæ sunt causæ: quare cujuslibet ægroti convenit etiam locorum *Chum jam* explorare duos pulsus, & exquirere diligenter, an stomachi spiritus contineant nec ne, atque inde de vitâ ac morte statuere.

12. Text: *Fum fu*: Id est, ventorum civitas, & alio nomine *Xe^o puèn* dicitur, id est, linguæ radix. Est in occipitis parte infimâ, ubi capilli terminant, à quibus intervallo unus mensuræ digitalis sursum tentando pulsus percipitur.

Comment: Magnorum nervorum caro declinans in illa loca malignæ febris tempore, relatos pulsus solet efficere, & ab hoc loco capitis jam memorato pullulare.

*Hujus prædictorum paradigmatis Sinici figuram
vide in Tab. Appendicis primâ, n. 1.*

MOdò operæ pretium erit inquirere, sintné ex his, quas retulimus cavitatibus aliquæ, quæ 12. originum vias 12. & congenitas iisdem qualitates elementares queant indicare.

Etenim primus locus ex suprâ numeratis & pulsus post aures in illo repertus solum manuum diminuti caloris primam viam indicat, sive tertiæ corporis partis viam.

Loca dicta tres partes corporis numerant illi quidem, sed non declarant earundem pulsus.

Tertius locus manuum puri caloris se intestinorum magnorum viam prodit.

Quartus & quintus locus nullam viam denotare videntur.

Sextus locus *quân yuên* seu limitis origo per viam pedum diminuti humidi radicalis ad renes originem ducit.

Septimus locus sinistræ manus hepar & fel indicat.

Octavus locus, manus dextræ, lienis & stomachi viam indicat.

Nonus locus pedum defectuosi humidi rad. seu hepatis viam indicat.

Decimus locus pedum diminuti humidi rad. seu renum viam designat.

Undecimus, caloris primig. puri, id est, stomachi viam prodit.

Locus denique *fum fú* ad statum pulmonum aliquantum cognoscendum conducit.

Sed quoniam ex hâc inductione patet, ex enumeratis pulsuum locis, si nihil præterea afferatur, non omnes viarumque origines aperiri; rursus necesse erit investigare alia pulsuum loca, ut his cognitis duodecim viarum elementares qualitates, duodecim iterum origines, sex inquam membra, & sex intestina, & singulorum status atque affectiones regulariter ac certè apprehendi queant.

CAPUT SEPTIMUM.

An præter dicta pulsuum loca, alia in tribus corporis partibus reperiantur, idonea ad explorandas duodecim vias & harum qualitates?

CUm ex tribus partibus totum corpus humanum Sinenfes constituent, (ex capite præcedenti & secundo item per transfennam vidimus) iterum singulas corporis partes hoc modo explicant.

Textus : Tres corporis partes omnium liquidorum & solidorum regia sunt via , sunt item spirituum principia ac fines.

Kipeús ait : Tres partes corporis passionum in homine & temperamentorum sunt origo. Spiritus nascuntur ex vaporum , quos stomachus congregat , materiâ ; Vapores verò prodeunt ex aqueâ qualitate , quæ residet in cavitatibus , in quibus etiam fines ac principia desumunt.

Textus : *Xâm cião* , id est , suprema seu prima pars corporis infra cor & pectus , constituitur supra orificium stomachi , dominatur interioribus & non iis , quæ egeruntur. Ejus præcipua sedes est pectoris meditullium infra locum *ÿo tãm* , id est , gemmarum aulam , dictum , unius digitalis mensuræ & sex partium intervallo. Planè autem , ubi papillæ interiùs incident , pars dicta corporis terminatur.

Chúm cião : id est , media seu secunda pars corporis , sedem habet in eâ cavitate stomachi , quæ nec suprema est nec infima , dominatur carnibus & alimentis. Ad latus umbilici utrinque statuitur.

Hia ciao : id est , infima seu tertia pars corporis ; Est ab umbilico descendendo ad ureterum supremum orificium. Dominatur loco , ubi purum à sæculento secernitur , uti etiam in ea , quæ egeruntur. Sedes illius est infra umbilicum unicâ digiti mensurâ : Habet etiam aulam , quæ est spirituum radix & vita. Et cum spiritus calidi motu suo permisceant sese , omnibus & interiùs atque exteriùs adhærescant , motus ille vocatur insinuatio spirituum.

Comment : Supremæ partis corporis sedes est in pectoris meditullio , quod ex textu patet. Mediæ partis sedes est in umbilici latere. Umbilicus duo habet latera , quodlibet verò latus unius mensuræ digitalis habet locum , ubi extremum ventris pubes operit , ad intervallum duarum mensurarum digitalium. In eo loco humidi radicalis & caloris prim: pulsus exi-

sus existit, nec non à pedibus lucidi & puri caloris prim: seu stomachi via.

Stomachus quos accipit cibos digerit excoquitque, & in vapores primùm, deinde in spiritus convertit, qui orsi à tertiâ parte corporis deferuntur ad vias duodecim, & ad semitas seu calles angustiores, tendunt etiam sursum & deorsum, seu hi spiritus quasi impetu acti sui caloris cavitates liquidorum aliosque vegetant, & sanguinem permeant commoventque. Hujus autem motus, quem Spiritus efficiunt, est ab infimæ seu tertiæ partis loco. Et quamvis originales spiritus accipiant aliunde materiam, ex quâ immediate procreantur; quia tamen ipsa illa materia sine spiritibus stomachi esse non potest, ideo illorum radix dicitur & fundamentum. Notandum verò diligenter, spirituum aulam & viam esse in tertiâ parte corporis, ubi spirituum motus incipit, ac per illum motum omnes originales spiritus permeant; Unde fit, ut dicatur duodecim quoque viarum radix, & omnium quoque (quæ aliis spiritibus insident) viarum atrium ac domicilium.

Vide paradigma capitis præcedentis.

Quemadmodum igitur in hoc universo tria constituunt longè præcipua *Sân côi* dicta, seu tres excellentias substantiales longè præcipuas: Suprà videlicet cælum, infra terram, in medio autem ipsum hominem, qui cœli terræque sit particeps: Ita corpus ipsum hominis in tres partes & quasi regiones dividunt: Supremam, quæ pertingat à capite usque ad orificium ventriculi, & contineat pulmonem & pectus, seu quidquid est supra diaphragma, cor item & pericardium, seu, uti vocant, involucrum cordis: Mediam verò, quæ pertingit ad umbilicum, complectatur diaphragma, stomachum seu ventriculum, & quicquid eum ambit, lienem, item hepar & fel: Infimam denique, quæ propè ab umbilico ad pedes usque decurrit, includitque renes, vesicam, ureteres, intestina & gracilia. Aliter etiam dictas tres regiones sed per Metaphoram explicant,

explicant, sic, ut in supremâ constituent velut varias quasdam nebulas, in mediâ pluviam, in imâ lacum & stagna, quæ ex dictâ pluvîâ confluerint.

Porro tribus hujuscemodi regionibus humani corporis eodem prorsus ordine ternos manûs utriusque pulsus respondere contendunt; Atque ita primo & supremo pulsui (quem etiam cœli nomine significant, quod supremæ corporis regionis respondeat) dominari calorem primigenium, qui adeo pulsus naturâ suâ sit exundans, supernatans, magnus; Tertio seu infimo pulsui (quem terræ nomine, significant, quod infimæ corporis regioni respondeat) dominari humidum radicale, eâque de causâ profundum esse, & comparatione quidem pulsus medii ac supremi esse radicis instar, quæ cum truncò, ramisque & foliis arboris comparetur. Infimum hunc pulsus robustiorem volunt esse in fæminis, propterea, quod in eis prædominetur humidum radicale & sanguis, supremum verò pulsus seu primæ regionis in eodem sexu debiliorem esse, contrarium verò Maribus accidere. Jam verò pulsus medius (quem hominis nomine significant, qui medius cum sit cœlum inter & terram, mediæ item corporis regioni respondet) neque exundans est, neque profundus, sed remissus, inquirunt, id est, temperatus, ac verè medius, ut qui pari cum portione fiat particeps tam caloris, qui versus primum locum effert sese, quàm humidi radicalis, quod suo pte quasi pondere ad terram infimumque locum descendit: Item limes dicitur, ut qui duo, quæ diximus, extrema limitet medius, non secus ac truncus arboris radicem ejusdem & ramos.

Nec observant tantum pulsus ordinem jam dictum, sed horum singulos tripliciter item explorant, atque ita ad cujusque superficiem applicant primò digitum, sic ut cutem leviter stringant duntaxat; Ad medium verò dum exploraturi procedunt, arteriam digitis utcunque deprimunt. Infimam denique ejusdem pulsus regionem & quasi fundum seu radicem explo-

exploraturi ad nervos ipsos & ossa validiore contactu pertinent, atque hoc modo conjiciunt, an idem pulsus ubique sibi constet, & consequenter, an morbus tantummodo superficialis sit, aut ab extrinseco adveniens, an contrà, occupatis jam interioribus, radicem fixerit. Unde si fundum aut radicem exploraturi pulsus abesse comperiunt, fidenter pronunciant, actum esse de vitâ, quia (inquiunt) pulsus caret radice. Et quoniam denique membrorum alia collocata sunt ad sinistram partem humani corporis, ad dextram partem alia; Idcirco etiam docent, hæc quidem membra pertinere ad ternos pulsus manus dextræ, illa verò ad pulsus sinistræ.

Tab. III. Append. n. I.

Porro pulsus istarum novem partium, quas continent scilicet tres magnæ regiones corporis, quomodo reperiantur, & quomodo ex pulsibus constitutio & qualitates cognosci debeant, infra explicabimus, adjecto etiam schemate à Sinensibus Medicis descripto. Nunc brevibus:

Collige 1. Quæcunque pulsuum loca invenientur in corpore humano ad cognoscendam sanitatem aut morbos, vitam aut mortem, necesse est iis earum trium regionum corporis temperamenta & congenitam constitutionem & advenientes seu subinde irrepentes indicari.

Collige 2. Quòd cujuslibet magnæ regionis ternis partibus sit pulsus supernatans (qui est à calore primig.) medius & profundus (qui est in humido radicali) sive (quod idem est) novem partium singulæ suos omnino habent pulsus.

Collige 3. Indiciorum seu signorum exteriorum novem illis partibus annexorum habitus & affectiones ex pulsibus illis debere manifestari in ternis partibus pulsuum seu supernatantem &c. ut suprà dictum est.

Collige 4. Cùm iam & in calor primig. & humidum rad. in novem memoratas insinuent sese partes, necesse est,

ex similibus partibus pulsuum aliarum partium constitutionem dignoscere, & in omnium partium pulsu singularum constitutionem relucere. Ratio est, quia quælibet non solum suam ipsius constitutionem manifestat, sed etiam, quomodo se cum aliis pulsibus habeat, cum quibus sympathiam seu unionem quandam habet. Ratio ulterior est, quia viæ inter se certo quodam modo penetrantur ac permiscentur, ex eâ quæ est propria solum humido radic. ei, quæ soli calori primig. est destinata, & alteri, quæ de utroque æquam portionem accipit. Rursus hæc duabus præcedentibus & mediâ utriusque viæ illi, quam primo loco attuli, & ultimæ, atque ita pulsus, qui v. gr. viæ cordis dicitur, non solum suam cordis viam, sed & hepatis & vesicæ, & pulmonum & stomachi vias, & quæ his annexa sunt, unâ cum singularum dispositionibus per indicem quasi secundarium manifestat: Et sic de reliquis discurre. Nam tres partes, coelum, homo terra sic dictæ itidem se mutuò continent, pars enim coelum vocata partibus coelo terrâ & homine constat, & pars, quæ terra dicitur, iterum ex coelo homine & terrâ est, & pars, quæ homo appellatur, iterum ex coelo homine & terrâ confurgit. Similiter pars, quæ viam humidi radic. habet, illa eadem à viis, quæ partim humidum radic. partim calorem primig. æqualiter continent, & à viis, quæ tantum calorem primigenium habent, penetrantur, & pars quæ habet viam caloris primig., illa eadem à viis, quæ solum humidum radic., & ab aliis viis, quæ æqualiter humidum radic. & calorem primig. participant, permiscetur. Ad extremum pars, quæ viam partim humidum radic. partim calorem primig. æqualiter habentem continet, illa eadem à viâ, quæ calorem primig. tantum, & ab aliâ viâ, quæ humidum radic. tantum continet, informatur. Quare pulsus reperti debebunt non solum singulas vias 12. singuli singulas, sed singuli pulsus vias, & omnes pulsus singulas vias, simili quoque ratione originis, & quæ ex illis constituuntur, sex vitæ fontes in suâ

in suâ constitutione indicare. Sic, v. g. pulsus loci, qui viæ cordis dicitur, non solum suam cordis viam, verum & hepatis, & vesicæ, & pulmonum, & stomachi, & quæ his connexa sunt, statum & dispositionem indicent necesse est; Pulsus deinde, qui loco viæ hepatis assignatur, non solum hepatis viæ constitutionem, sed etiam cordis & vesicæ, & stomachi, & pulmonum, & portæ vitæ indicat. Et sic de reliquis discurre. Horum verò omnium hæc est causa, quod vita & sanitas sit quid totum integrum, unde non magis de vitâ una pars corporis, licet diversimode, aut unum membrum participat, quam singula reliqua, eò quod ad singularem partium corporis vitam ac sanitatem omnia membra & intestina, sex, inquam, vitæ fontes concurrant, & per vias duodecim in sanguine & Spiritibus humidum radic. & calorem primig. devehentibus se ipsa communicent.

Cum igitur vita sit bonum integrum, non potest esse vita, nisi ex causis integris, & quia malum ex singulis defectibus, hinc ex minimo defectu unius membri vel partis alterari vitam ac sanitatem labefactari facile est, adeoque lædi etiam omnia & singula membra & intestina, à quibus est vita. Quomodo autem in uno pulsu, qui unius membri viam indicat, aliæ quoque viæ, seu, quomodo in uno pulsu unius partis corporis aliæ partes corporis se manifestent & discernantur, infra docebimus.

Colligitur interim viarum duodecim pulsus potissimum in manibus manifestari, in quibus adeò videtur absolute coactio esse & quasi concursus pulsuum. Nam mediæ regionis corporis suprema, minor pars in dextrâ manu per pulsum magni humidi radic. viam seu pulmones denotat, & mediæ regionis minor media pars in sinistrâ per viam diminuti humidi radic. hepar manifestat; Ideò vocatur absolute coactionem potissimum esse in manibus. Et licet in pedibus reperiri modò docuerimus membrorum & intestinorum vias,

attamen, quia ibi nec omnium nec principalium viarum pulsus sedem habent, potiusque in manibus investigandæ sunt illæ, quàm in pedibus. Hoc autem consequemur, si modò observaverimus, ubinam sint coacervationes sive concursus in corpore humano, ossium, medullarum, nervorum, membrorum & intestinorum, spirituum, & denique venarum pulsuumque; Nam si hic pulsuum ultimus concursus in manibus reperiatur, manuum sanè loca ad duodecim vias explorandas idonea esse, determinare oportebit.

CAPUT OCTAVUM.

Queritur, ubi reperiantur potissimum scaturigines rerum, ex quibus constat corpus humanum, & an in harum singulis possint pulsus haberi, ad deprehendendum 12. vias, an verò solum in concursu venarum pulsus existant ejusmodi, & an alibi quàm in manibus existant?

COrpus humanum constare ossibus, medullis, nervis, carne, pelle, sanguine, pulsibus, spiritibus, membris demum ac intestinis, certum est; quare ossium, medullarum, nervorum &c. necesse est scire loca, ac horum cognata reperire. Primùm quidem per Sinenses renes ponuntur loco primo, deinde cor, postea hepar, tunc pulmones, mox lien, exercere verò dicunt suos actus sexto loco renes. Porro, uti primo loco nascuntur renes, ita omnium primò exercere incipiunt actus suos, deinde cor, tertio loco hepar, postea pulmones, ad extremum lien. Hæc verò membra, uti etiam, quæ membris adnascuntur, intestina, videlicet ureteres, parva intestina, folliculus felle, magna intestina & stomachus, ac reliqua habent suas congeries & loca illa, prout in tabula III. infra positâ videre est.

Sic igitur

Sic igitur in loco dicto, *tú cáu* (quod significat magnum reconditorium) intestinorum est scaturigo.

Loco dicto *kí, hñ*, quod significat quatuor anni temporum constantem qualitatum unionem, membrorum sex scaturigo est. Porro, cum cor non solum sit causa faciei, humerorum, sed palmarum, manus, item linguæ atque sanguinis, congeries sanguinis est in loco *kě yú* quod significat diaphragmatis locum.

Pulmones etiam, quia non solum sunt narium, labiorum, pellis, capillorum, ac unguium causa, sed etiam Spirituum, congeries ipsorum Spirituum est in loco *sán cião*, id est, trium partium corporis.

Jam hepar, quia non solum est oculorum, sed etiam nervorum origo, ideo nervorum scaturigo est in loco *jâm lîm ciên*, quod significat caloris latebram & fontem.

Renes non solum sunt dentium, aurium, sed etiam ossium causa. Scaturigo ossium est in loco *ta ín*, quod significat magnam elevationem. Idem renes sunt causa etiam medullarum in ossibus. Locus, in quo est scaturigo medullarum, vocatur *ciúe kô* quod significat interruptionem ossium.

Restat venarum & pulsuum congeries & scaturigo, quam nullibi esse Sinenses ajunt, nisi in ipsis manibus, vocant locum *tá quên*, quod significat magnæ profunditatis abyssum, & cum de causâ principali venarum & scaturiginis earum nullum membrum, nullum intestinum singulare scaturiginis causam esse docent, intelligi volunt, omnia ac singula membra ac intestina concurrere, & esse causam quadantenus singularum venarum scaturiginis.

Cum enim non pauca viæ ad dictum locum scaturiginis venarum à suis originibus (quæ sunt membra & intestina) manantes confluant, & sanguis & spiritus decurrentes per venas sibi que congenitas qualitates Elementares, & per has consti-

tutionem tam viarum quam sex vitæ fontium explicent, motu suo pulsum efficiant, pulsum sanè locus nusquam aptior inveniri aut deligi potuit ac debuit, quàm in venarum concursu, nam ibidem quoque est pulsum concursus.

Quocirca, cum hic locus sit in manibus, manuum loci idonei videntur esse pulsum, ad investigandas duodecim vias, & congenitas his Elementares qualitates, origines quoque, à quibus profluunt membra ac intestina. Vide tab. III. n. II. III.

CAPUT NONUM.

Cur in manu sinistrâ, in quâ scaturigo venarum inventa est, pulsus sint explorandi? Item: An sola manus sinistra sufficiat? An venarum etiam pulsus sint explorandi in dextrâ?

Non solum in sinistrâ manu, sed etiam in dextrâ pulsus inveniri, experientiâ constat. Sinenſes, (uti ſuprà ostendimus) cùm rerum, ex quibus corpus conſtat, quærerent ſcaturigines, in manibus venarum ſcaturiginem eſſe dixerunt, eandem quæ etiam ſcaturiginem pulſum eſſe ſtatuerunt.

Cæterùm in dextrâ manu locum *ki keù*, os ſpirituum dictum, pulſus habere etiam ajunt. Cùm enim hic pulſus à ſpirituum decurrentium motu potiſſimùm fiat, in dextrâ quoque manu pulſum coacervationem eſſe, ſibi perſuaſerunt, ac proinde utriusque manus loca pulſum nobiliſſima & eorum concursus apparere omninò aſſeverant, & horum ſufficientem eſſe cauſam, cur non ſolum in ſinistrâ, ſed etiam in dextrâ, pulſus ſint explorandi, quia nimirum in ſinistrâ manu venarum eſt ſcaturigo, in venis verò motus à ſanguine & Spiritibus procedentes pulſum cauſantur.

Porro

Porro, in dexteræ manus loco *ki ken* dicto, quod pulsum congeries etiam reperitur, vel ex eo probant, quod ibi sit maxima vis & copia Spirituum, à quibus utique extra & intravenas in sanguine decurrentibus motum effici necesse est, & ab hoc motu pulsum; Proinde utramque manum ad pulsus explorandos magno usui esse dicunt, siquidem hæc & illa manus causam adæquatam pulsum habet. Sinistra quidem sanguinem decurrentem in venis, in quibus reconditur scilicet, & nunquam in vivo corpore sine spiritibus est: Dextra verò copiam spirituum, qui, quia cum sanguine decurrunt, sine sanguine esse non possunt, ideoque, cum sanguis & spiritus causâ sint motus, & motus pulsum, qui tam in dextrâ quàm in sinistrâ reperiuntur, pulsus explorari posse ac debere in utriusque manus loco asseverant.

Adde, membra hominis & intestina alia esse sinistra, alia dextra, viæ proinde ab illis decurrentes aliæ sunt ad dexteram, aliæ ad sinistram, ut suprâ retulimus. Ut igitur status illarum & congenitarum illis elementarium qualitatuum percipi possit, sequi oportere, tam in sinistrâ pro membris ac intestinis sinistris, quàm in dextra pro dextris explorandos pulsus.

Ad extremum, quod in manibus pulsus sit exquirendus, ratio potissima est, quia omnis illa circumvolutio sanguinis ac Spirituum (qui humidum radicale & calorem primig:, unde vita resultat, devehunt) in manibus potissimum terminantur, complenturque, & ab illis iterum fluxum suum circularem ordiuntur. Cum igitur vitæ principium primò, ac vitæ finis ultimò se prodant in manibus, non alibi pulsus explorandos esse, certò concludunt. Esto se prodant etiam in pedibus.

Sed quomodo in corpore humano circuitus viarum duodecim, & in illis revolutio sanguinis & spirituum, humidum radicale & calorem primig: devehentium, ad manus terminetur, & ab his ipsis incipiat, & sic circuitus ex pulsibus manuum à Sinensibus sit deprehensus, & à quolibet deprehendi possit, necesse est explicare.

Figura

Figura & motus circularis non aliâ in re clariùs apparet, quàm in cœlorum orbibus, quorum circumvolutio, quoddâ ab hominibus usu ipso & diuturnâ observatione compertum fuerit, æternus esse creditus est. An verò ab æterno existere poterit cum generatione vel rebus generatis, in Scholis disputatur, & à plerisque Thomistis affirmatur. Orbem cœlorum spatio viginti quatuor horarum revolvi, & singulis annis circuitum non solum Solis, sed reliquorum etiam Planetarum observare, hujusmodi æternum à DEO posse creari, nonnulli asserunt. Ethnici verò nonnulli, Duce Aristotele, de facto fuisse ab æterno, contendunt. Perpetuum motum doctissimi quique Philosophorum ac Mathematicorum hâc nostrâ & superiori ætate alii inventum esse, alii verò inveniri posse, alii & hoc & illud, ac meritò sanè negant.

Cæterùm si dari potest perpetuus motus, profectò dicendum est, hunc in orbibus cœlestibus imprimis, tum verò in vitâ corporum humanorum, & ex artificialibus rebus in horologiis aut instrumentis, quæ motum illorum habeant ut in variis subjectis, dari posse. Neque enim facilior & aptior alia figura pro æterno motu fingi potest, quàm circularis, & verò describit, hunc præsens cœlorum motus, vita etiam humana, nec non sua horologia rotata artis miræ opus & mirabiles effectus solertiæ humanæ imitantur.

Summæ artis fuit, quendam Pictorem sine errore circulum absque centro descripsisse perfectissimum. Summæ artis & illud, alium itidem Pictorem circuli centrum abolitum uno ictu ostendisse; Quin & eò processum humanâ industriâ, ut horologia fabricata sint, quæ sub formis canum, Leonum, vinum Personarum ad horas aliquot deambulant ac circumirent: Ut organa, quæ nullo pulsante sponte personarent ad numeros, feliciter arte effinxerint.

Apparuit nuper in Poloniâ horologium, quod non solum Lunæ defectus & Planetarum oppositiones, conjunctiones, quadra-

quadratos, sextiles, & trinos aspectus (quale est in Pragensi & alibi) reliquosque motus menstruos, item & annuos manifestare potuerit; Sed quod maximè mirabamur fuit, quòd unicà rotarum circumactione astrorum, sex mensium, tam horarum quàm dierum singulorum, nec non etiam lunaris cursus circuitum pulcherrimè describebat. Vivere diceres ad medium annum. Sed anne fieri posset aliud, quod integro anno similem motum exhibeat, omnino posse existimo; Imo alium fortasse labentibus annis fore, qui ad duos & plures annos ejuscemodi instrumentum circularium motuum in lucem producat, non absurdum fuerit credere. Potuit igitur solers hominum indagatio exteriorum & circularium conferre instrumentis vitæ carentibus, idque per adeo longum tempus, ut etiam medii anni. Verùm enim verò, Sapientissimus rerum omnium Artifex Deus cœlorum orbibus vastissimis per adeo vastum spatium à tot annorum millibus circularem motum impressit, quia imò viventia etiam quasi horologia in hoc sublunari constituit, quibus alias atque alias statas periodos annorum & ætates præscripsit, corpora, inquam, animantium, & imprimis ipsorum hominum, quæ sicut vitæ principia habere, ita & ejusdem vitæ cursum traducere, & finem denique hic obtinere voluit, sic tamen, ut eidem homini contulerit æternam vitam in paradiso per usum & esum admirabilis fructus, quem dabat, ligni vitæ, quo quidem fructu irrepente in corpus diuturnitate, ut fit, temporum vitia (quasi rubigo quædam vitalium rotarum) detegebantur. Neque contentus hâc planè divinâ liberalitate, eandem in cœlo longè perfectissimam ac bonis omnibus cumulatam vitam promiserit, si modò, quod est æquissimum, sui Creatoris sanctissimæ voluntati obsequeretur. Cùm igitur vitæ nostræ sit maximè consentaneus motus circularis (quod quippe quò maximè conferatur) motum circularem in viventibus, ac potissimum in homine, maximè regularem esse, credamus necesse est.

Porro Sinenſes vitam humanam non ſolùm motibus cœlorum meſurari, verùm etiam iisdem eſſe quàm ſimillimam, crebrò inculcant. Et nos quidem Europæi annuos motus circulares vitæ noſtræ numeramus. At verò Sinæ & annuos, & menſtruos, & diuturnos etiam motus circulares jam inde ab ipſo propè diluvio in corpore humano detexerunt.

Sed quâ tandem ratione hoc deprehenderint, nos ſecuti illorum doctrinam, initium circularis motus diurni, qui vitæ noſtræ ineſt, locum etiam, à quo incipit, & in quo deſinit, modò oſtendemus; Deinde verò menſtruum circulum vitæ, ad extremum etiam annum, DEO favente, explicare conabimur.

Supponunt Sinenſes, circuli (quemcunque circino deſcribas) centrum in plano & in ſuperficie planæ aliquo puncto principium orbis facere, tum verò flexu ſuo obliquo perpetui orbis finem conjungere, ſicquæ in diem, à quo cœperat, punctum coïre, atque ſi motus cœptus & perfectus duret in illo ipſo plano, iterum unde cœpit redire, & conſequenter alios atque alios motus circulares efficere & proſequi. Eodem planè modo in corpore humano evenire, conſtanter ajunt. Vita, inquiunt, tum procul dubio principium accipit, cùm fœtus animatur, ſed aliorum longior, aliorum brevior vitæ periodus, eò, quòd vitalis circulus vitæ longævæ ampliorem, brevius autem vitæ anguſtiorẽ circumferentiam naſtus fuerit. Hòc vero circulo contineri alios circulos vitales, & his rurſum alios inſertos eſſe volunt, non aliter, quàm orbis conſtat annuis, & lunaribus ſeu menſtruis circulis & diurnis. Quòd ſi vitæ circulus inceperit, etiam locum habere debet, à quo incipit, & ad quem curſu ſuo deſluit ac terminat, curſum ſuum denuo exorſurus, uti cœlorum orbis ab ortu cœpti circumaguntur, donec ab eodem ortu iterum incipiant.

Sed quodnam eſt, inferimus, centrum in corpore humano hujus circuli vitalis? Ajunt Sinenſes, eſſe median regionem

gienem corporis humani. Circumferentia autem quæ? Caput inquit, & pedes & manus. Sed si in medio quasi puncto corporis humani pedem circuli defixeris, altero circumducto, perfectissimè circulum ad distantiam pedum, capitis & manuum describit. Quare cùm vita in toto hoc spatio & ambitu ex ipso motu partium, quæ circumferentiam attingunt, existat, necessario ex motu partium circumferentiam circularem attingit & describit. Ostenso proinde centro & peripheriâ circuli ostendendû est, quomodo per eundem à centro & circa centrum assignantur duodecim viæ, & per illas sanguis & spiritus, & in illis tanquam in propriis vehiculis humidum radicale & calor primigenius, seu vita ex illis resultans feratur, seu quomodo tandem, iste fluxus vitæ à centro ad circumferentiam veniat, & ex quo loco motus in hâc rotâ vitali initium ducat, & vitæ cursum consumat.

Sed audiamus Sinenses ipsos.

Textus: Homo recipit Spiritus à cibis, cibi recipiuntur in stomachum, & suas virtutes communicant quinque membris & sex intestinis: Omnia enim quæ sunt in corpore, recipiunt Spiritus, qui ex ciborum materiâ nascuntur; Nam id, quod est subtile, est *qûm*, humidus, inquam sanguis purissimus, imbutus humido radicali, intra venas serpens; Id quod est grossum, & nec dum bene digestum, est *quêi* sive spirituum calidorum quasi congeries, calido primigenio imbutorum, intra & extra venas meantium, & sanguinem commoventium, quippe hæc duo *qûm* & *quêi* totum corpus penetrant & circumeunt rotæ instar aut circuli, qui sine interruptione circumagitur. Nota: quod spiritus calidi subjiciantur calori primigenio, & sanguis venarum humido radicali, quæ duo inter se permixta ac penetrata motum in corpore humano circularem spatio viginti quatuor horarum perficiunt. Nam quo temporis spatio 50. domus cœlorum circumaguntur ex Sinarum sententiâ, eodem ipso Spiritus & sanguis, qui

cursum suum exorſi ſunt à pulmonum viâ, diei præteritæ tempore matutino (horâ terciâ & quartâ Europæâ, nam hora quælibet Sinica duas Europæas complectitur) per diem integram & noctem integram ad eandem horam matutinam fluunt refluuntque, & ibidem cursum integrum complent, planè in ipſo illo loco, in quo reperta eſt maxima congeries Spirituum, quæ os Spirituum vocatur, & in quo apparent calor primigen. & humidum radic. invicem ſibi unita, & unde hæc ipſa iterum in ſanguine & Spiritibus incipiunt fluere & refluere, & perpetuos orbes agere, vitamque in illis deferre.

Textus: Duodecim viarum pulſus & quindecim 18 (ſunt pulſus venarum ad latera duodecim viarum rivulorum inſtar manantes) venarum pulſus quo tandem in loco ducunt initium, & in quo finiunt? In duodecim viis pulſum decurrunt ſanguis & Spiritus, penetrant ac penetrantur ab humido radicali & calore primigenio, ut virigent, foveant, ſervent ac vivere faciant totum corpus humanum: Illorum (ſanguinis videlicet & ſpirituum) origo eſt in medio ſeu meditullio mediæ regionis corporis (quod ſupra centrum circuli vitalis eſſe diximus) inde verò communicati manuum magni humidi radicalis viæ ab illâ motum ordiuntur, & præcedunt ad manuum lucidi ſeu puri caloris primig. viam, ab hæc verò ad pedum caloris primig. puri & lucidi viam, & ab hæc ad pedum magni humidi radicalis viam, à quâ poſtea motum continuant ad manuum diminuti humidi radicalis viam, & ab illâ ad manuum magni caloris primigenii viam, deinde ab hæc ad pedum magni caloris viam, unde ad pedum diminuti humidi radicalis viam, à quâ eundem proſequitur motum ad manuum defectuoſi humidi radic. viam, & ab illâ ad manuum diminuti caloris viam; Ad extremum ab hæc ad pedum defectuoſi humidi radic. viam, ubi videlicet vitalis illa rota ſanguinis & ſpirituum & circulus finem accipit, ac ruruſum volvendo redit à loco viæ manuum magni humidi radic. & ſic deinceps, curſu quem memoravimus repetito.

Viarum

Viarum quas diximus motus prorsus annulorum instar aut circulorum inter se mutuò insertorum se pervadunt, ac sine interruptione totum corpus circumeunt, manè verò redeunt ad locum manus dextræ, ac inde iterum fluere ac currere incipiunt. Inde est, ut ex hoc loco manuum, qui & os spirituum dicitur, de quibusvis morborum generibus & ipsâ vitâ & morte possit ferri sententia.

Observe hîc quasi per transennam, quòd cùm sint quindecim *lō* seu semitæ aut calles emergentes ad latera viarum, tribus quoque diversis motibus & pulsibus diversas efficiunt vias, ut infrâ dicetur.

Cujuslibet diei hora matutina (*ym*) quæ est tertia & quarta Europæa matutina, fit motûs ac flexûs initiû, nam in meditullio magnæ partis corporis oritur, & membro pulmonum communicatur, unde initium motus est à pulmone, ab hoc ad magna intestina: ab his verò ad stomachum, à stomacho ad lienem, hinc ad cor, inde ad parva intestina, ab his ad ureteres & vesicam seu renes, à vesicâ seu renibus ad involucrum cordis, hinc ad infimam seu tertiam regionem corporis, ab hâc ad fel, & denique ad hepar motus sanguinis & spirituum decurrit, qui ibidem horâ primâ & secundâ noctis terminatur; Sequentis diei horâ tertiâ & quartâ matutinâ ad pulmonem cursum suum denuò resumit, ac sic per consequentes dies & menses & annos eum cursum prosequens, vitæ periodum sibi consentaneam tandem absolvit. Cùm igitur in pulmonibus seu viâ pulmonum omnium viarum sit caput ac principium, id est: cùm per illas sanguis decurrit, qui rursus ac motus sanguis non aliunde est, quàm à spiritibus, in quos dominantur pulmones; & cùm à loco dicto cursus instituitur horis matutinis, & eodem quoque pulsus venarum incipiat, fit, ut in loco dextræ manus pulsus explorandi sint.

Textus: Cognito fine & principio facilè est determinare, quomodo se habeant humidum radic. & calor primig: . Quare hoc

re hoc dicitur? Quia videlicet finis & principium pulsuum, & præterea humidi radicalis & caloris primigenii sedes est, ex qua rotæ instar manè incipiant moveri, & ideò diximus principium inibi esse, sed & finem verè etiam, quòd nimirum trium viarum humidi radicalis à trium viarum caloris primigenii spiritus finem habeant, ad quorum quidem finem mors consequitur. Verùm ejusmodi mortis singulæ viæ suæ habent indicia, atque ideò dicimus finem habere.

Commentarius. Inest singulis rebus suus calor suumq; humidum, ideò finis & principium illorum in ipsis locis determinatis caloris & humidi reperitur. Porro in pulsuum viis illa duo sunt præcipua vincula, & hoc in loco *ki ken* dicto, quòd ibi trium viarum humidi radicalis & trium caloris primigenii pulsus matutino tempore in dextrâ manu percipiuntur, & moveri incipiant, circularique. Initium ergò ipsius motus est à spiritibus & primigenio calore, finis verò ac desinitio pulsus, dein trium viarum humidi radicalis & trium viarum caloris primigenii. Finis autem dicitur, quia humidum radicale finem accipit.

Mortis cuiuslibet indicia sunt hæc, quæ sequuntur. Primò: Vesicæ seu renum humidi radicalis diminuti, Spirituum desinentium signa sunt: dentes acuti & eminentes, carnis marcor & siccitas. Secundò, stomachi: Pedum humidi radicalis spirituum desinentium signa sunt, corporis extenuatio, & labiorum alterius ab altero in obliquum retorsio. Tertiò: Hepatis: defectuosi humidi radic: Spirituum desinentium signa sunt: Lingua in rotundam extuberans superficiem. Quartò: Pulmonum humidi radic: magni spirituum desinentium signa sunt, ariditas pellis & corporis, item capillorum ac crinium defluxus seu erectio. Quintò: Cordis diminuti humidi radic: Spirituum desinentium signa sunt: Dentes, qui nigerri mi apparent: Deinde trium viarum caloris primig: spirituum desinentium in oculis signum est obscuratio illorum, & quasi paula-

quasi paulatim offundentes se tenebræ. Ad extremum, sex viarum caloris primig: spirituum desinentium signa sunt in frigido sudore, qui instar gemmarum apparet, nec defluit in reliquum corpus, & significat propinquam exinanitionem Spirituum, denique ac Mortem. Quicumque igitur hæc indicia repperis, de certâ morte ne dubitaveris.

Colligitur ex dictis 1. Non in sinistrâ manu tantum pulsus esse explorandos, ubi & venarum & sanguinis, in quibus pulsus fiunt, maxima est congeries, sed etiam in manu dextrâ pulsus esse explorandos, ubi itidem in loco *ki kên* magna vis est & copia spirituum, qui in homine vivo in sanguine, quem movent, decurrunt, ex quo quidem motu pulsus oriuntur. Primò verò ab hoc loco manus dextræ pulsus explorandus est, quia vitalis rota, seu sanguinis & spirituum circuli (uti suprâ dictum est) principium ibidem & finem habent.

Colligitur 2. Vitam in homine seu humidum radicale & calorem primigenium non aliter communicari cum toto corpore, quàm quòd eadem vita à centro (quod est in corporis mediâ regione) ad peripheriam manuum, capitis ac pedum extensa, ejusdam rotæ instar ministerio motûs sanguinis & spirituum circulariter totum corpus permeantium & penetrantium decurrat ac volvatur à loco ac viâ pulmonum eundem cursum suum exorsa, & pèfecto circulo diei naturalis, h. e. viginti quatuor horarum Europæarum eundem cursum continuando, & non solum circulos diurni motus, sed & menstrui & annui componendo ad periodum seu terminum suis causis consentaneum, aut quamvis afferat aliqua, perveniat, qui terminus Mors appellatur.

Sed quomodo Sinenfes deprehenderunt circularem motum sanguinis ac Spirituum à pulmonibus eorûmque viâ principium ducere, unde etiam, quòd pulsus manè in dextræ manus loco principium rursus faciat? Responderur:

Vitam

Vitam à spiratione (quæ constat ex introspiratione seu aëris attractione & expiratione, hoc est, aëris ejectione, quæ duo græcè systole & diastole dicuntur) initium facere. Cum igitur spirationis officina sint pulmones, & vita, ut diximus, faciat initium à spiratione, quâ desinente & ipsa desinit, ab ipsis pulmonibus vitam incipere, & in pulmonibus iterum desinere, seu à viâ pulmonum sanguinem & Spiritus, quæ vitæ sunt vehicula, vitæ motum circularem incipere, & ad eandem viam redire, ut ab hac iterum repetatur, ex dictis planè conficitur.

In dextro porro loco, qui *k'á k'eu* sive spirituum os dicitur locus, qui locus sine dubio terminus est viæ pulmonum, qui spirituum officina sunt, cum hi calore suo motum ac pulsuum efficiant, etiam sequitur initium motus vitæ & pulsuum, quibus se prodit vita, cum in illo loco via pulmonum terminetur, & esse & manifestari.

Sed quam dices esse causam, quòd via pulmonum in dextro terminetur manus loco? Quam item causam, quòd ibi spirituum sit congeries vis & copia? Quare ibi manè incipit pulsus, & quare manè ille est explorandus, ut rectè de ægroti judicet constitutione. Hæc omnia sequente capite, ubi item de mensurâ temporis motuque pulsuum & circularis vitæ agemus, plana fient.

CAPUT DECIMUM.

Cur pulsus manè potissimum explorare oporteat, item, ubi & quot sint loca pulsuum in singulis manibus.

TExtus: Huanti Imperator quæstionem proponit hujusmodi: Qui pulsus explorat, quare potissimum matutino tempore id debet peragi? Respondet Kipeus: Quia matutino tempore humidi radice spiritus nec dum sunt agitatione multâ commoti, nec caloris primig: spiritus

ritus sunt dispersi, potus item ac cibus nec dum sunt recepti in corpus, viæ pulsum nec dum sunt repletæ, venarum rivuli æqualiter adhuc observant pulsum, sanguis demum ac spiritus nondum sunt perturbati, ideo hoc tempus præ omni alio est idoneum pulsibus explorandis.

Textus: Post palmam manus est os quoddam altius emittens, cui nomen limes.

Comment: Ductâ rectâ lineâ ab ungue pollicis proximè post juncturam & flexum, qui est brachium inter & manus, exstat os aliquanto eminentius, hic ipse brachii est pulsus (*quân* dictus) qui bene observandus est. Post palmam sublimè exstat os, sub quo directè loci (qui limes vocatur) pulsus percipitur.

Textus. Per ordinem (ab hoc loco) distingue & ordina locum *chě*, qui significat cubitum Sinicum (& est multò minor Europæo,) & tria loca seu puncta diligenter annotabis.

Comment: Quocunque tempore pulsum explorabis, ante omnia medium digitum manus, qui est à pollice ordine tertius infra dicti ossis eminentioris locum fac applices, & hoc modo reperies determinatam sedem pulsus ejus puncti, quod *quân* seu limes dicitur, per digitum indicem proximè antecedens punctum, *cun* pū dictum, tange, & digitus tertius, qui sequitur medium, & est annularis, incidet in tertium punctum pulsus *chě* pū dicti.

Textus: E loco palmæ manuum dicto *iuci* usque ad os eminent (*quân*) progrediendo, spatium intercedit unius articuli digitalis (*cun*) medium verò illius spatii (quod articuli os dicitur) ab hoc puncto (*quun*) progrediendo ad cubitū (*chě* cē) illius, quod cubiti lacunam significat. Inter duo puncta sic assignata medium locum seu punctum obtinet, qui est post *cun* & ante *chě*, sæpe nominatus locus *quân*, id est limes, eò, quòd ibi calor primig. mediantibus spiritibus egrediatur versus *cun* primum locum, & humidum radic. mediante sanguine vena-

rum regrediatur versus *chē* locum tertium, unde fit, ut per locum illum tanquam per limitem terminentur triplicis caloris primig. egredientis distincta viæ, & triplicis humidi radic. regredientis totidem etiam viæ, atque ob hanc causam percipitur motus triplex caloris primig. & triplex humidi radicalis.

Motus quidem spirituum (qui sunt à calore primig.) procedunt à loco tertio (*chē*) & secundum locum (*quān*) ingreditur usque ad primum locum, qui dicitur *cūm*. Motus verò sanguinis, qui est ab humido radic. manans à loco primo *cūn* & per locum secundum *quān* progreditur usque ad locum tertium *chē* dictum.

Ex loco primo pulsuum, *cūm* dicto, cognoscitur constitutio supremæ regionis corporis, quæ est à vertice ad pectus, & protenditur etiam ad pellem corporis & capillos. In secundo loco pulsuum cognoscitur constitutio mediæ regionis corporis, quæ est à pectore ad umbilicum, & occupat omnia ibidem contenta. In tertio loco pulsuum percipitur constitutio infimæ regionis corporis, quæ est ab infimâ stomachi parte usque ad pedum plantas.

Ex his colligitur, tam in manu dextrâ quàm in sinistrâ esse tria loca seu puncta, in quibus Medicus tribus item digitis pulsuum debet explorare.

Colligitur secundo, quòd medius seu secundus locus pulsuum in dextrâ manu ibi planè est, ubi os spirituum est, & in manu sinistrâ medius & secundus locus pulsuum ibi est, ubi venarum concursus *tai quēn* dictus, & alio nomine *gīn im* hominis obviatio appellata, seu caloris primig. & humidi radic. obviatio.

Quare verò hoc loco pulsuum indita sunt nomina limitis & cubiti Sinici? Secretum aperiam. Credunt Medici Sineses, venarum meandros, per quos meant remeantque sanguis & spiritus, si extendantur, & earum longitudinem aliquis velit metiri, contineri 810, (*chām*) sic intelligendò, ut spiritus

spiritus servatâ semper proportionem mensuram inter & ipsum corpus prout hoc majus est, minusvé contineat. Est autem *Châm* mensura Sinica, quæ spatium utriusque brachii bis complectitur, quæ mensura constat decem aliis minoribus mensuris *chě* dictis (quæ vox cubitum Sinicum minorem Europæo significat) *chě* autem mensuræ decem mensuras digitales *cũn* dictas. Quare si ab digiti mediî extremitate illius venarum dictam dimensionem 810. *châm* metiri velimus, incipiendo à mensurâ primâ *châm*, mox eæ, quas continet, mensuræ minores occurrent, *chě* videlicet & *cũn*. Unde sequitur, quod prima *chě* mensura cubitalis ad brachium in loco tertio pulsuum suprâ assignato & *chě* dicto terminetur. Nam *cũn* mensura seu articulus digitalis in loco illo appellationem suam amittit. v. gr. Caloris primig. via per pulsuum (*feu*) supernatantem, qui leni tactu in superficie pellis & carnis percipitur: humidi verò radicali, qui per pulsuum *Xin* profundum ex tactu fortiori ad ossa habet, percipitur. Secundus autem seu medius locus, qui de calore & humido æqualiter participat, per pulsuum *huôn*, id est remissum, seu neque natantem neque profundum dignoscitur. Quare explorans pulsuum *in cũn* & *in chě* ferè totum illud spatium tribus digitis occupat, sed cum hac distinctione, quod scilicet primus digitus tangens primum locum exploret tantummodo *yâm* sive calorem primigenium, & tertius digitus tangens tertium locum exploret *yñ*, hoc est, humidum radicale. Verùm magnus seu medius digitus tangens medium locum exploratissimè, ac uno eodemque tactu *yâm* & *in* dignoscit.

Textus: Venarum pulsus habent locum *chě* & *cũn*. Quare? Quia scilicet *chě* & *cũn* continent principalium rerum congeries, in loco medio *quân* usque ad *chě* humidi radicalis est dominium, ideo oporteat distinguere, *cũn* articulum notare item locum *chě*: Item distinguere *chě*, & conferre cum loco *cũn*, in quo est caloris primig. dominium.

Comment: Pulsus habent in membris tria loca, *cūn quān* & *chě*. *Quān* locus medius est, in quo si pergas ad *in cī* cavitatem, habes *cūn* spatium, seu articuli digitalis mensuram, quod quidem spatium subjicitur calori primig. egredienti ex limite seu loco *quān*; At verò si à *quān* limite ad *chě cē* locum pergas, spatium *chě* cubiti Sinici impletur, ac nomen etiam ejus acquirit, estque ejus spatium subiectum humido radicali regredienti.

Ex hoc intelligitur, quòd humidum radicale intra mensuram *chě* sive cubiti Sinici (cujus cubiti initium accipi debet ab extremo digiti annularis) occupat spatium articuli decimi digitalis; At verò calor primig. residens intra *cūn* (puta articulum digitalem illum, qui ab extremitate digiti medii numerando novus est, novem partes illius *cūn* solum occupat) de quo infra. Sic *chě* & *cūn* sunt principium & finis pulsuum, videlicet unus articulus, qui *chě* vocatur, & alterius articuli novem partes; Ideo illa loca dicuntur *cūn* & *chě*.

Comment: Nota: Singulas mensuras *cūn* habere partes decem æquales & pares, & quidem ultimam mensuram *cūn* seu decimam articulorum digitalium (quæ constituunt mensuram *chě* cubiti Sinici) integer sit articulus, humidum radicale in illo residens spatio, occupans, æqualium partium numerum parem & æqualem, est perfectissimum (& *lao in* dicitur) hoc est, maturum & perfectissimum humidum. Numerus impar, licet æquales quidem partes habeat, sed in impari numero in nonâ parte articuli (*quān c'ūn* appellamus, & est primus locus pulsuum) reperitur, nam decima pars æqualis pertinens ad numerum parem, & integritatem articuli ipsam palmam manus ingreditur, ut videre licet in figurâ. Ideo in dicti *c'ūn* articuli numero impari calor primigenius novem solum partes occupat, & in illis *lao yān* quod maturum & perfectissimum significat calorem primigenium, sedem habet.

Etenim, sicuti humido radicali par numerus adscribitur:

ita ca-

ita calori primigenio impar. Quare intra *chě* cubitum Sinicum oportet distinguere humidum radic: & calorem primig: nec non loca quæ occupant, *chě* videlicet, seu illius articulum digitale integrum, qui illam mensuram complet, & est in numero decimus, numerando ab extremitate medii digiti, & *cũ* articuli novem partes, quæ duo sunt principia ac fines pulsum, & nobilissima loca venarum, ubi simul manifestantur sanitas & morbi, & quidquid sanitatem viciat, atque adeo horum omnium accipi debet notitia.

CAPUT UNDECIMUM.

Pulsum tria loca tam in dextrâ quàm in sinistrâ manu inventa quorumnam vitæ fontium statum ac constitutionem, & quo ordine inter se manifestent; Item, quæ sit ratio ordinis, & quæ etiam levitatis & gravitatis, quæ pulsibus accidit, explicatur.

TEXTUS: Pulsus indicantes statum cordis sunt à diminuti humidi radicalis ad manus viâ, quæ ab ipso corde initium ducit, alterius item viæ, quæ parvorum intestinorum statum prodit, manuum magni caloris primigenii viâ est. Hi, inquam, pulsus sunt in manus sinistrae primo loco *cũ kiũ* dicto ante locum *quan*. Ambæ viæ junguntur in supremâ corporis regione ad aulam spirituum in loco *quey ici*, id est, testudinis cauda.

Pulsus indicantes statum hepatis percipiuntur in sinistrae manus medio loco *quan* dicto, & statum viæ, quæ dicitur *cò kiũe yũ kim* id est: defectuosi humidi radic: à pedibus ad caput viâ; Ulterius item viâ, quæ fellis statum prodit, diciturque *ho xao yam kim*, id est: diminuti caloris ad pedes viâ. Hi, inquam, pulsus in manus sinistrae secundo loco *quã* dicto percipiuntur: Ambæ viæ junguntur in mediâ regione corporis, locò dictò *pao muen* quod significat membranarum portam.

Pulsus indicantes statum vesicæ seu renum sunt in sinistra manus loco tertio in diminuti humidi radicalis à pedibus viâ; Ureterum autem, quorum status ibidem exploratur, sunt in magni caloris ad pedes viâ. Ambæ viæ uniuntur in infimâ corporis regione in loco, qui dicitur *quan yuên c'ò*, id est, clausarum originum sedes.

Pulsus indicantes statum pulmonum, & statum viæ, quæ ab ipsis ducit, dicitur *Xeu tai yn kim*, id est, magni humidi radicalis ad manus viâ. Alterius item viæ, quæ à magnis intestinis procedit, & dicitur *Xeu jam mim*, id est: puri & lucidi caloris primig: à manibus viâ. Hi autem pulsus in manus dextræ primo loco antelocum *quan* percipiuntur, ambæ verò viæ junguntur in primæ partis corporis loco *hu kiě chi fu*, id est: expirationis & inspirationis civitate in puncto determinato, quod dicitur *yuên muên* id est, nubium porta.

Pulsus indicantes statum lienis sunt à viâ magni humidi radicalis à pedibus, & in manus dextræ secundo loco percipiuntur. Ibidem item alterius viæ seu stomachi pulsus est à viâ puri caloris primig: ad pedes. Ambæ illæ viæ se penetrant, & uniuntur in *chum cião*, id est, mediâ regione corporis ceu medicullio, quod est inter lienem & stomachum.

Pulsus indicantes statum portæ vitæ & viæ, quæ ab hâc ducitur, dicuntur: defectuosi humidi radic: ad manus viâ, alterius autem viæ, quæ tertiæ corporis partis statum prodit, & dicitur diminuti caloris à manibus viâ, percipiuntur pulsus in tertio loco manus dextræ *chě* dicto. Ambæ hæ viæ sese penetrant & uniuntur in infimâ regione corporis.

Colligitur, pulsus, qui in sinistra manus primo loco percipiuntur, indicare statum cordis & parvorum intestinorum, affectiones viarum, & præterea habitum supremæ regionis corporis. Et sic de reliquis collige.

Sed quare in tribus prædictis locis pulsuum, tam dextræ quàm sinistra manus, Sinenses Medici duodecim vias & origines il-

nes illarum, à quibus sunt, ac illarum constitutionem prædicto ordine cognosci posse doceant, operæ pretium fuerit ex illis ipsis cognoscere.

Textus: Pulsus habet tria loca, & quilibet locus quatuor vias, videlicet viam manuum magni humidi radicalis, & pedum caloris primigenii lucidi, item magni primigenii caloris, & pedum diminuti humidi radicalis. Quare in locis pulsuum aliquæ ex viis sursum tendunt, aliquæ deorsum, aliquæ à primo loco pulsuum, aliquæ à tertio indicantur.

Comment: Tria loca pulsuum sunt tam in dextrâ quàm sinistrâ; Quilibet indicat duas vias, unde idem locus v. g. primus in utrâque manu indicat quatuor vias, & consequenter de reliquis collige.

Ex membris sæpe memoratis pulmones & viæ illorum sunt in corporis humani supremo omnium loco, vesicæ seu renes in infimo; Ideo in dextrâ manu (cùm in dextrâ parte supremæ partis corporis resideat pulmonum membrum) pulmones & via illorum, (quæ est manuum magni humidi radicalis) constituitur in pulsuum supremo & primo loco, uti etiam adjuncta intestina magna, & via illorum, quæ est manuum lucidi caloris primigenii via. Ambæ viæ sunt subditæ Elemento Metallum ex Sinarum quidem sententiâ, quæ etiam ob spiritus copiam pulsus supernatantes efficiunt, qui pulsus eorum statum primo loco indicant.

Porrò renes seu vesica & ejus via, quæ est pedum humidi radicalis diminuti, & ureteres eorumque via, quæ est pedum magni caloris primigenii via, ad sinistram in parte infimâ corporis pertinet, & ambo, cùm subjecta sint aquæ Elemento cujus natura est ad infima defluere) in sinistræ manus infimo seu tertio loco pulsus suam constitutionem indicantes obtinent.

Textus: Manuum humidi radicalis & caloris primigenii viæ pertinent ad Metallorum (Sinicum) Elementum.

Pedum

Pedum humidi radicalis & magnicaloris primigenii viæ pertinent ad Elementum aquæ (à Metallorum Elemento, dicunt, Sinas producere aquam) quæ petit semper inferiora, & nequit ascendere, ideoque viæ vesicæ seu renum & ureterum pulsus manet in infimo & ultimo loco manuum.

Pedum defectuosi humidi radicalis & diminuti caloris primigenii viæ pertinent ad Elementum arborum seu aëris, & producant manuum magni caloris primigenii & humidi radicalis diminuti igneas vias. Cum enim Elementi ignis substantia ascendat, nec descendere possit, fit, ut etiam viæ cordis locum pulsuum superiorem & in sinistrâ, ubi cor residet, obtineant. Et cum ignis via gignat pedum magni humidi radicalis & lucidi caloris vias, quæ viæ procedunt à terreo liene & stomacho: Et cum terræ Elementi locus sit in medio, ideo illæ viæ lienis & stomachi medium pulsuum sive secundum locum occupant in manu dextrâ.

Omnia quinque Elementa, & illa, quibus dominantur, illo ordine collocantur, quo se producant. Et hoc intellige de membris & intestinis eorumque viis, quæ habent virtutes Elementorum & denominationem ab iisdem.

Comment: Pulmones & intestina magna naturæ Metallicæ generant aquam seu renes, nec non ureteres, quæ habent aqueas qualitates. Ideo cum sint pulmones dextrum membrum, & magnæ supremæ partis locum super cor obtineant, pulsus quoque illorum constitutionem in primo loco dextræ manus indicat.

At verò vesicæ seu renes cum ureteribus, cum sint ad sinistrum in infimâ parte corporis magnâ, & cum aqua, quæ illis dominatur, ob fluxum infimum petat locum, viæ illarum in manu sinistrâ pulsuum ultimum seu sexti loci obtinere; & quia aqua seu vesica est mater arborum, & aëris, seu hepatis & fellis statum indicantes in sinistrâ manu supra locum vesicæ, locum secundum seu medium (cum etiam sint in
magnæ

magnæ regionis sinistrâ parte) occupant. Jam verò ligna, arbores & aër generant ignem, qui superiora appetit, cor verò ac intestina parva ac illorum viæ ad ignis Elementum pertinent, suntque in supremæ regionis parte sinistrâ,

Atque ideo pulsus constitutionem illorum indicantes occupant primum locum in manu sinistrâ ; Ignis verò cùm sit productor cinerum atque terræ, quæ in medio sita est, ac ad mediam partem corporis spectat. Et lien cum stomacho ad dextram vergens (cui terræ nomen inditur) ad corporis mediam partem pertinet. Pulsus affectiones viarum lienis & stomachi indicantes in dextræ manus medio seu secundo loco sedem habent. Porta denique vitæ, etsi habeat igneas qualitates natura tamen illius aquea est, ob quam sæpe vesicæ seu renum nomine compellatur, & spiritus vaporibus aqueis constant, quorum ipsa sedes est, ideo infimum locum seu tertium in dextrâ manu & pulsus viam suam indicantes, sortita est, uti etiam tertiæ partis corporis viæ dictæ portæ annexæ. Hunc in modum in manibus tam dextra quàm sinistra sex loca secundum ordinem Elementorum, duodecim viarum & earum pulsuum assecuti sunt, quem ordinem in compendio sic accipe: Initium faciunt pulsus duodecim viarum, scilicet in dextræ manus primo loco, qui à viâ metallicorum pulmonum & à viâ magnorum intestinorum, quæ viæ generant in sinistræ manus ultimo loco vias aqueæ vesicæ seu renum & ureterum, hi autem generant in medio loco sinistræ manus aërei seu arborei hepatis & fellis vias, hæ autem in primo sinistræ manus loco cordis & parvorum intestinorum vias, quæ in dextræ manus tertio loco (quòd igneas qualitates se mutuò adjuvantes habeant) proximè dictæ cum cordis & parvorum intestinorum viis, portæ vitæ & tertiæ partis corporis vias gignunt. Viæ verò igneæ in proximo medio loco terram & cineres producunt, quarum rerum lien & stomachus naturam habent, unde & hoc loco illorum viæ, & qui ab illis dicuntur pulsus,

pulsus, constituuntur. Et cùm lien & stomachus seu terra producant metalla, quorum naturam obtinent pulmones & magna intestina, viæ amborum in manus dextræ primo loco inveniuntur. Et sic deinceps.

Colligitur, quòd inferiores viæ membrorum & intestinorum in pulsibus habeant locum infimum seu tertium, & supremæ viæ superiorem, & mediæ medium. Verùm, cùm ea, quæ superiora obtinent, levia sunt, & quæ inferiora obtinent, gravia esse censentur, quærendum est, an in pulsibus propter dictam coordinationem materiæ levitas & gravitas reperiuntur.

Sinenses, cùm coordinatione universi observassent Elementa, ea, quæ supremum obtinebant locum, minimè gravia esse, ea verò, quæ inferiorem, maximè gravia esse, illa verò, quæ medium, minùs gravia esse, vel partim levia partim gravia: Ita etiam membra (quæ Elementa etiam vocant) in corpore humano quædam esse in supremâ parte, & pulsus vias illorum indicantes, tam in dextrâ quàm sinistrâ locum obtinere, sibi persuaserunt, pulsus illius loci minimè graves esse debere; Infimos autem pulsus seu membrorum inferiorum esse gravissimos; qui denique in medio loco percipiuntur, minùs graves, seu partim leves partim graves esse.

Textus: Pulsus cur habent gravitatem & levitatem? Respondetur: Pulsus in loco supremo trium parvarum fabarum pondus habet, & status in pelle supremâ & adjunctis capillis percipitur, indicatque pulmonum viam; Si verò videas, pulsus habere sex fabarum gravitatem, & mox percipi in compressione venarum & sanguinis, esse pulsus cordis intelliges; At si novem fabarum pulsus & in tactu fortiori carni advertatur, ipse est pulsus stomachi in loco medio; Et si sit duodecim fabarum gravitas, pulsusque in tactu nervorum percipiatur, ipse est pulsus hepatis in medio loco. Porro ad ossa ipsa

ipsa manum applicando pulsus quicumque reperietur, erit vesica, (quæ & portam vitæ complectitur) & quindecim fabarum gravitatem habebit. Dicitur igitur debet, pulsibus inesse gravitatem & levitatem pro coordinatione, quam loca membrorum ac intestinorum, & viæ, quæ ab illis procedunt, inter se sortitæ sunt.

Comment: Leve est subtile & natans ad superficiem, planè simillimum cœlo, grossum est grave, vergens in profundum, simillimum terræ, quia de utroque participat. Membra quinque habent gravitatem, habent & levitatem, quædam sursum sita sunt, quædam deorsum: Spiritus illorum aliqui ad superficiem aliqui in profundum tendentes, cum cœlo & terrâ similitudinem habent, ideo per pulsus in levitate & gravitate diversos ordo gravitatis & levitatis est is, qui sequitur. Pulmonum alæ, quæ instar foliorum alia quatuor membra cooperiunt, in primo ac supremo loco resident, ideo pulsus viam illorum indicans necessariò levis est. Quisquis igitur locum dicti pulsus explorare voluerit, non amplius tribus fabis gravem reperiet, percipiturque in pellis, & qui pelli adnascuntur, pilorum superficie. Ideo pulmones dominantur in pellem & pilos. Pulsus vocatur *feu*, quod natate significat. Cor est infra pulmones in secundo ordine, dominatur sanguini & venis; Ideo pulsus indicantes viam cordis necesse est esse paulò graviore. Digni, qui illos explorant, reperiunt esse graves sex fabis, & percipiuntur ad pressionem venarum pulsus exundantes. Et sic de reliquis juxta prædicta.

Adverte autem, quòd Sineses, quando metallorum nomen & naturam attribuunt pulmonibus, ea hoc indicare voluisse, quòd pulmones, & illis adjuncta magna intestina habeant illas qualitates, quæ iis maximè congruunt, & quibus ipsa Metalla præ aliis excellunt: Uti sunt grossities, opacitas & frigiditas, nam per has aquam, quæ maximè est frigida, producere dicuntur; Adhæc qualitatem illam, per quam resonant

& vocalia sunt metalla, sunt, quæ ad aërem maximè spectant. Unde, cum aër sit levissimus, pulmones etiam, qui hanc qualitatem affecuti sunt, & viæ illorum, levitatem habent, hoc est, exiguam aut nullam gravitatem. Et sic de cæteris philosophantur membrorum qualitatibus elementaribus, quibus elementorum natura attribuitur, quæ hîc sufficiat obiter innuisse, ne aliquis ingenia Medicorum Sinensium non intellectâ ratione eorum, quæ asseruntur, reprehendat,

CAPUT DUODEGIMUM.

Quâ mensurâ temporis in locis manuum tam dextræ quàm sinistræ reperti pulsus, atq; illorum circuitus dimetiendi sunt, & quomodo in exploratione pulsuum per observationem prædictæ mensuræ de corporis bonâ vel malâ constitutione & intestinorum conjicere quis possit, explicatur.

EXploratis locis pulsuum & motu circulari sanguinis & spirituum, ex quo oriuntur pulsus, restat mensura temporis, quam se in pulsibus invenire non potuisse, fateatur ingenuè Galenus. Sinenses verò non solum illa, quæ suprâ retulimus, planè ignota Medicis Europæis invenerunt, verum etiam mensuram temporis, nobilissimum Artis inventum, pulsibus præscripserunt, ex quâ, bonam esse constitutionem, si pulsus regulariter mensuram adæquat, judicant; Sin verò ab illâ aut deficit, aut illam excedit, malam constitutionem esse.

Textus: Vivens quilibet homo spirat, & spirando vel expirat seu ejicit calidum aërem, seu introsomit frigidum; siquidem tempore expirationis pulsus moventur, & decurrunt in venis ad tres articulos digitales in corpore humano: Itidem intorspirationis tempore, alii ad tres articulos digitales. Etenim in-

nim introspiratio & exspiratio unam constituunt spirationem, in cujus temporis intervallo pulsuum motus progreditur ad sex articulos digitales in corpore humano.

Atque ita cùm per diem & noctem spirationes ab homine sano tredecim mille & quingentæ fiant, sequitur pulsuum motum in venis viginti quatuor horarum, & horologii artificialis aquei defluentis, (quali utebantur Sinenses) sive centum quadrantium tempus explere, quod conversioni quinquaginta domorum seu graduum coelestium, aut constellationum Sinarum, ex ipsorum sententiâ, exactè responderet. Verùm, cùm humidum radicale motu suo in medietate circuli vectum in sanguine per tempus, quo conversio cœlorum viginti quinque domos decurrit, progrediatur, calor item primigenius in altero semi-circulo corporis humani, aut potius venarû, vectus in spiritibus per tempus reliquum, quò fit conversio cœlorum per viginti quinque domos reliquas, refluat & regrediatur; Ideo ambo suprâ dicta flexu & reflexu seu progressu & egressu, tempus integræ conversionis cœlorum per quinquaginta domos absolvunt & complent, simul atque pervenerunt in spirituum & venarum concursum, in eum locum, in quo sex membrorum & sex intestinorum seu vitæ fontium, tam viæ quàm motus illarum & pulsus terminatur ac incipiunt, ut non immerito regula explorandorum pulsuum in loco manuum, ubi dictus est concursus, petatur.

Commentar: Exspiratione, quæ dicitur *hû*, calor igneæ naturæ ejicitur, & sequenti mox introspiratione frigus humidum aëreæ naturæ attrahitur seu introsumitur, & dicitur *hië*, atque ita integra existit spiratio. Unicæ spirationis tempore pulsus venarum conficiunt in corpore iter sex articulorum digitalium spatium. Uti autem circulatio spirationum, quæ per diem & noctem intra spatium 24. horarum habet integras spirationes tredecim mille quingentas: Ita, si singulis spirationibus promoveantur in corpore humano pulsus ad sex ar-

ticularum spatium, totus circuitus pulsuum decurrentium in corpore conficiet spatium octingentarum decem *cham* mensurarum. *Cham* mensura continet 10. cubitos, cubiti mensura continet 10. articulos digitales, articulus autem digitalis etiam 10. partes continet. Rursus, quia viæ quælibet constant spatium triginta trium *cham* mensurarum, & quinque *cuñ* seu mensurarum digitalium, hoc autem toto viarum spatium actualis motus respondet duarum domorum cœlestium & octo minorum cursui; (nam Sineses dividunt cœlum in quinquaginta domos, quas & gradus suo modo vocant) respondent item temporis artificialis horologii aquei quatuor quadrantibus & decem minutis, atque adeo motus quinquaginta domorum, & tempus integrum viginti quatuor horarum, completitur universum circuitum gyranrium & regyranrium pulsuum per venas octingentas & decem mensuras, & consequenter calor primig. (qui in spiritibus intra & extra sanguinem in venis vehitur) tempus illud decurrit, quod tribui ar motui 25. domorum cœlestium, nec non horis duodecim Europæis. Similiter humidum radicale cursum æquat aliarum 25. domorum & horarum duodecim Europæarum, unde fit, ut revolutione domorum cœlestium quinquagesimâ peractâ, & etiam viginti quatuor horarum tempore absoluto, circuitus quoque pulsuum per dicti spatii mensuram absolvatur. Quod ut planius fiat, adverte primò: Noctem & diem, seu cœlorum integram per quinquaginta domos conversionem (quæ respondet duodecim horis Sinicis, Europæis autem viginti quatuor) commensurari tempore spirationum, quarum circuitus integer in homine sano tredecim mille & quingentas spirationes continet. Porro in quolibet sano homine spirationis unius intervallo quatuor vel quinque pulsus in venis contingit deprehendi; Unde sequitur, quod pulsus venarum per diem & noctem (sive intra viginti quatuor horas) non pauciores quinquaginta quatuor millibus existant, aut non plures sexaginta septem

septem millibus & quingentis. Cumque cœlorum motus ac tempus, & circuitus pulsuum sibi mutuò corresponsdeant & æquent, sequitur, quòd ubi circularis motus pulsuum nec tardio- rem nec celerio- rem habet ipso cœlorum motu, hoc est, nec plures pulsus nec pauciores, quàm suprà diximus, habeat, omnia quoque rectè habere in humano corpore; At verò, si deficiat aut excedat circuitus pulsuum, hoc est: si tardi pulsus, adeoque ob tarditatem pauciores sunt, aut ob celeritatem plures, malè hominem habere, & ejusdem membra & intestina viasque ex hâc pulsuum cum cœlorum motu irregularitate dissenti- re cognoscant. Etenim Sinenses circula- rem motum vitæ humanæ coelesti esse quàm simillimum, quem utique regularissimum & perfectissimum existimant, adeoque omnium aliorum motuum normam & exemplar, ac proinde cum quâlibet spiratione ad sex articuli digitalis mensuras progrediantur in sanguine & spiritibus tam humidum radicale, quàm calor primigenius, intervallo ac tempore tredecim millium & quingentarum spirationum absolvitur motus, adeoque sanguinis ac spirituum circuitum in corpore humano octingentarum & decem mensurarum *cham* spatium conficere necesse est. Initium circulare caloris primigenii in sanguine (à viâ pulmonum) est ab horâ Sinicâ (quæ est tertia & quarta post mediam noctem, quâ credunt hominem primum in rerum naturâ ex luteâ terrâ esse formatum, uti & foeminam horâ tertiâ & quarta vespertinâ) usque ad horam sextam pomeridianam (quæ est prima & secunda inclusivè:) Ita initium humidi radicalis ab horâ Sinicâ tertiâ & quartâ pomeridianâ usque ad primam & secundam post mediam noctem inclusivè, quia est circulus completus duorum motuum sive pulsuum humidi radicalis & caloris primigenii, qui quidem pulsus incipiunt in loco manus dextræ, (qui dicitur os & scaturigo spirituum) & ibidem finiuntur, ut iterum incipiant ab horâ Sinicâ tertiâ & quartâ matutinâ. Ideo Sinenses Medici docent, ab hoc manus dextræ

dextra loco eodem tempore decurrere pulsus, & ex illo statuendum de rectâ aut pravâ constitutione corporis humani, quâ, inquiunt, in loco & tempore assignato duodecim viarum motus & status humidi radic. & caloris primig. certò detegitur; Nondum enim humidi radicalis spiritus (puta vitales) dispersi sunt, & caloris primig. spiritus (puta animales) nec dum adeo commoventur, quia ex illo loco primum ac in illo tempore incipiunt moveri: Item dicto tempore nec dum cibus sumitur, unde viæ duodecim non sunt repletæ, sanguis etiam atque spiritus in suo naturali consistunt loco, utpote nec dum perturbati, quod non accidit alio tempore. Quare sicut per mensuram conversionis cœlorum per quinquaginta domos seu gradus cœlestes: Ita tempore viginti quatuor horarum & octingentarum & decem *cham* mensurarum spatium *yn* & *jam* seu calor & humidum, fluunt ac refluent, invenerunt, quæ respondeant circulari intervallo tredecim millium & quingentarum spirationum. Sic ex dimidiatâ mensurâ motus viginti quinque domorum cœlestium, & ex dimidiatâ mensurâ temporis duodecim horarum (seu sex Sinicarum) accipi volunt mensuram ejus intervalli, in quo circuitus venarum per motum *jam* & *in* dimidio spatii, quod est quadringentarum & quinque *cham* mensurarum, & dimidium numeri spirationum, quod sex mille septingenta quinquaginta quinque complectitur.

Ex quo deducitur, quòd singulis horis nostris, (quæ respondent dimidiæ Sinicæ horæ) & singulis cœlestibus duabus domibus, seu gradibus & quinque minutis, spirationes in homine sano fiunt quingentæ sexaginta duæ & dimidia. Pulsus verò, si naturales sunt, (quia quolibet intervallo spirationis aut quatuor aut quinque pulsus contingunt) non pauciores bis mille ducentis quinquaginta, aut non plures bis mille octingentis duodecim & plus aliquantò deprehenduntur, in quo interstitio sanguis & spiritus, ac in illis *jam* & *in* calor & humi-

humidum, seu resultans ex illis vita promoveretur triginta tribus mensuris *cham* ac septem *chē* cubitis, & quinque *cun'* digitalibus mensuris per dictum flexuosum spatium seu mæandros viarum in corpore humano. Unde, cū quadrante uno spirationes contingant in sano homine centum & quadraginta & dimidia circiter, sequitur, pulsus non pauciores, quā quingentos sexaginta duos, aut non plures quā septingentos duos, & interea promoveri sanguinem & spiritus in corpore humano ad mensuras octo *cham*, quatuor *chē*, & tres *cun'* & paulò ampliùs.

Adverte tertio: Ex his manifestum esse, quòd sicut in homine sano spirationes per circulos cœlestes temporis, & consequenter motus pulsum in venis respondent, naturales esse; Verū in homine ægroto tam spirationes quā motus pulsum semper vel deficere, vel excedere numerum spirationum prædictum, adeò, sicut rectum est regula obliqui, & æquale est norma seu regula cognoscendi excessus vel defectus inæqualis, pari ratione sani hominis regulares seu naturales spirationes & pulsus bene perspecti manifestant ægrotorum irregulares & præternaturales spirationes ac pulsus. Inde Sinenſes volunt, Medicum sanum esse, ut possit de morbis aliorum judicare, juxta quod dicunt, ne Medicus ægrotus se ipsum curare præsumat, cujus Sinenſes effati dabunt rationem sequentem. Sani hominis spirationis tempore pulsus non pauciores quatuor, nec plures quinque contingere; Sed in infirmo homine certissimum est, aut pauciores quā quatuor, aut plures quā quinque accidere, ex quibus pulsibus deprehendi posse tam morbos, quā periculum Mortis, & ipsam mortem & causam illius ajunt. Medicus igitur ægrotus, cū spiratione sani hominis (quæ involvit mensuram cœlorum, regularis temporis, & mensuram spirationum sani hominis) careat, proclive est, ut pulsus regulares in sano, & irregulares in ægroto, sive in alio, sive in se ipso, soleat esse regulare, & facile

morbū alium, quā revera sit, esse existimet, nisi fortē magnā experiētiā mensuræ irregularis, temporis & intervalli spirationū in pulsibus explorandis polleat, sic enim adhuc posset & sui & ægrotantis aliorūque constitutionem deprehendere.

Adverte quartò : Quòd Sinenſes non solum repererint in sanguine & spiritibus, &, qui ex his oriuntur, pulsibus, (quos quidem meriuntur per spirationum certas morulas) circuitum, qui omnino respondet intervallo horarum quatuor & viginti, nec non conversioni integræ cœlorum, sed etiam reperisse illius annum circuitum sanguinis ac spirituum, hoc est, per duodecim menses lunares secundum tempestates & immutationes annuas, hoc est : distinxisse duodecim viarum & originum membrorum & intestinorum pulsus, neque solum pulsus diurnos assignasse connaturales duodecim vias & origines, à quibus sunt, ut eorum constitutionem manifestarent : Verum etiam pulsus pro ratione tempestatum anni & immutationis, quæ tum contingit, unicuique membro ac intestinis eorumque viis assignasse, imò defectus, decremēta & incrementa talium pulsuum diligenter annotasse, uti infra docebimus.

Unde, sicut prior motus diurnus ab ortu in occasum vocatus, & secundus ab occasu in ortum : Planè simili modo motum primi mobilis viginti quatuor horarum, & motum raptus, ut ita dicam, licet conjicere.

Ex dictis colligitur, spatium venarum in corpore humano continere octingentarum mensurarum *cham* quantitatem; At verò in locis assignatis pulsuum ex motu circulari prædicto causatorum mensuram esse tredecim mille & quingentas spirationes in homine sano, cujus mensuræ alia est mensura, quinquaginta cœlestium domorum circumvolutio in orbem. Hujus verò motus ac temporis artificialis mensura in horologio aqueo

gio aqueo quadrantes omnino centum continet. Restat modò, ut sigillatim pulsuum mensuram explanemus.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Circuitus ac motus sanguinis ac spirituum, seu potius pulsuum, (qui à motu circulari die ac nocte unicâ complentur) per certos numeros spirationum, per motum determinatum cœlestium domorum, per horarum deniq; & quadrantium mensuras & paradigma.

Diximus, circulum motuum sanguinis & spirituum, unde & cœpit, finiri & absolvi in manus dextræ loco *c'un' ken'*, ubi pulsus est viæ pulmonum, & matutino tempore cujuslibet diei denuò ordiri cursum, ex quo evidenter patet, pulsus quoque per hoc diei & noctis 24. horarum intervallum, qui ex motu sanguinis & spirituum oriuntur, eodem tempore & loco terminari. Modò hujus circularis motus sanguinis & spirituum seu pulsuum mensuras annotatas, adjunctis etiam viis, per quas decurrunt, & locis, in quibus reperiuntur, sigillatim declarabimus. Adverte imprimis, quòd diem & noctem, seu integram unam conversionem cœlorum Sinenſes metiantur horis duodecim, sed ubi clepsydrâ utuntur centum quadrantibus, qui sine dubio minores sunt nostratibus. Quare reducendo ad calculum temporis nostri tam horologium aqueum, quàm duodecim horas Sinicas, noctis & diei tempus erit viginti quatuor horarum nostrarum; Unde una hora Sinica duas nostras complectitur, & media Sinica integram nostram, & ex horologio aqueo quatuor quadrantes & decem minuta, quo tempore orbis cœlestes duabus domibus seu gradibus & octo minutis promoventur.

Hoc diligenter annotato ad sequentem circuitum per

suas horas exhibitum in sequenti paradiġmate animum adverte. Hujus ut intelligentia sit clarior, exemplar dicendorum in horâ unicâ Sinicâ præmitto.

Horâ tertiâ Europæâ post mediam noctem, quæ apud Sinas horologii horæ (*im* dicitur) dimidiæ, item quadrantibus quatuor & decem minutis horologii aquei, Sinicis domibus seu gradibus in cœlorum conversione duobus & quinque minutis respondet, pulmones propagant humidum radicale per spiritus & sanguinem ad manus; Vocatur magni humidî radicalis via.

In primo puncto manus dextræ pulsus *cum* pulmonum viam & statum indicantes (cùm videlicet illo tempore suprâ dicto quingentæ sexaginta duæ spirationes & dimidiæ in homine sano absolvuntur, & spiritus ac sanguis in venis corporis humani triginta tres mensuras *châm*, septem *chě* & quinque *cân* promoventur) accidunt in homine sano vel non pauciores 2250. vel non plures 2813. & aliquantò plus.

Horâ quartâ matutinâ, quæ *im* Sinicæ horæ alteri dimidiæ completæ, & quadrantibus item quatuor & decem minutis respondet, aut (si per additiones ad priora multiplicare volueris, uti & nos cum Sinis in paradiġmate facimus) quadrantibus octo & 20. minutis horologii dicti, & Sinicis gradibus duobus & quinque minutis, seu (per additionem) gradibus quatuor & viginti minutis respondet, iidem pulmones per suprâ dictam manuum viam propagant humidum radicale, pulsus regulares in eodem loco manus dextræ manifestantes viam & 562½. in homine sano absolvuntur, aut (per additionem) 1125. & iidem spiritus cum sanguine in venis triginta tres *châm* & quinque *chě* promoventur, pulsus, inquam, regulares non plures 5625. nec pauciores 4500. contingunt, & sic de singulis horis per ordinem in paradiġmate ostensum addendo, seu multiplicando priora, cum posterioribus discurrere.

Horâ quintâ, quæ Sinicæ *mao* dimidiæ & quadrantibus duodecim in horologio, & gradibus sex cum viginti quatuor minutis cūm coelo respondet, in magnis intestinis propagant jam calorem naturalem per sanguinem & spiritus à manibus: Vocatur puri & lucidi caloris via. In primo puncto manus dextræ hanc viam & statum magnorum intestinorum (cūm tempore relato spirationes 1687. fiant, & spiritus cum sanguine in venis ad 101. *cham* & duo *chě* & quinque cūm commoventur) indicant pulsus regulares, qui tunc vel non pauciores sex mille 750. vel non plures 8437. existunt.

Horâ sextâ, quæ Sinicæ *Mao* completæ & quadrantibus sedecim & aliquantò plus, gradibus item in coelo octo & 32. minutis, eadem magna intestina per viam dictam à manibus ad caput propagant calorem primigenium, & cūm bis mille 250. spirationes existant, & spiritus in venis cum sanguine promoveantur 135. *cham*, regulares pulsus non pauciores 9000. & non plures 11250. contingunt.

Horâ septimâ, quæ Sinicæ *Xin* dimidiæ, & quadrantibus 22. & gradibus 10. 40. minutis correspondet, stomachus propagat calorem primig. ad pedes, vocatur pedum lucidi caloris primig. via. In secundo puncto manus dextræ tam viæ quàm membri statum (quando spirationes 2813. & dimidiæ absoluntur, & spiritus cum sanguine conficiunt in venis 168. *cham*, 7. *chě* & 5. *c'wñ*) propagant. Pulsus regulares non pauciores 11250. nec plures 14062. contingunt.

Horâ octavâ, quæ horæ Sinicæ *Xin* completæ, & quadrantibus viginti sex, ac gradibus duodecim, 48. minutis respondet, idem stomachus propagat ad eandem pedum viam calorem primig., quo tempore cūm absoluntur spirationes 3375. atque spiritus cum sanguine promoveantur 202. *cham* 5. *chě* in venis, pulsus regulares fiunt non pauciores 13500. nec plures 16875.

Horâ nonâ, quæ Sinicæ *ſū* dimidiæ ex horologii quadrantibus

drantibus 28. in cœlo gradibus 14. 56. minutis correspondet, lien propagat humidum radicale ad cor, vocatur pedum seu à pedibus magna humidi radicalis via. In secundo puncto manus hujus viæ & stomachi statum (quando spirationes 3937. & media absolvuntur, & spiritus cum sanguine promoventur in venis 236. *cham*, 2. *chē* & 5. *cūn*) propagant. Pulsus regulares, qui non pauciores 15780. nec plures 19687. fiunt.

Horâ decimâ, quæ Sinicæ *sū* completæ, seu 32. quadrantibus horologii, & paulò plus, & gradibus 16. & 64. minutis correspondet, idem lien per dictam viam pedum propagat humidum radicale, & quando 4500. spirationes absolvuntur, ac spiritus cum sanguine 270. *cham* decurrunt, pulsus regulares statum illius indicant, qui non pauciores 18000. nec plures 22500.

Horâ undecimâ, quæ *ū* Sinicæ dimidiæ ex horologio 34. quadrantibus, & gradibus in cœlo 18. ac 7. minutis correspondet, cor propagat humidum radicale ad manus, vocatur manuum diminuti humidi radicalis via. In primo loco *cun* sinistra manus constituitur, quando spirationes 6062. & media absolvuntur, & cū spiritus & sanguis in venis promoventur ad 303. *cham* 7. *chē* & 5. *cūn* pulsus regulares indicant, qui non pauciores 20250. nec plures 25300. fiunt.

Horâ duodecimâ seu meridianâ, quæ Sinicæ *ū* completæ & 40. quadrantibus horologii, & in cœlo gradibus 20. 8. minutis correspondet, idem cor propagat humidum radicale ad manus; Et cū dicto tempore spirationes 5625. absolvuntur, & cū spiritus & sanguis conficiunt in venis 337. *cham* & 5. *che*, fiunt pulsus regulares non pauciores 22500. nec plures 28124.

Horâ primâ, quæ Sinicæ *ui* dimidiæ & 44. quadrantibus horologii, & in cœlo gradibus 22. 2. minutis correspondet, parva intestina propagant calorem ad manus, vocatur manuum

num magni caloris primigenii via. In primo puncto *cun* manus sinistrae, cum dicto tempore spirationes 6187. absol-
vuntur, & spiritus cum sanguine promoventur in venis 371. *cham* & 2. *chē* & 5. *cūn*, pulsus regulares, qui indicant ejus con-
stitutionem in sano homine, non pauciores 24750. & non
plures 30937. fiunt.

Horâ secundâ, quæ Sinicæ *ui* completæ, & 46. quadran-
tibus horologii, & paulò plus, & in coelo gradibus 24. 20. minu-
tis correspondet, eadem parva intestina propagant calorem à
manibus, & cum eo tempore spirationes 6750. absolvuntur, ac
spiritus in corpore cum sanguine promoventur 405. *cham*,
pulsus regulares fiunt non pauciores 27000. aut non plures
33750.

Horâ terciâ, quæ Sinicæ *Xin* dimidiæ & quadrantibus 52.
ac gradibus 26. & 54. minutis respondet, ureteres propagant
calorem naturalem ad pedes; Vocatur pedum magni caloris
via. In tertio puncto *chē* manus dextræ hujus viæ constitu-
tionem, cum spirationes 7312. absolvuntur, & spiritus cum
sanguine conficiunt 438. *cham* 7. *chē* & 5. *cun*, indicant pul-
sus regulares, qui non pauciores 29250. & non plures
36562. fiunt.

Horâ quartâ, quæ Sinicæ *Xin* completæ, & quadrantibus
56. ac gradibus 29. & 6. minutis respondet, iidem urete-
res propagant calorem ad pedes; Et cum spirationem 7875. &
dimidiâ absolvuntur, ac spiritus cum sanguine promoventur
472. *cham* & 5. *che*, pulsus regulares fiunt non pauciores
31500. & non plures 39375.

Horâ quintâ, quæ Sinicæ *yeu* dimidiæ, & horologii qua-
drantibus 60. ac gradibus 31. 4. minutis respondet, vesica
seu renes propagant humidum radicale à pedibus, vocatur
pedum diminuti humidi radicalis via. In tertio puncto *chē*
manus sinistrae constitutio ejus dignoscitur, cum dicto tempo-
re spirationes 8437. & media absolvuntur, ac spiritus cum san-
guine

guine propagantur in venis 506. *cham* 2. *che* & 5. *cùn*. Pulsus regulares non pauciores 33950. vel non plures 421887. sunt.

Horâ sextâ, quæ Sinicæ *yeü* completæ, ac horologii quadrantibus 62. ac gradibus 33. & duodecim minutis respondet, eadem vesica seu renes propagant à pedibus humidum radicale, qui hujus viæ constitutionem indicant; Cùm peraguntur spirationes 9000. & spiritus cum sanguine conficiunt in corpore 540. *cham*, regulares pulsus fiunt non pauciores 36000. & non plures 45000.

Horâ septimâ, quæ Sinicæ *Sio* dimidiæ, & 66. quadrantibus horologii, ac gradibus 35. 25. minutis respondet, vitæ porta humidum radicale ad manus propagat, vocatur manuum defectuosi humidi radicalis via. In tertio puncto *chë* manus dextræ hujus viæ status indicatur; Cùm in homine sano spirationes 9572. & dimidia absolvuntur, ac spiritus cum sanguine in venis decurrunt 573. *cham* 7. *che* & 5. *cùn*, pulsus regulares sunt non pauciores 38250. & non plures 47812.

Horâ octavâ, quæ Sinicæ *Sio* completæ, & 70. quadrantibus & amplius, & gradibus 37. & minutis 28. respondet, eadem porta vitæ humidum radicale propagat ad manus, cùm spirationes 10125. absolvuntur, atque spiritus cum sanguine in venis promoventur 607. *cham* & 5. *che*, pulsus regulares fiunt non pauciores 40500. & non plures 50625.

Horâ nonâ, quæ Sinicæ *hai* dimidiæ & quadrantibus 72. & gradibus 39. 36. minutis respondet, tertia pars corporis calorem à manibus propagat; Vocatur manuum diminuti caloris via. In tertio puncto manus dextræ *chë* hujus viæ constitutio declaratur, cùm spirationes 10607. & dimidia absolvuntur, ac spiritus in sanguine promoventur 641. *cham* 2. *chë* & 5. *cùn*. Regulares pulsus, qui fiunt, non pauciores 42750. & non plures 53437.

Horâ decimâ, quæ Sinicæ *hai* completæ, & quadrantibus 74. & gradibus 40. minutis 44. respondet, eadem tertia pars

pars corporis propagat calorem à manibus, & cùm in sano homine spirationes 11250. ac spiritus cum sanguine peragant in venis 675. *cham*, fiunt pulsus regulares non pauciores 45000. nec plures 56250.

Horâ undecimâ, quæ Sinicæ *Cu* dimidiæ, & quadrantibus 80. ac gradibus 43. & minutis 52. respondet, fel propagat calorem naturalem ad pedes, vocatur pedum diminuti caloris via. In secundo puncto *quan* manus sinistrae hujus viæ status indicatur, cùm spirationes 11813. absolvuntur, ac spiritus in venis cùm promoventur 78. *cham* 7. *che* & 5. *cun*. Regulares pulsus, qui fiunt, non pauciores 47280. & non plures 59062.

Horâ duodecimâ, quæ completæ Sinicæ *c'u*, quadrantibus 90. & gradibus 45. & 6. minutis respondet, fel eadem propagat calorem ad pedes, & cùm spirationes 12375. absolvuntur, ac spiritus cum sanguine in venis progrediuntur 742. *cham*, 5. *chë*, fiunt regulares pulsus non pauciores 49500. nec plures 61875.

Horâ primâ, quæ Sinicæ *cheu* dimidiæ, & horologii quadrantibus 96. atque gradibus 98. respondet, hepar propagat humidum radicale à pedibus, vocatur pedum defectuosi humidi radicalis via. In sinistrae manus secundo puncto *quan* hujus viæ constitutio indicatur, cùm dicto tempore spirationes duodecim mille nongentæ triginta septem & dimidia absolvuntur, ac spiritus cum sanguine in venis decurrunt septingenta septuaginta sex *cham*, duo *che*, & quinque *cun*. Pulsus regulares fiunt non pauciores 51750. nec plures 64687.

Horâ secundâ post mediam noctem, quæ Sinicæ *cheu* completæ, & centum horologii quadrantibus, ac gradibus in coelo 50. correspondet, idem hepar propagat humidum radicale à pedibus, & cùm dicto tempore spirationes 13500. absolvuntur, & spiritus cum sanguine in venis promoventur 810. *cham*, fiunt pulsus regulares non pauciores 54000. nec plures 67500.

res 67500. Et sic deinceps in orbem reolutis ad revolutionem coelorum & intervallum spirationum temporis horologii ac motus in spatio venarum, pulsum quoq; regularitas revolvitur in sano homine, ex quâ tam noctis quàm diei sanitas deprehendi potest, imò & singularum horarum, & hoc non solum in universo corpore, verum in singulis membris & intestinis.

Adverte diligenter, quòd pro duplici motu coelorum, diurno videlicet, qui est 24. horarum, & annuo etiam, pulsus non solum diurni, sed & annui differentes pro differentiâ quatuor tempestatum in homine, à sanguine & spiritibus causati reperiuntur, quam ob causam Sinenſes Medici cuique membro ac intestino, seu potiùs cuivis pulsum loco pro ratione temporis ac tempestatis annuæ suas quoque vicissitudines inesse docent, atque ita in verè aliter pulsus habere quàm in æstate, & in hyeme, quàm in autumno; Unde fit, ut pro qualitate pulsum diversâ, diversa etiam pulsibus indant nomina; Mensuras autem tam coelorum quàm horologii, tam spirationum quàm spatii pulsum, quâlibet anni tempestate si sint, naturales easdem omnino esse volunt. Si verò pulsus unius tempestatis vel præteritæ vel futuræ in locum connaturalis pulsus irreperere vident, ægrotare hominem ex eo cognoscunt; Et sicuti, si pulsus diurni excedunt vel deficiunt à determinatâ temporis mensurâ, & à numero spirationum sani hominis, vel ab inordinatâ qualitate pulsum, malè habere hominem cognoscunt: Ita etiam, si circularem revolutionem, si annua & mensura decremента & incrementa in pulsibus tempestatum vernæ, æstivæ, autumnalis & brumalis turbata vel immutata compererint, malè affici quoque hominis vitam concludunt.

Verum, ut facilè mensuram pulsum quilibet assequi possit, ac ex illâ sanitatem & morbos cognoscere, ad sequens caput progrediamur.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Quomodo facili methodo mensuram pulsuum regularium, & ex illâ nullo negotio sanitas, morbi & mors ipsa cognosci queant.

Est imprimis mirifici usus atque utilitatis hoc caput, uti & ea, quæ sequuntur, quippe, qui ad illa, quæ dicemus, vel leviter adverterit animum, ferre poterit iudicium de vitâ ac sanitate, de morbis eorumque causis, de morte etiam futurâ, & quidem nullo ferè negotio. Secretum aperiamus.

Diximus, intervallum spirationum 13500. mensurarum circuitum, quem faciunt sanguis & spiritus, compleri, eò namque intervallo pulsus causati à memorato motu circuitus mensurantur. Verùm, cùm prorsus difficile sit per integram diem ac noctem explorare pulsus ad tantam moram spirationum, imò vel ad horam, imò & ad quadrantem, resque foret tædiosissima explorare pulsus, qui ad intervallâ tot spirationum dicti temporis contingunt; Operæ pretium fuit brevius intervallum præscribere, in quo pulsus regulares & desinentes, & excedentes, deprehendi queant.

Proinde Sinenſes contendunt Medici, eum, qui exploraturus est alterius pulsus, ipsum omnino sanum esse debere, liberum à negotiis & curis, nec non majori aliquâ defatigatione, sicut enim fore, ut connaturalem spirationem habere possit. Hic itaque Medicus usus intervallô unius, duarum, trium, & usque ad novem, spirationum, siquidem ipse in singularum morâ spirationum pulsus non plures quàm quinque, vel non pauciores, quàm quatuor reperiat, quando loca pulsuum utriusque manus explorat, regulares esse pulsus hominis illius, & ipsum valere, securè pronuntiabit. Hujus ratio subtilissima sanè hæc est: Spiratio, inquiunt, constat expiratione (hoc

est, ejectione aëris) & introspiratione (hoc est, attractione aëris.) Igitur si intervallo expirationis duos pulsus percipias, intellige, quòd viarum cordis & pulmonum statum denuncient, & sic consequenter ad introspirationis intervallum pulsus iterum accipias duos, intelligitur, quòd viarum vesicæ seu renum & hepatis pulsus sint, quæ viæ cùm invicem se penetrant, & inter se harmoniam quandam vitæ efficiant, eandem per dictos pulsus in numero relato nec minori ad dictum intervallum, quod reperitur in homine sano, indicant. Et si accadat, in intervallo unius spirationis dari pulsus quinque, intelligere debet, quintum pulsuum indicare viam stomachi, & esse in medio pulsuum, sicut & stomachus est in medio membrorum. Dicuntur verò pulsus ad intervallum integræ spirationis indicare bonam hominis constitutionem, eò quòd quinque membrorum (cordis, pulmonum, stomachi, vesicæ, hepatis) constitutionem congenitam quinque ictuum numero prodant. (Et sic de singulis locis pulsuum intellige, sic tamen, ut principium ictuum, seu, ut numerus illi membro & viæ attribuat, ejus loco pulsus explorantur) Et sic per ordinem.

Porro, quòd unius spirationis intervallo per quatuor pulsus sanum hominem indicari diximus, intelligas oportet, ideò fieri, quia illi quatuor ictus non solum quatuor membrorum, cordis, pulmonum, vesicæ & hepatis statum indicant, verum etiam stomachi (cujus spiritus sunt omnium pulsuum fundamentum,) unde iidem quatuor pulsus qualitates, quas in se habet reconditas, manifestant. Quare sive quatuor sive quinque pulsus repereris intervallo unius spirationis, sanum hominem pronunciabis. At si deficere pulsus, hoc est, pauciores esse ad mensuram integræ spirationis advertas, prave affectum esse corpus, non dubitanter pronunciabis. In promptu est causa, quia indicatur numerus pulsuum regularis modò assignatus vel excessu suo, vel defectu harmoniam vitæ vitare vel destruere.

Sed audiamus Sinensem textum:

Quare

Quare dicuntur pulsus alii plures, seu excedentes, alii verò pauciores seu deficientes? Quia scilicet, si ad intervallum expirationis vel introspirationis solùm dentur duo pulsus, denunciant quidem hominem sanum, seu rectè habere; Verùm, si dicto intervallo dentur tres pulsus, illi vocantur *li kim*, aberrantes à viâ; Si quatuor pulsus, vocantur auferentes perfecti-
nem & integritatem, & si eodem quinque pulsus, vocantur periculosi & mortales; Si verò sex, vocantur vitam abrumpentes. Hi pulsus sunt omnes excedentes.

Sed quare vocantur pauci seu deficientes? Quia ad unicam expirationem vel introspirationem, si duntaxat unicus pulsus accidat, est item & vocatur aberrans à viâ. At si ad intervallum duarum expirationum unus integer pulsus fiat, vocatur auferens vitæ integritatem; Et si ad intervallum trium expirationum unus integer pulsus contingat, vocatur mortalis. Denique, si ad intervallum quatuor expirationum sit unicus pulsus, vocatur abrumpens vitam. Et hi dicuntur pulsus deficientes. Porro pulsus, qui sunt plures, seu excedentes, incipiunt ab inferioribus ad suprema, & pulsus, qui sunt pauci, seu descendentes à superiori ad inferiora.

Comment. Quod dicitur in textu, intervallo expirationis si dantur duo pulsus, indicant sanum hominem, si videlicet intervallo integræ spirationis ad minimum quatuor sint pulsus, nam spiratio constat expiratione & introspiratione; Atque ita, cùm de unâ parte spirationis (hoc est, introspirationis) notat numerum pulsuum, itidem de alterâ intelligi vult parte (seu expiratione.) Et sic de reliquis, seu excedentibus seu deficientibus. Sed quod refertur de deficientibus pulsibus, si intervallo introspirationis accidat unus pulsus, intelligi debet, si tempore integræ spirationis advertas solùm duos pulsus, ejusmodi pulsus vocari *pai me*, id est: destruentes & corruptentes. Hi duo pulsus ex deficientibus, & illi sex pulsus ex excedentibus ad intervallum unius integræ spiratio-

nis vocantur *li kim* aberrantes ab ordinariâ & connaturali viâ, unde infirmari homines iudicant.

Quod si excedentes seu plures pulsus integræ spirationis intervallo sint septem vel octo, & ex deficientibus seu paucioribus contingat unicus solum tempore integræ spirationis, tam hi quàm illi pulsus vocantur *to cuom*, auferentes integritatem vitæ, quod nimirum spiritus subjugent sanguinem & exsiccant, ac vitæ flos vigorque marcescat, & calor illius violentè auferatur.

Si deinde intervallo unius spirationis excedentes pulsus decem advertas, & si advertas ex deficientibus unicum solummodo pulsum intervallo integræ spirationis & mediæ (hoc est, expirationis) indicat, hominem subjici sepulchro. Nam duo hujusmodi pulsus dicuntur mortales. Si verò ex excedentibus ad intervallum unius spirationis percipias duodecim pulsus, scito, abrumpi & separari animam; Et si ex deficientibus intervallo duarum integrarum spirationum unicus pulsus fiat, qui pulsus dicitur monstruosus, & vitam separari indicat, quippe membrorum destruitur temperamentum, & spiritu deficiente, anima abit, & mors sequitur. Isti sunt pulsus quatuor mortis.

Textus: Pauci seu deficientes pulsus ob quam causam sunt infirmantium? Quia nimirum primi generis pulsus deficientes (puta, cum intervallo integræ spirationis duo accidunt pulsus, qui destruentes vocantur) damnificant pellem, & ab illâ defluere capillos faciunt. Secundi generis pulsus deficientes (puta, cum intervallo unius spirationis unicus pulsus fit, qui vocatur auferens integritatem vitæ) damnificant sanguinem, qui cum evacuetur, atque perparum sui retineat, non potest vegetare & irrigare membra & intestina. Tercii generis pulsus deficientes (puta, cum intervallo integræ spirationis & mediæ pulsus unicus accadat, qui dicitur mortalis) damnificat & exsiccant carnem, unde fit, ut cibi & potus marcorem

corem illius restaurare nequeant. Quarti generis pulsus deficientes (puta, cum intervallo duarum spirationum integrarum unicus pulsus percipitur, qui monstrosus dicitur) damnicat nervos, quippe illorum remissio aut laxatio nequit jam curari. Quinti generis pulsus deficientes (puta, si intervallo duarum spirationum & mediæ pulsus unicus acciderit) damnicat ossa, & medullas exsiccat, quò fit, ut æger lecto affigatur, nec amplius surgere valeat.

Cum simili proportionem discurrendum est de pulsibus excedentibus, qui morbos etiam ipsi indicant, sed in horum iudicio illos faciunt ab inferioribus ad superiora, hoc est, à pulsibus illis, qui indicant ossa sicca, & causa sunt, ob quam æger è lecto surgere nequeat, usque dum veniatur ad pellis marcorem & defluxum capillorum, nam in pulsibus deficientibus morbi ascendunt quodammodo à superioribus ad inferiora, hoc est : à pellis marcore & capillorum defluxu usque ad ossium siccitatem. Qui autem hos vel illos pulsus habeat, indicantes morborum dictum progressum, omnino sibi mortem imminere credas.

Comment: Ex omnibus membris in loco superioris sedem habent pulmones, qui suis quasi alis membra alia tegunt, & intra se recipiunt omnium viarum motus, unde fit, ut via pulmonum sit ad instar maris, congregantis & reciprocantis omnes pulsus, quibus vitam confert vegetativam & vitales spiritus, & ad extra quocunque se effundit, vegetationem tribuit pelli & capillis.

Quia verò morbi indicantur à pulsibus deficientibus, ascendendo in morbis à superioribus ad inferiora, ideo pulmones omnium supremum locum obtinentes, atque per suam viam pellem & pilos vegetantes, siquidem habeant primi generis deficientes pulsus, in primo loco manus dextræ necesse est primò quidem pellem marcescere, ac pilos defluere, unde morbus & mala constitutio pulmonum colligitur, & descenden-

scendendo ad inferiora, cùm cor (quod est Dominus sanguinis) sit infra pulmones, ideo pulsus deficientes secundi generis indicantes, malè affectum esse cor, indicant consequenter, sanguinem diminui, siccari, evacuari, unde sequitur marcor in quinque membris & sex intestinis ; Et cùm etiam infra cor resideat stomachus, qui recipit quinque alimentorum spiritus (puta: tritici, orizæ, fabarum) per quos extrà quidem carnes alit, intrà verò membra & intestina : Ideo pulsus tertii generis deficientes damnum, quò fortè afficitur stomachus, indicant, & velex eo apparet, quòd nec cibis nec potus digerantur, unde necesse est carnem languere & marcescere.

Rursum cùm hepar (quod sanguinis est officina) sit infra circiter stomachum, ac illum sanguinem conservet, ac cordi subministret, nervos item irriget, unguibusque tribuat vegetationem, ideo pulsus quarti generis deficientes malum, quod patitur hepar, manifestant, quod potissimùm in nervis, qui remissi & laxati corpus totum pari modo afficiunt, videre est.

Denique cùm vesica inferior sit cæteris membris, & quinque membrorum ac sex intestinorum vias conservet suis spiritibus, fit, ut etiam ipsi capilli, ossa & medullæ per ejus viam vegetentur, adeoque quinti generis pulsus deficientes malum & damnum vesicæ produnt, quod ossa ipsa arefacta & marcida significant ; Ex quo debilitas in corpore, & somni gravedo in ægroto oritur, qui è lecto se amplius erigere nequit.

Isti quinque generum pulsus deficientes quinque genera morborum indicant, & hoc descendendo à morbis superiorum membrorum ad inferiorum morbos ; Puta à pulmonibus usque ad vesicam seu renes. Sed in excedentium pulsuum generibus contrarium accidit : Nam morbi inferiorum membrorum ascendunt ad superiorum membrorum morbos, puta à malo vesicæ usque ad malum pulmonum, ut suprà.

Textus:

Textus : Quâ ratione potissimum mederi poterimus quinque jam dictis generibus deficientium pulsuum ? Sanè hâc sequenti ratione : Si videas primi generis deficientes pulsus indicare morbum pulmonum, spiritus pulmonum restaurabis ; Si secundi generis, indicare cordis morbum, motum spirituum & sanguinis attemperabis. Si tertii generis, morbum stomachi, medicina erit in potus & ciborum regulâ, frigida & tepida commiscendo. Si quarti generis hepatis morbum ostendentes, remissionem spirituum inducere oportebit. Si quinti generis, vesicæ morbum indicantes, augeas vesicæ qualitates, quibus ipsa perficitur. Atque hæc quidem est ratio medicandi dictis pulsibus.

Comment. Frigus & cibi frigidi lædunt pulmones, ideo morbo pulmonum mederi debes per restaurationem spirituum, quibus dominantur. Nam per spiritus omnes pulsus perficiuntur, & ad naturalem statum reducuntur, unde etiam vigor pelli & pilis redit. Porro tristitia & sollicitudo ac multa cogitatio lædit cor, quod dominatur sanguini, ideo morbo cordis medicari oportet per reductionem motus harmonici sanguinis & spirituum : Sic enim fiet, ut venæ spiritibus & sanguine repleantur, & motum pulsuum naturalem continuare pergant.

Cibus & potus nimius, ac multa defatigatio lædit lienem & stomachum, hujus namque qualitates quatuor anni tempestatibus tertio quoque mensè magis apparent, & dominium suum in potum & cibos exercent ; Hanc ob causam huic morbo stomachi mederi necesse est per ciborum ac potuum sapes, conformiter ad quatuor anni temporum frigidos vel tepidos spiritus, ut sic reductus ad suam temperiem possit alere carnes.

Ira & cholera nimia lædit hepar ; Proinde hepatis morbis medicaberis, si dulcia comedas, v. gr. oryzam, quæ vino faciendi inservit, & ipsa dulcis est : Item bubulam & fructum

capo cū dictum, qui est similis prunis & cæteris hujusmodi; Hepar enim naturam habet & qualitates celeres intensas & vehementes. Verùm sãpores ac præcipuè dulcedo cū sint terrei temperamenti, remissas habent virtutes, ideoque intensiorem hepatis relaxant, quò sit, ut nervi, quibus dominatur hepar, attemperentur. Diuturna mora aut sessio in locis humidis, nec non violenta contentio virium lædunt vesicam seu renes, vesica verò est fundamentum alimenti corporei. Morbis illis poteris mederi salis condimento, sic enim restaurabis illius constitutionem & spiritus, per quos alit ossa & ossium medullas.

Et ista quidem est regula medendi quinque generibus deficientium pulsuum: Et ex hac colligitur, quomodo procedendum sit in morbis, quos quinque genera excedentium indicant pulsuum.

Textus: Quidam pulsus habent unicã expiratione tres ictus, & totidem unicã introspiratione; Item: unaexpiratione quatuor ictus, & unã item introspiratione quatuor: item quinque & quinque: item sex & sex; Aliqui verò pulsus unã expiratione unum ictum, & unã introspiratione unum ictum; Item duabus expirationibus unum ictum, & duabus introspirationibus unum ictum: item duabus expirationibus & duabus introspirationibus unicum solùm ictum.

Sed quomodo cognoscas & distingues ex illis morbos? Respondeo; Si pulsuum ictus duo expirationis intervallo, & alii duo intervallo introspirationis adveniant, utiq; nec magni nec parvi, vocabis eos pulsus æquales: Et si intervallo expirationis tres ictus, & introspirationis tres alios ictus advertas, jam est morbus incipiens. Quòd si ictus pulsuum priores sint magni, & posteriores sint parvi, scito, caput dolere, & oculos gravari & obscurari. Si autem priores pulsuum ictus sint parvi, & posteriores magni, scito, pectus esse oppletum, & spiritus seu respirationem esse angustam.

Comment:

Comment: Si tempore unius integræ spirationis, (quæ extraspirazione & introspiratione constat) ictus pulsuum quatuor, nec adeo magni, nec adeo parvi, sed mediocres sunt, sanum indicant hominem; Sed si hoc tempore sex ictus advertis, celer est pulsus, & morbi initium designat.

Si ictus priores pulsuum (puta in primo loco) sunt magni, & posteriores pulsus (puta in tertio loco) sunt parvi, (quia primus locus pulsuum cœlo est similis, & supremam partem à pectore ad caput regit,) ostendit capitis in cerebro dolorem, & oculorum, cum moventur, gravitatem & obscuritatem; Quod si pulsus seu ictus priores sunt parvi, & posteriores magni, hoc est, post locum primum pulsuum: Si in secundo loco, qui ad mediam seu secundam regionem corporis spectat, (quæ homo dicitur) significant, pectus esse oppletum, & genua gravari, adeoque pedibus insidere tarditatem.

Textus: Intervallo unius expirationis quatuor ictus, & introspirationis alii quatuor ictus magnum morbum indicant. Si pulsus sint exundantes & magni, molestiam & inquietudinem ægri denunciant. At si sint profundi & subtiles, intra ventriculum dolorem; Si etiam sint pulsus crebro-acuti, læsionem à frigore; Si denique pulsus sint obtuso-rari percepti, humores intus esse multos frigidos judicandum.

Comment: Intervallo unius spirationis octo ictus ostendunt, malum invaluisse: Et siquidem exundantes sint & magni, morbus est in viâ triplicis caloris primig., nam ob multum calorem pulsus multi fiunt, & cor & pectus tristitiâ repleti, & molestiâ & inquietudine ex frigore & calore exortâ indicant. Quod si autem pulsus sunt profundi & subriles, morbus est à viâ triplicis humidi radicalis, multum enim humidum, dominans frigido, ossium dolorem causatur & efficit, ut spiritus caloris primigenii lædantur ab extrinseco nimio calore. Denique si pulsus fuerint obtuso-rari, indicant, parum esse sanguinis, ac

nis, ac vaporum ex nimio frigore esse abundantiam, unde intra viscera murmur personat.

Textus: Percepti intervallo expirationis quinque ictus, & introspirationis alii quinque ictus, ægrum denunciant vehementer affligi; Porro si sint profundi & subtiles, & de nocte veniant, ac deinde nutantes & magni evadant, de die verò neque magni neque parvi appareant, quamvis sit morbus difficillimus, potest curari. Quòd si duntaxat sint parvi & magni, difficillimè curabis, nam pulsus illi subtiles magni de die sunt multi.

Comment: Octo ictuum pulsus vocatur separationis, novem ictuum mortalis; Ista verba innuunt. Quòd si decem ictuum sint pulsus tempore plenæ spirationis, ægrotum subijci sepulturæ, nam morbus difficillimus & molestissimus est: Et si pulsus sint profundi ac subtiles, humidum valde auctum: Si natantes & magni, calorem valde auctum de die; Si nec magni, nec parvi, nec natantes, nec profundi, morbus, etsi difficilis & vehemens, potest curari; Quòd si pulsus inconstantes, hoc est: modò sint magni, modò parvi, modò celeres, modò tardi, certam mortem imminere, indicium est.

Textus: Percepti tempore expirationis ictus sex, & totidem tempore introspirationis, indicant mortem; Si illi pulsuum ictus sint profundi, nocte mors contingit; Si sint natantes & magni, de die morituum ægrum nunciant.

Comment: Unius spirationis intervallo duodecim ictus nunciant, animam seu vitam abrumpi. Ratio hujus est: quia calor primig. omnino nimius est. Si pulsus deprehendantur profundi & subtiles, & nox instet, sequitur, eâ ipsâ nocte mori ægrotum; Si verò sint magni & natantes, de die morietur, nam tum humidum radicale à calore primigenio separatur. Et hæc dicta sufficiant de multis pulsibus seu excedentibus, nam quod sequitur, est de paucis seu deficientibus.

Textus: Intervallo expirationis unus ictus, & introspirationis

tionis alter ictus, est pulsus deficientis. Qui hunc habet, quamvis possit ambulare, non potest evadere, quin tandem in lectum incidat, quia sanguis & spiritus non sunt sufficientes.

Comment: Pulsuum deficientium genus, quod spatio unius spirationis integræ duos solum ictus habet, & aliud genus, quod spatio unius spirationis unicum tantum ictum habet, vocatur pulsuum corruptorum, quia videlicet membra & intestina habent malum exinanitionis, & amiserunt perfectionem, vigorem & alimentum, eò quòd sanguis & spiritus non sufficiant.

Textus: Intervallo duarum expirationum unus ictus, & aliarum duarum introspirationum alter unus ictus vocatur sine animâ, quia ejusmodi hominem mori necesse est; Et licet æger possit incedere, nomen obtinet vivi cadaveris.

Comment: Tempore spirationis integræ, quò fit unicus pulsus, anima ad calorem primigenium & corpus ad humidum radicale respicit, & calore etiam desinente, anima abit, æger autem, etsi incedat & moveatur, vivum cadaver appellatur.

Textus: Primus locus pulsuum in manibus si habeat pulsuum, & tertius locus pulsuum, si illo careat, hominem illum necesse est vomere; Quòd si non vomat, omninò moritur. At si superior locus pulsu careat, & in tertio loco reperiatur, quamvis erit maxima difficultas & infirmi afflictiò, non damnum mortale ex se affert, quia homo habens pulsuum in tertio loco constanter, similis est arbori, quæ habet radicem, ramos & folia; Quòd si rami & folia exarescant, radix tamen remanet, unde cætera propagata sunt, Non est itaque de eo desperandum.

Comment: Si tertius locus caret pulsu, signum est, vitiò oppletionis laborare superiora, unde necesse est aut per vomitum oppletionem tollere, aut per spiritus inde progenitos suffocari interiora, ex quo mors. Porro in sinistra manus tertio loco pulsus ad viam vesicæ pertinet, in dextra tertio loco ad

viam portæ vitæ pertinet, ambo enim recondunt spiritus, cùm sint illorum locus & origo. Quare si primus locus in manibus careat omni pulsu, & tertio loco appareat, clarum est, originales spiritus perseverare & conservari; Ideoque bene colligitur, necdum mori, qui illos habet.

Colligitur primò: Quare tam primi generis deficientes pulsus (ut: cùm intervallo integræ spirationis unicus tantùm pulsus fit) quàm excedentes (ut: cùm in intervallo spirationis sex pulsus fiunt) vocantur aberrantes à viâ ordinariâ? Quòd scilicet si tempore spirationis integræ contingat, spiritus & sanguinem in corpore humano promovere ad sex mensuras digitales, excedentes pulsus eodem tempore septem mensuras conficerent; Unde sequitur, ut circuitum absolvant celerius & citius, adeoque quasi tertia pars (ob celeritatem pulsum) temporis regularis superfit.

Contrà in deficientibus pulsibus tantundem retardare necessè est & deficere à tempore regulari, ex quo patet, tam hos quàm illos à viâ aberrare ordinariâ. Idem cum proportionem dicendum est de pulsibus tam deficientibus, quàm excedentibus secundi, tertii, quarti & quinti generis discurrendo reperies, quos omnes deficere comperies à mensuris spirationum sani hominis; Item revolutionis cœlestis, item artificialis temporis in horologio aqueo: denique à cursu æquabili & spatio venarum in corpore humano suprâ annotatis; vel contrà excedere illas mensuras in excedentibus pulsibus.

Nunc unicum est persequendum obiter: an dictarum mensurarum pulsus præscripti in omni ætate & sexu reperiantur hominum, an videlicet in puero & adulto, pingui & macilentio, procero & brevi, tardo & agili, mare & fœminâ mensura sit eadem pulsum, vel saltem, an qualitas illorum pulsum in illis sit diversa, & an aliquando pulsus sistant & interpolent, & quid illa quies seu interpolatio portendat; Deniq; an
pulsus

pulsus certo constans numero certa judicia temporum, mortis vel morborum dare possit?

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

An relata mensura spirationum eadem sit in pueris & adultis, an qualitas pulsuum eadem sit in mare & foeminâ, macilento & pingui, procero & pusillo, tardo & agili, & an pulsus sistant, & in quam notitiam temporis, morborum & mortis venire quis possit, ex illâ quiete ad certum numerum pulsuum?

TEXTUS : Puerorum triennialium usque ad quintum annum ætatis, expirationis & integræ introspirationis tempore, necesse est diligenter considerare pulsus, nam si ictus dicto tempore sint octo, sani sunt, si novem, malum interius habent, si decem aut duodecim, morbus est difficilis, maximè verò, si sint ictus modò breves, modò longi, modò parvi, magni, non carent periculo mortis. & malum radicum ostendunt.

Comment: Parvulorum pulsus omnino diversi sunt ab adultorum; Similiter: Si homo procerus habeat pulsus subtilem, & tenuis atque exilis magnum, latus pulsus plenum, & tristis pulsus vacuum, excitatus remissum, & gravis ac tardus velocem, agrestis & grossus delicatum, delicatus grossum pulsus, brevis ac pusilli corporis longum, macilentus magnum, procerum corpus exundantem, & robustus tenuem, pinguis parvum, aut æger laborans fluxu alvi vel sanguinis pulsus magnum, omnes isti pulsus ferè sunt præ-nuncii Mortis, aut morbum periculosissimum indicant. Quare exploraturus pulsus diligenter advertet animum, an homo sit altus, brevis, agilis, tardus &c. an pulsus respondeant nec ne in tribus pulsuum locis utriusque manus ingenuæ, cujusq; conditionis seu complexionis.

An ve-

An verò maris & foeminæ pulsus observent eadem loca aut mensuram, quæstio esse possit? Respondent Sinenses Medici, masculorum locum tertium utriusque manus *che* dictum semper habere debiliores pulsus, contrà in foeminis utriusque manus primi loci *cun* esse pulsus debiliores, & tertii loci robustiores. Quare (inquiunt) si reperiās in viro, locum tertium *che* pulsus habere solidos, scias, illum hominem pulsum foeminæ habere, qui pulsus in viro est ex deficientibus; Si verò in foeminâ in *che* loco tertio pulsum debilem reperiās, intellige, foeminam habere pulsum viri, qui pulsus sunt ex excedentibus, unde tam virum quàm foeminam malè habere judicabis.

Textus: Pulsus sunt alii naturales seu ordinarii, alii sunt contra naturales seu extraordinarii. Maris & foeminæ pulsus quare sunt oppositi? Quia nimirum primus vir coepit vivere ad principium horæ *ym* (Est tertia & quarta post mediam noctem) quæ hora pertinet ad *ym* calorem primigenium, & prima foemina coepit vivere horâ *Xin* (est tertia & quarta post meridiem) quæ spectat ad humidum radicale, ideo viri pulsus primus seu principalis est infra locum secundum, ex quo fit, ut pulsus in tertio loco *chë* in viro sint debiles, & in foeminâ sint solidi ordinariè loquendo; Nam si contrà evenit, vir assequitur pulsum mulieris, & mulier viri.

Comment: Pulsus vel pertinent ad humidum radicale, vel calorem primigenium, vel sunt in viis naturales, vel præternaturales. Foeminæ & viro sunt propriæ suæ complexionibus, quare? Quia (per Sinenses) vir, qui primùm in rerum naturâ apparuit, horâ *ym* creditur exstitisse, cui calor primigenius dominatur, & qualitatem validiorem habet; Foemina verò hora *Xin*, cui dominatur humidum radicale, cujus qualitas debilior est; Jam verò tres viæ caloris primigenii à primo loco, & tres viæ humidi radicalis à tertio loco motum suum ordiuntur, ideo fit, ut pulsus in viro in loco primo fortiores sint, & pulsus in foeminâ in tertio loco, & contrà in tertio loco debiliores

biliores sint in viro, & in foeminâ fortiores sint, quam in primo, præter alias multas rationes, quas afferunt Sinenses.

Textus : Morbus quomodo homini accidit? Si nimirum vir habet pulsus foeminæ (qui sunt deficientes) indicant, morbum esse interius; Ad dextram quidem, si pulsus sit ad dextram ad sinistram autem, si pulsus sit ad sinistram. At si foemina habeat viri pulsus (qui sunt excedentes) morbus est in membris, & si pulsus sunt ad dextram, vel sinistram, morbus similis erit.

Kipeus Author inquit: Pulsus, qui non observant, sed destruunt quatuor anni tempestatum qualitates, sunt vel deficientes, vel excedentes: Loquendo de deficientibus, oriuntur illi ex eo, quod parùm sit humidi radicalis, quod ossibus dominatur, & facit illa replendo gravia, pulsus ejusmodi sunt summè deficientes. Quod si quem advertas bibere & comedere parùm, & semper minùs ac minùs, scito, corpus marcescere, & quodammodò imminui. Pulsus, qui hoc indicant, vocantur deficientes à fine intento. Si verò videris hominem dormituri & quiescere, nec tamen egerere, & oculos aut aures non rectè suo officio fungi, pulsus id indicantes, vocantur deficientis corporis pulsus. Si deinde advertas, expirationem & introspirationem non sibi mutuò respondere, item quinque colores in corpore vigorem deperdere, pulsus, qui tunc reperiuntur, vocantur animæ deficientis. Denique, si quatuor partium corporis (puta: pedum duorum, & totidem manuum, quæquæ illis annexa sunt) pulsus videas perturbatos, sunt & dicuntur illi pulsus spirituum deficientium.

Præter hos sunt alii pulsus summè deficientes spatio triginta annorum, hoc est, qui non nisi trigésimo anno vitam ablatum iri indicant; Alii pulsus medio modo deficientes, spatio viginti annorum, hoc est, qui indicant, vigésimo anno ætatis vitam finitum iri; Alii pulsus minimè seu admodum parùm deficientes spatio decem annorum, hoc est, qui decimo anno vitam abruptum iri indicant. Hos pulsus relatos scito repe-

riri verò æstate, autumno & hyeme. Quare si sanus homo sit corpore procerò, & habeat pulsum brevem, scito illius pulsus esse primi generis, qui multum deficiunt.

Si autem homo sit brevis staturæ, & pulsus habeat longos, scito, illius pulsus esse secundi generis, qui minus deficiunt, & vitam promittunt minoris temporis seu medii, viginti scilicet annorum. Si ille pedes & manus habeat exiles, illius pulsus dicendi sunt tertii generis, qui admodum parum deficiunt, perexigui temporis annorum, scilicet decem, vitam pollicentur. Quòd si advertas, aliquem deficere in spiratione ac spirituum perfectione, intellige, illum diu vivere non posse ordinariè.

Si in Maris sinistrâ manu pulsus *tuon* breves, & in dextrâ *cham* longi sint, indicant, esse pulsus caloris primigenii deficientis, & vitam solum medii anni promittunt. Si in foemina dextrâ pulsus sint breves, & in sinistrâ longi, indicant, esse pulsus humidi radicalis deficientis, & solum vitam semestrem foeminis promittentis.

• Præter enumeratos pulsus deficientes sunt alii, de quibus infra, ubi de mutatione quatuor anni tempestatum dicitur fusiùs, ut cum v. gr. verni pulsus temporis, qui est in loco hepatis viæ, (hoc est, in secundo puncto sinistræ manus) stomachi viæ pulsum obtinet, vocatur stomachi deficiens pulsus; Et cum æstate pulsus cordis in primo loco sinistræ esse debeat, si ibi viæ vesicæ vel pulmonum pulsus apparent, vocantur pulsus deficientes vesicæ vel pulmonum. Si in autumno in loco primo dextræ debent videri pulsus pulmonum, quòd si apparent hepatis vel cordis, vocantur pulsus deficientes hepatis vel cordis. In hyeme, si pulsus viæ vesicæ aut renum in loco tertio sinistræ manus contenti apparent, contrà, si cordis vel stomachi viarum ibi pulsus appareant, appellantur cordis vel stomachi deficientes. Quæ omnia oportet diligenter animadvertere, an videlicet primo loco *cum keu* sint pulsus interrupti, an verò post: Quia si in primo loco nullus

nullus sit pulsus, & in tertio sint instar tensæ chordæ, pulsus illi habent adhuc stomachi spiritus; At si loca superiora & inferiora nullos habeant pulsus, mortem indicant; Si illa vel hæc non omnino pulsibus careant, viventem adhuc hominem indicant.

Atq, isti sunt deficientes pulsus.

Excedentium pulsuum sunt indicia, cum quis vocis sonum habeat valde profundum, & aspiciendo res non adeo remotas, turbata omnia & confusa, quasi unum quid esset; Vocantur hi pulsus excedentes seu deficientis animi. Et si corpus sit obesum & magnum, & cibi potûsque multum absumat, pulsus, qui tamè reperiuntur, sunt multa sollicitè meditantis, excedentes vocantur, & si aliena loquuntur, & non solùm pedibus, sed & manibus videntur ambulare, deficientis corporis pulsus excedentes vocantur. Et si habent colorem herbarum, pulsus excedentes, qui tum sunt, animæ deficientis vocantur. Si videas exiles aut parvos pulsus, & expirationem ac introspirationem non sibi respondentes, vel magnam, intelligitur, illos pulsus esse ex excedentibus. Atque hæc sunt indicia illorum ab Imperatore Hoâmti Medicorum antiquissimo Posteris tradita.

Sed de interpolatione pulsuum prognostica inquiramus.

Textus: Cujus pulsus semel dat ictum, & alterâ sistit vice, ille alterâ die moritur.

Comment: Alius liber habet: post unum diem moritur.

Textus: Pulsus duorum ictuum, & post hoc semel sistens ac interruptus, tertiâ die mortem denunciât.

Pulsus dans tres ictus, & postea sistens, quarti diei mortem & interdum quinti.

Dans quatuor ictus, & postea semel sistens, sextâ die mortem denunciât.

Dans cinque ictus, & post semel sistens, quintâ die & interdum septimâ mortem.

Pulsus dans sex ictus, & dein sistens, octavâ die mortem.

Dans septem ictus, ac dein sistens, nonâ die.

Dans octo ictus, ac dein sistens, decimâ die mortem.

Pulsus dans novem ictus, & dein sistens, decimâ die, & interdum undecimâ die mortem indicat.

Comment: Alius liber habet, etiam decimâ tertiâ die mortem, & quidem principio veris denunciat.

Pulsus dans decem ictus, & postea sistens, principio æstatis mortem denunciat.

(Comment: Liber alius habet: principio veris moritur.)

Pulsus dans undecim ictus, & postea sistens, in solstitio æstivo moritur.

-(Comment: Liber alius habet: initio æstatis, & alius: initio autumnii.)

Pulsus duodecim vel tredecim dans ictus, & postea sistens, initio autumnii moritur.

(Comment: Alius liber habet: initio hyemis)

Pulsus quatuordecim vel quindecim ictus dans, & postea semel sistens, initio hyemis moritur.

(Comment: Unus liber habet: initio æstatis proximæ)

Pulsus viginti ictus dans, & postea sistens, post unum annum mortem indicat, quæ accidit initio autumnii.

Pulsus viginti & unius ictuum, & post hoc sistens, post duos annos mortem indicat.

Pulsus viginti quinque ictuum & postea sistens, initio hyemis moritur. (Comment: Alius liber habet: Post unum annum moritur, & interdum post duos.)

Pulsus triginta ictuum, & post semel sistens, post duos annos & interdum post tres moritur.

Pulsus triginta quinque ictuum semel sistens post tertium annum moritur.

Pulsus quadraginta ictuum semel sistens, post quartum annum moritur.

Pulsus quinquaginta ictuum semel sistens, post quintum annum moritur.

Pulsus venientes & abeuntes sine interpolatione, quiete & statu, sic ut non interrumpant, quinquaginta ictus, ostendunt, omnia membra & intestina habere spiritus, & propterea carere morbo.

Comment: *Sien kin san* liber sic dictus, inquit: Quinq; Elementorum Spiritus absoluti humidi radic: & caloris primig. numeros complent, simul etiam manifestant, permeare sanguinem & spiritus ingredientes & egredientes motu suo per vias pulsuum, & percurrere illas intervallo noctis ac diei.

Pulsus quadraginta vicibus veniens, & postea semel sistens, ostendit, unum membrum destitui spiritibus, adeoque mortem post quartum annum obventuram, tempore illo veris, quo herba nascuntur.

Pulsus triginta vicibus veniens, & postea semel sistens, ostendit, duo membra esse sine spiritibus, ideoque mortem obventuram post tres annos, eo tempore, quo triticum maturefcit.

Pulsus viginti vicibus veniens, & postea semel sistens, ostendit, tria membra esse sine spiritibus, adeoque futuram mortem post biennium, quo tempore mori arboris fructus maturefcunt & rubescunt.

Pulsus veniens decem vicibus, & deinde semel sistens, ostendit, quatuor membra carere spiritibus, & futuram mortem intra medii anni spatium. Et si evadit, cum advenit tempus *ci in mi in* quod significat tempus mutationes perfectioris claritatis, & est tempus circa secundam lunam, (incipiendo annum Sinicum à primâ lunâ, quæ est circa initium Februarii) moritur. Et si etiam hoc tempus evadit, mors differri diutius multò non poterit, nam tempore sequenti mutationis

kō yn dicto , quod significat segetum pluviam , & est circa tertiam lunam.

Pulsus ictibus quinque veniens, & deinde subsistens, indicat, quinque membra sine spiritibus, & ideo mortem futuram post quinque dies.

Porro, si videris, unius pulsus ictum diu hærere & morari, scito, fortem morbum esse in corde, & medium illius occupare. Si duorum pulsuum duos ictus similiter hærere, & moram trahere, scito, morbum esse in hepate, & illius extrema occupare. Si advertas, tres pulsuum ictus diutius hærere, scito, morbum esse in stomacho, & in illius infimæ partis medio residere. Si quatuor pulsuum ictus diutius morari sentias, scito, morbum esse in vesicâ seu renibus. Si quinque pulsuum ictus percipias diutius morari, scito, morbum esse in pulmonum extremitatibus.

Hos quinque proximè memoratos pulsus si habeat æger corpore delicatus vel obesus, mori illum necesse est, & nulla medicina ei prodest. Si sit æger corpore moderatè pleno, possunt dictorum pulsuum attemperari spiritus.

Colligitur primò ex hoc & præcedentibus capitibus, quæ mensura temporis sit ad pulsus necessaria, & quare illam adeo sollicitè Sinenses observent. Adverte autem diligentissimè, per pulsus, quos reperiēs in tertio loco, sive naturales illi sint, sive præternaturales, statum tertiæ regionis corporis indicare, quos verò invenies in primo loco *cum keu*, statum supremæ regionis corporis, & quos invenies in medio seu secundo pulsuum loco, statum mediæ regionis corporis : In quo medio loco, si pulsus sint spectantes ad calorem primig., manifestant ab umbilico ad caput primam regionem corporis ; Si verò sint pulsus ad humidum radic. spectantes, manifestant ab umbilico ad pedes statum infimæ partis corporis. Cùm verò accidit in primo loco nullos reperiri pulsus, ideo fit, quòd pulsus tertiū loci non procedant ad medium locum, quia humidum ra-

dum radic. destruitur & deficit, quoniam destructo humido radicali & exiguo apparente calore primig. mortem sequi necesse est. Collige hinc, tria loca pulsuum, sive habeant aliquos pulsus, sive nullos, indicare frigus stomachi, quod est in causâ, quare pulsus minùs perveniant ac pulsent. Idcirco primus locus *cun kên* habens pulsuum, & tertius eo carens, indicat, hominem omninò vomiturum, & si non vomat, moriturum. Si primus locus sit sine pulsû, & tertius habeat pulsuum, licet sit difficilis curatu morbus, spem vitæ facit, sicut radix, quæ arefactis ramis adhuc viget ipsa, & fructus olim spondet. Et si perceptò, qui solet esse pulsus sani hominis, accidat tamen, eundem mori, inde fit, quòd viâ spirituum repleantur in vesicâ seu renibus, nec non in portâ vitæ, & omnino intercipientur.

Colligitur secundò, ex quo sit vitæ causa, & ubi resideat, & quomodo per corpus propageretur, ac per pulsus perfectio illius ac defectus cognoscantur. Cùm verò jam pulsuum loca assignaverimus, & motûs (qui est causa illorum) ostenderimus tam mobile quàm mensuram, in quâ ille motus incipit & desinit, restat, ut de pulsibus ipsis eorumque qualitate agamus, proinde pulsuum genera, quæcunque à Sinensibus proferuntur, adducemus & definitemus, ac etiam ad ipsam imaginationem imaginibus, quas illi adhibent, exprimemus, sicut in veteribus & neotericis reperimus; Tum verò pulsus ordinarios seu naturales sex (trium locorum in dextrâ & trium locorum in sinistrâ) hoc est: sex vitæ fontium (membrorum videlicet & intestinorum) describemus, ac postea, an semper iidem pulsus connaturales perseverent, an verò pro vicissitudine qualitatum quatuor anni tempestatum mutantur, perquiremus, & irrepentes vitiosos pulsus ac contra naturales per quatuor anni tempestates aperiemus; Item, quomodo ex pulsibus omnium morborum symptomata cognosci & prædici possint, atque etiam ex coloribus, vocis sono, appetitu, somniis atque aliis

aliis signis ea colligant Sinenses, docebimus, & si tempus superfit, de morbis, febribus, ac morte ipsa agemus, ac praxin omnium annotabimus; Ad extremum de ratione medendi usitatâ à Sinis proferemus.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Pulsuum genera, quæ à Sinensibus assignantur, descripta etiam in imaginibus; Item: Quæ Elementa & quatuor anni tempora dominantur illis, nec non cujus membri vel intestini naturam sortiuntur.

Ostendimus suprà, calorem primigenium & humidum radicale congruè & aptè unita vitam tribuere, & eam in totum corpus diffundere, operâ motûs sanguinis & spirituum, ex quo motu pulsus exorti indicant vitæ in locis manuum assignatis vel bonam vel malam constitutionem. Hòc positò, cum de pulsibus agere instituamus, illos habere naturam motûs & mobilium, à quibus sunt, necesse est declarare. Quare cum motus sit triplex secundum triplicem viam caloris primig., & iterum alius triplex secundum triplicem viam humidi radic., sequitur, pulsus sive ex hoc sive ex illo motu exortos, tam connaturales quàm præternaturales quosdam spectare ad calorem primigenium, & quosdam ad humidum radicale; Item, cum illæ duæ qualitates diversimode in diversis originibus Elementa & eorum virtutes includant, pulsus quoque diversos ad diversâ Elementa spectare. Denique, cum in viis exoriantur, vel in vias irrepant, etiam naturam originum habere illarum debent, quarum virtutes magis participant.

Nunc primò pulsuum omnium descriptionem (quam a libi expressam suis imaginibus reperies) an scilicet ad *yâm* vel *in* pertineant, cujus item Elementi & consequenter originis (membra

(membri inquam & intestini) naturam habeant, & nomen proponemus. Quomodo autem ex pulsibus singulis in locis sex pulsuum deprehensis divinare quis queat morbos, symptomata & affectiones cujusque partis, infra dicemus.

Pulsuum genera vulgò recepta sunt hæc : *Mě ciě piáo* septem, quæ ad extra sunt, & *me chum pā* octo, quæ ad intra sunt ; Deinde *kicū tao mě*, novem viarum pulsus ; Postea sunt pulsus octo, *kí kīn pā mě* extraordinariarum viarum ; Denique sunt pulsus *quay mě* monstrosi sedecim, qui omnes sunt mortales.

Septem pulsuum, qui extrà apparent, & ad *yām* calorem primig. pertinent, descriptio.

1. *Feu* : pulsus natans in superficie ad *yām* spectat. Ictus, quem digitus explorando percipit, deorsum deficere videtur, & ad superficiem superabundare, quem si iterum atque iterum explores, videbitur esse quasi *tái quo* pulsus multum excedens.

Comment: Quòd videatur hic pulsus deorsum deficere, provenit ab *in* humido radicali ; Quòd verò elevatus habeat excessum, provenit ab *yām* calore primig. multum excedente. Antiquissimus liber hunc pulsuum describit : Pulsus *feú* facit ejusmodi planè motum, qualem efficit folium ceparum, cum depressum se sursum reducit.

Subjicitur Elemento Synico *kīn* metallorum.

In morbis repertus indicat pulmonum ventum.

2. *Ken* pulsus ad *yām* pertinet, digitis explorans ictum natantem, & magis reperit in utroque extremo, sed in medio ruptum & vacuum, unde hic pulsus non est integer.

Comment: Ignis caloris primig. pulsuum intendit, & natantem facit, qui, cum sit natans, quia sine viribus in medio est vacuus, & in duobus extremis plenus.

Antiquissimus liber inquit : *Ken* pulsus habet duo capita, sed in medio illorum est vacuum.

Subjicitur Elemento ignis, repertus in morbis, sanguinis multitudinem atque evacuationem significat.

3. *Hiē* acuto - creber, pertinet ad *yām*. Digitus explorans illum in tribus locis manuum invenit. Ejusmodi videtur esse tactus, cujusmodi fit à gemmâ rotundâ decurrente, & si iterum palpas locum, cadens ictus esse videtur, & qui nec ingreditur nec egreditur.

Comment: *Hiē* pulsus habet caloris primig. aqueam qualitatem. Antiquissimus liber, *hiē*, inquit, pulsus videtur esse similis motui gemmæ, quæ accedit & recedit, & in fine acuta est vel pungens. Subjicitur Elemento aquæ; Repertus in morbis indicat vomitum, cui ventus contrariatur.

4. *Xē*: Plenus & solidus pulsus pertinet ad *yām*; Ictum illius digiti inveniunt integrum, qui cū elevatur, habet excessum.

Comment: Pulsus plenus est ignis caloris primig. Idem liber ait: Plenus pulsus in medio videtur natare.

Alius liber antiquus ait: Pulsus plenus idem est cum longo. Subjicitur ignis Elemento, repertus in morbis significat, cordis calorem suffocari.

5. *Hiēn*. Est pulsus chordæ extensæ, pertinet ad *yām*. Qui illum explorat, deorsum non sufficere, sed elevatum excedere percipit.

Similis est arcûs intensi ictui, interdum est frequens liber antiquus idem dicit.

Subjicitur Elemento Sinico arborum seu aëri, repertus in morbis, indicat oculorum dolorem & nervorem defatigationem.

6. *Kiū*, vehemens, intensus & validus, pertinet ad *yām*. Digitus explorans in tribus manuum locis excedere illum intelligit, & cū elevatur, valde celerem. Assimilatur torrentis cursui intenso.

Liber ait: *Kiū* pulsus vocatur tensæ chordæ similis; Subjicitur

citur Elemento arborum seu aëris, repertus in morbis indicat, dominari ventum, & ex eo exortum dolorem.

7. *Kum* exundans, pertinet ad *yām*. Qui illum explorat, infra esse valde magnum, & cum elevatur, excedere percipit.

Liber habet : Cum elevatur, excedit, & valde magnus est. Subjicitur Elemento ignis. In morbis repertus significat, dominari calorem & capitis dolorem.

Octo pulsuum genera, qui ad intrā sunt, & pertinent ad *iñ* humidum radicale.

1. *Vī* pulsus parvus, pertinet ad *iñ*. Est ictus, qui cum quæritur, accedit & abscedit valde exiguus, iterum verò atque iterum perquisitus modò videtur esse, modò non esse.

Comment: Pulsus parvi regula est : Ille ictus, qui in autumno & hyeme solet esse, oritur ab humido radicali.

Liber antiquus idem ait : Pulsus parvus subtilis est, prorsus ac si quis filum sericum palpet. Subjicitur Elemento terræ ; In morbis repertus grossum sanguinem significat & corruptum, & ideo defluentem, etiam tristitiam ob excessum humidi & defectum caloris.

2. *Xīn* profundus ad *iñ* pertinet. Ictus cum quæritur, deorsum videtur percipi, sed ubi elevatur, absolutè non apparet ; Remissus pervadit tria loca pulsuum, & instar mollis gossypii percipitur.

Comment: Pulsus profundus est ab aqueo humido radicali, contingit nervos, innititur ossibus, nascitur propriè ex spiritibus humidi radicalis deficientibus & contrariis, & excludit spiritus caloris primigenii.

Liber idem ait : Profundus pulsus tactum afficit planè instar gossypii mollis, invenitur proximè ad ossa, subjicitur aquæ Elemento, in morbis significat copiam spirituum frigidorum.

3. *Huōn*, id est remissus, pertinet ad *iñ*. Ictus ad digitum cum accedit & recedit, tardus & lentus est, & pulsus ex non magno & tardo componitur, vocaturque remissus.

Comment: Est à magno calore, cum ventus lædit motum sanguinis & spirituum, qui adeò se non possunt mutuò pervadere.

Liber ait: Pulsus remissus est, cum parvus & tardus accedit & abscedit paulatim. Subjicitur Elemento terræ. In morbis repertus indicat stomachi calorem & putridum teporem.

4. *Ci*, obtuso-rarus, pertinet ad *m̃*. Exploranti digito adesse videtur infra, sed ubi elevatur, non percipitur, in principio vacuus, in fine plenus, qui mox etiam dissipatur, & ob subtilitatem difficulter reperitur.

Comment: Est talis eò, quòd sanguis sæpius est læsus.

Liber ait: *Ci* pulsus similis esse videtur, cum quis cultro superficiem corticum cannæ seu arundinis sæpius radit. Subjicitur Elemento metallorum. In morbis significat, ab humido radicali sanguinem corrumpi, & in prægnante proximum partum, & si non gerat uterum, corrumpi in illo sanguinem.

5. *Chî*, tardus pertinet ad *m̃*. Digitus non nisi fortiter applicitus ad manum reperit illum, nam est occultior.

Comment: Oritur id ex eo, quòd caloris abundantia sic debilitata, unde motus spirituum & sanguinis condensatus & quasi congelatus videtur esse. Ideo pulsus tardus dicitur, utpote qui intervallo unius spirationis tres ictus tantum habet.

Liber idem habet.

Subjicitur Elemento terræ; Repertus in morbis significat à frigore generatos spiritus aut aërem.

6. *Sin*: mollis, natans, subtilissimus, lenissimus & debilissimus; Manus illum percipiens planè si tangeretur à gossypio intra aquam.

Pertinet ad *m̃*. Sæpius accedit absceditque, & explorantem repentè fallit.

Liber ait: Cum invenitur, statim abire percipitur. Subjicitur aquæ Elemento.

In mor-

In morbis inferiorem partem corporis frigidam valde indicat.

7. *Fo* cadens pulsus, pertinet ad *iñ*, videtur percipi, sed unius spirationis intervallo vix apparet, iterum ac iterum inquisitus se prodit, nec elongatur à tribus locis pulsuum.

Comment: Non nisi diligenter perquisitum invenies; Illius extremum seu finis non est longè à locis pulsuum *cun quan chē*.

Liber ait: Est ictus ad instar demersæ rei, & mox emergentis, ad ossium fortem attactum interdum se prodit, non habet imaginem, sed literam dictam *miē*, quod significat quare.

Subjicitur Elemento arborum vel aëris. In morbis significat venenosorum spirituum conjunctionem & copiam.

8. *Jō* debilis seu fragilis pulsus, pertinet ad *iñ*. Digitus afficitur ab illo, sicut à lanâ vel gossypio, & levissimo attractu percipitur, sed validâ & forti impressione factâ evanescit.

Comment: Ad pellem & carnem apparêt mollissimus, idem ait liber. Subjicitur Elemento metallorum. In morbis significat ventum cum spiritibus colligatum.

Adverte. 1. Pulsus *hieu* & *kin* extensæ chordæ & intensæ: *Vi* & *jō* parvum & debilem: *hiē* & *siū* crebrum & molliter natantem: *feu* & *kūm* natantem & exundantem: *chē* & *ci* tardum & rarum: *chin* & *fō* profundum & cadentem videri simillimos, & planè eosdem, ac propterea morbos similes, sed tandem omnino alios indicare. Porro pulsus *feu* & *chin* natans & profundus: *kūm* & *ci* exundans seu grossus & subtilis: *hien* & *huen* intensus ac remissus; *siū* & *chē* frequens seu concitans & tardus: *Xe* & *hiu* plenus & vacuus: *ham* & *tuon* longus & brevis: *hie* & *ci* creber & rarus: *hien* & *vi* chordæ extensæ, seu magnus & parvus, sunt omninò contrarii & inter se oppositi pulsus, & contrarios indicant morbos.

Adverte. 2. Septem pulsus ad extra, qui pertinent ad *yām*, plerosque percipi in locis pulsuum manus sinistra, quia nimi-

rum ibi in locum connaturalium pulsuum plerique ex illis instar hospitem subintrant, & hoc pro mutationibus corporis humani, quæ sunt hujusmodi pulsuum causæ. Porro octo pulsus ad intrâ, qui pertinent ad *in*, plerique solent percipi in manus dextræ locis pulsuum, & hoc, quia ibidem in locum connaturalem pulsuum simili modò irrepunt pro mutationibus corporis, ut suprà. Manus sinistræ tria loca pulsuum *cum quâ chē* mutationem pulsuum, quæ illis accidit, habent, & dicuntur vel *uēn* tepidi, vel *fūm* venti, vel *han* frigidi, quæ tria causant morbum ad extrâ; Ad manus dextræ alia tria loca mutationes pulsuum habent ex dominio *caō* adustarum qualitatum, *Xe* humidarum, *Xu* magni æstus; Hæc enim tria causant morbos ad intrâ. Id verò nota per quàm diligenter, ut intelligas qualitatem morborum; Nam prout sunt mutationes, pulsus interdum videntur in dextram manum ex septem exterioribus irrepere, interdum in sinistram ex interioribus. Aliquando humidum radicale & calor primigenius se invadunt & opprimunt, (quod ex pulsibus, qui illorum habent naturam, cognoscitur, interdum se invicem suffocant & demergunt, aliquando unus pulsus, seu potius locus unius pulsus, decem varias mutationes subit. Equidem cum ratio pulsuum sit subtilissima, breviter hic describi non potest. Verum, quod maximè notare oportet, quòd videlicet omnes pulsus vel *yām* vel *in* naturam habent & quinque Elementorum qualitates; Cum verò septem pulsus & octo faciant 15, Elementa autem sint quinque, sequitur, cuilibet Elemento attribui tres pulsus. Sic pulsus *feū ci* natans obtusorarius debilis habent naturam Elementi metallorum, & sic de reliquis suprà dictis collige.

Hinc quoque colliges, singulos relatos pulsus irrepentes in sex loca pulsuum habere suam gravitatem aut levitatem, prout Elementa, quorum naturam sequuntur, sunt gravia vel levia, aut secundum quod occupant in locis pulsuum superiorem

perioiorem vel inferioiorem locum. Quod verò attinet ad ipsa quinque Elementa, ipsa etiam subinde habent & observant inter se æqualitatem, & subinde patiuntur inæqualitatem, quod in morbis adverti facile potest. Solet quoque dici, quòd illa, quæ intrà sunt, se ipsa lædant, non sibi faciunt malum, verùm ea, quæ extrà se mutuò commovent, quæ duo si nescias, distinguere cœli videlicet & terræ medium, & sex spirituum motus, (corpus enim hominis est instar parvi cœli & terræ) multum aberrare poteris.

Malum ad extrà irrepens & commovens sequitur malignam naturam, v. g. ventus & humidum radicale ad extrà commoventes indicant, Elementum arborum & ignis (puta, hepar & cor) excessum pati, nimirum, ac terram & metalla (puta stomachum & pulmones) deficere; Ex quo patet, quòd aqua (puta, vesica) non sit sufficiens hæc conciliare aut restaurare. Et hoc est, quod suprà dixi, quòd malum extrà adveniens & movens, v. gr. ignis, hoc est, cor, facit alia Elementa, hoc est, membra suam perdere qualitatem. Dixi etiam, ea, quæ sunt ad intrà, se lædere, hoc est, eadem quinque Elementa, hoc est membra, ex se ipsis sibi non posse restituere æqualitatem. Idcirco operæ pretium est, ut bene percipias Metallorum, Aquæ, Arborum seu Aëris, Ignis ac Terræ naturam & qualitates, (hoc est, membrorum, quæ naturam illorum participant) tum verò examines, quæ vacua & exhausta sunt, & quæ plena & redundantia. Præterea malum latrocinii irrepens, & malum exiguitatis, & malum, quod à seipso venit, quæ infra explicabimus.

Adde operæ pretium esse, singulorum locorum qui in manibus sunt, distinguere seu *chim xîn* superficiei, mediis & profundi loca & pulsus illic diligenter perferutari, an congruant & convenient cum naturâ locorum, hoc est: an illæ viæ, quæ dictis locis pulsuum sunt assignatæ, cum pulsuum (qui aliunde velut hospites adveniunt vel irrepunt) naturâ & qualitatibus.

litatibus convenient ; Nam si non correfpondeant , fcias , illos eſſe advenas & hoſpites , ut ipſi loquuntur , & præternaturales . Quòd ſi hoc bene perſpexeris , facile erit cognofcere , quæ ſint illa , quæ intrâ lædunt , & quæ illa , quæ extrâ moventur , qui morbi ſint extrâ apparentes foliorum inſtar , & qui intrâ ex-orti ſicut radices .

Adverte 3. Medicos primò aſſignafſe pulſus ſeptem ad extrâ , & octo ad intrâ , qui omnes ſunt quindecim , eò quòd ex illis membrorum & inteſtinorum ſtatus , vita & mors ſatis col- ligi poſſit . Verùm , cùm animadvertiſſent , per annum regna- re quoque alios pulſus (nam uti cœlum habet viginti quatuor mutationes aëris , ita eſſe in corpore humano , in quod cœlum plurimùm influit) pulſus viginti quatuor diverſos inveni- runt , ſeu novem vias pulſuum illis quindecim addidère ; Sed crediderim , hos novos pulſus qualitates ſuperaddere relatis potiùs , quàm novos conſtituere pulſus .

Novem viarum pulſus *kiên táo inè* dicti .

Primus : *Cham* id eſt longus , pertinet ad *yâm* ; Ictus in tribus locis pulſuum inſtar lanceæ vibratæ , cùm elevatur , habet exceſſum . Vocatur longus etiam , cùm proprio locò egreditur ; Liber antiquiſſimus idem habet . Oritur à viâ magnorum inteſtinorum , in morbis æſtuans corpus & per- turbatum indicat .

Secundus : *tuon* brevis , pertinet ad *in* , eſt deficiens , nec pertingens ad proprium locum . Liber ait : Non attingit ad medium digiti . Eſt à viâ ſtomachi . In morbis manus pedesque ſudare , & cibos non digeri ſignificat . Aſſimilatur motui grani oryzæ .

Tertius : *hin* vacuus , ad *in* pertinet . Ictus non eſt ſuffi- ciens , & cùm elevatur , non pertingit .

Comment : Non eſt plenus ex exinanitione ſanguinis .

Liber habet antiquus : Quæſitus etiam , cùm elevatur , eſt deficiens . Oritur à viâ cordis , ſimilis eſt ſerici fili glomo . In morbis

morbis significat timorem, vires exiguas & difficilem spirationem.

Quartus: *Sú* celer & non latus, seu arcto-celer, pertinet ad *yâm*. Ictus illius est velox, & sedem habet in primo loco *cum keu*, ubi si augeatur, mortem, si introrsum se colligat & quasi recondat, vitam promittit.

Comment: Pulsus creberrimè veniens, & interdum semel sistens, ac iterum veniens; vocatur celer. Oritur à calore naturali, qui est à viâ vesicæ seu renum. In morbis indicat *yâm* & *in* perturbata.

Quintus: *Kiê* alligatus seu interruptus, pertinet ad *in*. Ictus interdum est veniens, interdum abiens & rediens.

Comment: Pulsus est creber, & quasi cumulatim veniens, & postea sistens ac rediens.

Liber inquit: Pulsus cùm venit latus, sistens & rediens, vocatur *kiê*; Oritur à viâ pulmonum. In morbis indicat in stomacho, latere, spiritus aggregatos, & tristitiam ac defatigationem.

Sextus: *tái*: vicarius; dicitur etiam mortis pulsus & intercidens, pertinet ad *in*, movetur, & redeundo elevare se nititur iterum atque iterum, & nequit se elevare. Componitur ex reditu & statu seu quiete. Explorans illum, aliquo tempore advertit violenter se elevare.

Liber ait: Pulsus hic veniens in medio sistit, nec redire potest; Oritur ab animâ & corpore. In morbis indicat spiritus dissipari, membra & intestina destrui, mortem advenire.

Septimus: *Kiêñ*, id est, trahens pulsus, ad *in* pertinet. Si explores tantùm more solito, non percipies, percipies autem, si appressò fortiùs digitò eum quæsieris.

Liber ait: Si quærat, plenus non reperitur, nisi valde premas.

Comment: Durior & profundior est, & habet vires, nec

mutatur. Oritur à viâ hepatis. In morbis dolorem ossium & spirituum fursum evagationem indicat.

Octavus: *tum*, motus: Pulsus motûs pertinet ad *iñ*. Videtur à digito deprehendi, verùm cùm elevari deberet, evanescit, iterum ac iterum quæsitus reperitur, nec longè est à suo loco.

Comment: Neque accedens nec abscedens vocatur pulsus motûs. Videtur hic pulsus, cùm nec veniat nec abeat, sed sit continuus, quasi motus citissimus, qui tamen propter ipsam celeritatem, quâ circumagitur, videtur non moveri, estque instar montis quiescentis. Vocatur hic pulsus, cùm nec veniat, nec abeat, sed sit continuus quasi, ut ipsi loquuntur, orbicularis.

Liber ait: Si intra aquam lapidem molarem projicias, motui ab ipso facto in aquâ quiescente hic pulsus persimilis est. Oritur à viâ parvorum intestinorum; In membris indicat omnia membra defatigata, & sanguinem corruptum defluere deorsum.

Nonus: *Si*: subtilis, pertinet ad *iñ*. Ictus quasi si gossypium tangatur est, accedens & recedens, valde parvus. Oritur à viâ umbilici. In morbis indicat, vesicam carere alimento medullarum, frigus, defectum virium, dolere interiora & defluere.

K'ê k'ím pa m'ě Extraordinariarum viarum pulsus ordo. Duodecim viæ habent rivulos quindecim, quos à se hinc inde derivant. Hi colligantur viis, & præter duodecim rivulos, qui respondent duodecim viis, tres alios rivulos reperire est; Manuum magni caloris primig. ab intestinis parvis habet ejusdem nominis rivulum *lo*, & sic consequenter; Sed cùm non sit decima tertia via, *lo* rivulus vocatur *pi chi tá lo*: magnus à liene rivulus, & decimus quartus *yn ki'áo lo* humidi radic. ad calorem rivulus: & decimus quintus *jám ki'áo lo*, caloris primig, eodem tendens rivulus. Sed adverte, quòd
horum

horum trium rivulorum quamvis sint pulsus extravagantium viarum, aliquâ tamen ratione colligantur cum viis ordinariis. Verùm aliarum viarum extraordinariarum pulsus quamvis originem ducant à viis ordinariis, tamen illas non sequuntur. Harum proinde viarum sunt octo pulsus & octo loca, quæ morbos etiam diversos indicant.

Primus: *yâm quây*: caloris primig. vinculum; Via pulsus est in confluxu omnium vinculorum *yâm*, quòd circum facit instar vermis longum circa caput, & postea in obliquum vergit, residens in ore pectoris causat morbum, & calorem primig. demittit ad stomachum, & inde ad cor, quod malum illud recipit, ex quo calor & frigus ad extra prodit, est morbus frigido-caldus. Causa morbi est, quòd caloris primig. vincula innitantur viis ordinariis, sed non colliguntur cum ipso corpore.

Locus hujus pulsus *yâm quây* est in omnibus locis, in quibus *yâm* viarum pulsus reperitur.

Secundus: *in quây*: humidi radicalis vinculum. Pulsus hujus via est ex confluxu omnium vinculorum humidi radic., pervadit deorsum, & circuit corpus instar vermis. Sedes ejus est in medio pectoris, ubi & morbum causat, ex eo, quòd omnes vias humidi radic. suffocet & demittat ad lienem, & inde ad cor. Hujus viæ malum est pedum diminuti humidi via, Morbus ex illâ ortus fatigat cor & dolore afficit, estque ad intra in sanguine & non extra. Pulsus *in quây* locus est in omnibus locis, in quibus sunt pulsus viarum humidi radicalis.

Tam morbus ex *yâm quây* quàm ex *in quây* indicat, multam sollicitudinem inesse, & animi generositatem deperdi, corpusque torpore & pigritiâ corripì.

Tertius: *yâm kiáo*: via caloris primig. ad calcaneum. Hujus pulsus via in calcaneo circuit os supernum calcanei, procedens sursum pertingit ad locum capitis, qui *di fum xi ten* (capillorum extremitas) vocatur. Instar serpentis ejus est motus, re-

rus, residet in ventriculo. Morbus est in juncturis pedum, & ubi facit tumorem & spoliat viribus; In corde verò causat merum. Origo viæ hujus est in manuum & pedum humidi radic. viis.

Quartus: *in k'iao*: via humidi radic. ad calcaneum pedis. Pulsus & via circuit os supernum calcanei ad latus, & progreditur ad guttur, & inde ad oculos. Pulsus est similis chordæ extensæ, morbus, quem causat, manus & pedes atque illis conjuncta occupat, & vires ambulandi adimit, etiam intestinorum & nervorum spiritus diminuit. Origo ejus est in pedum & manuum defectuosi humidi radicalis viis.

Adverte: Omnes pulsus humidi radic. plenos & mox dispersos ingredi in viam humidi radic. ad calcaneum, qui indicant, malum esse in humido radicali, & non in calore, unde calor est remissus, & humidum intensum. Porro ex intensioe & remissione dictâ sequitur exinanitio & repletio, ac proinde *in k'iao* via humidi radic. ad calcaneum gyrans circum os, & ascendens sursum operatur morbum ad intrâ, quem & intendit, verum ad extrâ remittit; At verò *yâm k'iao* morbus est frigidus, & residet in loco *sum fû*, calor enim ad extrâ fertur (sicut humidum ad intrâ se recipit) unde si exstat extrâ, ægrotum necesse est sudorem procurare; Si ad intrâ, portionem purgativam necesse est adhibere.

Quintus: *chûm*, via transversa, pervadens spiritus in mediâ magnâ parte corporis à viâ pedum caloris puri. Locus est supra umbilicum usque ad ventris medium; Pulsus verò est similis ictui avis grana carpentis, qui in procedendo ad pectus ascendit, & ad latus utrinque dispergitur. Inter vesicam seu renes & tertiam regionem corporis, ubi est locus dictus civitas spirituum, quorum ibi est officina, perfectio & irrigatio, amittitur, unde quatuor partes, puta, manus & pedes tumore flavo inficiuntur. Subjicitur manuum magni humidi radicalis viæ, facit intendi dolorem stomachi ad intrâ.

Sextus;

Sextus: *Gîn me*: Pulsus prægnantis, est via in medio umbilici, quæ descendit ad sinuosum flexum, & ad id, quod infra illum est. Via pulsus illius est sine capite seu principio, sed habet extremum. Circuitus ejus est circa ventriculum, & sursum pertingit ad locum, qui ventorum porta dicitur. Morbus est mulierum fluxum infra patientiam, qui quatuor partes, puta, manuum & pedum destituit viribus. Subjicitur viæ magni caloris primig., quæ hunc rivulum mittit ad cor, quod fatigat, & illam fatigationem in colore rubro vultûs & oris siccitate explicat, & subit etiam locum *quan uên*, unde venit ad guttur.

Si mulier jam concepit, morbum hunc habet.

Septimus: *To me*: pulsus gubernans, ut ipsi vocant. Via illius est in infimo loco infimæ partis ad os ultimum, quæ sursum ascendit ad locum capitis *sum fu* dictum. Pulsus est instar extensæ chordæ. Morbus, quem indicat, causatur ex copîâ spirituum, tristitiam, dolorem laterum, oculorum obscuritatem affert. Subjicitur viæ pedum diminuti humidi radicalis.

Octavus: *Tui*, cinguli seu balthei. Pulsus & via est intra latera corporis, circuit totum corpus. Pulsus est instar papilionis, caudam longam habentis, interdum pulsât, interdum quiescit. Dominatur pedibus & manibus, quos immobiles reddit. In renibus & vesica dolorem causât. Est à pedum caloris primig. puri viâ, stomachus præterea repletus esse videtur, quasi intra aquam latens. Morbus horum est frigidus.

Monstrosi & mortales pulsus sedecim.

Primus: *Chîn yên*: ranæ motus, pulsus sic dicitur, quia non aliter quàm ranæ subsilientis instar movetur. Per tria loca pulsuum progreditur. Intervallo integræ spirationis nunquam integer apparet, & semel tantum pulsât: Digitus salrum percipit. Indicat febrem malignam, & tertiâ die mortem; Ast si in loco, ubi vesicæ seu renum locus assignatus est,

deprehendatur post diem mortem nunciat. Vocatur pulsus *Sanxi* dissipans corpus. Codex ait: Abit anima, & corpus fit cadaver.

Secundus: *Yü vi*: piscis cauda. Pulsus sic dicitur, quòd moveat digitum, sicuti piscis natans immotâ caudâ. Interdum redit ictus, interdum sistit. Intervallo unius spirationis percipitur, maligna tunc febris suffocat humidum. Qui hunc pulsus habet, post biduum moritur, & si sit senex, post medium diem. Vocatur *kiue xi* dividens corpus. Pulsus hic vesicam seu renes destrui nunciat, similis est uti cum piscis caudâ immotâ caput movet, quem si manè perceperis, resolve, vesperi moriturum, quieum habet.

Tertius: *Yen tiao*: absconditus gladius. Pulsus sic vocatur, quòd (sicut in manu gladius absconsus repente vibratur) appareat & dispareat celeriter. Celeritas ejus pulsus est, cum intervallo unius expirationis & introspiratio duo ictus fiunt, indicat, destrui pulmones. Morbus est narium emittentium sanguinem. Qui ejusmodi pulsus habet, post duos dies moritur; Si antiquus est morbus pulmonum, post unum diem. Vocatur *him xi* ambulantis cadaveris.

Quartus: *Feu liên*, eversum folium floris *liên* dicti (*liên* est flos, fructum proferens rotundarum amygdalarum instar, quæ in lacubus nascuntur) planè ejusmodi figuræ ad manum ictus pervenit, qui in primordio est parvus, in fine postea oblique descendit, & inæqualis est, intervallo integræ spirationis semel pulsât, indicat, pectus oppletum spiritibus brevem habere spirationem. In morbis Senum hujusmodi pulsus mortem post tres dies, in Juvenibus post unum diem nunciat. Vocatur *sum xi* elati foras cadaveris.

Quintus: *Kem xam feu che*, id est: juscum pingue sursum fluctuans, & bullas seu orbiculos gemmarum instar natantes in superficiem emittens. Pulsus illi similis, cum venit, parvus est, cum abit, magnus. Indicat spiritus debiles;

Vocatur

Vocatur *hie* & *fu fee* fervens & aqua bulliens. Unde intervallo integræ spirationis facit duodecim ictus, & semel sistit. Antiquus liber ait: Digitus percipit ictum, atque si essent undæ jusculi natantis. Qui ejusmodi pulsus manè habent, vesperi mortem expectent. Apparens in loco medio, ubi est viæ lienis & stomachi pulsus, annunciat mortem post tres dies; Vocatur *feu xi* natantis cadaveris.

Sextus: *Chen ken*: calicis orificium, pulsus hic dicitur, quia motus dicti vasis figuræ ad instar afficit digitum. Nam duo capita seu potius labra cum medio vacua & profunda percipiuntur. Cum abit & venit, motum habet, qualem manus, quæ funiculum circumligat. Intervallo integræ spirationis octo ictus & interdum novem fiunt, & post diem mortem nunciant; Et si unum ictum suprâ dictis addant, post unam horam mortem nunciant. Vocantur *kuem xi* uncti cadaveris.

Septimus: *Cio c' hui*, ictus avium seu gallinarum, cum rostro carpunt grana. Pulsus sic vocantur, cum veniunt, sunt celeres, & digitum pungunt, prorsus uti gallina carpit grana. Interdum intervallo integræ spirationis faciunt tres ictus, interdum octo vel novem. Omnes indicant post tres dies mortem, & si pulsus reperiantur in loco, qui est assignatus stomachi viæ, post unam horam. Vocatur *fu, xi* disponens ad cadaver. Antiquus liber ait: Ictus comedentium gallinarum continui & interdum valde celeres stomachum (originem scilicet spirituum, qui ex alimentorum materiâ fiunt) deficere significant, & difficulter restaurari.

Octavus: *Ilo leu*, id est domûs stillicidium. Pulsus, qui similis est aquæ decurrenti, aut potius stillanti guttatim ex domo, tres ictus plerumque habet, & cursum interrumpit, quos intervallo integræ spirationis percipies in ægrotis; Cum veniunt, sunt pleni, cum abeunt, debilissimi. In Senibus post decem vel triginta dies mortem, in Juvenibus post tres nunciant. Quicumque in loco viæ stomachi ejusmodi pulsus habet,

habet, post diem unum moritur. Vocantur *pim xi* cadaveris ægrotantis. Antiquus liber ait : Trium calorum spiritus exinanitos & à stomacho separatos indicant. Similes sunt stil-
lis pluviae delabentis ex tecto.

Nonus : *Tan xe* : Id est pulsus pilae lapideae; Sic dicitur, quia habet ictum, quem facit projectus lapis seu pila, qui intervallo integræ spirationis non iterum redit. Indicat, pedum diminuti humidi radic: viæ à vesicâ spiritus destrui. Cum venit & abit, motum efficit quem qui sufflat in plumam. Aliquando integræ spirationis intervallo unicum ictum, aliquando duarum integrarum spirationum similiter unum ictum habet. Uterque mortem post diem nunciat. Vocatur *Xoen xi* anima cadaveris. Antiquus liber ait : Ictus, qui vadit celeriter, & venit tardè, significat vitam abrumpi. Similis est motui, quem lapis projectus efficit.

Decimus *kiaj so*, solutæ chordæ motui pulsus perfimilis, frequens est & dispersus, nec continuus, sive etiam colligatus, planè sicut cum aliquis cordam aut cingulum dissolvit à corpore. Intervallo frequentium spirationum interdum unicum ictum habet ; Cum venit, mox dispergitur, cum abit moram facit, videturque ejus motus, sicut si torqueas herbas in funis modum, annunciat post tertium diem mortem, & si in loco viæ vesicæ deprehendatur, post unum diem ; Vocatur *tai xi* cincti cadaveris.

Undecimus : *Sië kiúm* : duarum herbarum sic dictarum radices, qui statim atque natant mox evanescent. Pulsus similis illis à digitis exploratus deficere comperitur, sed cum elevatur, impleri. Integræ spirationis ictus novem vel decem fiunt; Ictus, cum accedunt, longi, cum abeunt, carent viribus. Si in pedum diminuti humidi radic: seu vesicæ viâ pulsus hunc videris, mortem post diem resolves. Vocatur pulsus *fi xi* volantis cadaveris.

Duodecimus : *Hú nón*, terræ globulus seu gleba. Pulsus similis huic facit ictum, in digito percipi plenum & magnum, nec principium nec finem habet. Intervallo unius spirationis novies & decies accidit : Nunciat mortem post duos dies. Si in vesicæ viæ loco reperitur, spiritus finiri, & post diem unum mortem nunciat. Vocatur pulsus *cine xi* destructi cadaveris.

Decimus tertius : *Fan pai*, everfus & destruens. Sic dictus pulsus assimilatur duabus fabis parvis in aquâ natantibus, ictus similis illarum motui. Cùm venit, est levis, cùm abít, est tardus. Intervallo unius spirationis septies vel octies accidit, & est in malignâ febrí, quando ob laborem delirat ægrotus. Qui ejusmodi pulsum habet, post unam horam moritur, vocatur *te xi* cadaver auferens.

Decimus quartus : *Ta ke*, polus seu axis : Est pulsus instar digitalis indicis. Ictus cùm venit, est magnus, cùm abít, est plenus, nunquam sistit aut quiescit, interim unus ictus intervallo integræ spirationis, interdum duarum, sed valdè debilis fit. Qui istos pulsus habet, post horam moritur. Vocatur pulsus *kien xi* trahens cadaver.

Decimus quintus : *Kiai so*, solventis lumbos. Pulsus est instar fili delicatissimi & subtilissimi, cùm venit, est parvus & sine capite : Similis est motui, complicantis quidpiam, & qui non potest iterum redire. Indicat, originales spiritus finiri. Tempore unius spirationis decem ictus facit, & post illos subsistit. Post diem mortem nunciat. Vocatur pulsus *cõ xi* deplorantis cadaver.

Decimus sextus : *To Xi*, significat, afferens Mortem. Pulsus sic dictus similis est chordæ personantis intenso ictu. Cùm venit, est creberrimus, cùm abít, minùs creber, principium habet magnum, finem valdè parvum, chordæ percussæ assimilatum. Intervallo spirationis unicus ictus, vel tres celerissimi absque quiete, vel octo cum subsequenti quiete accidunt,

& post diem mortem nunciant. Vocatur pulsus *mây xi*, sepultum cadaver.

Commemorati pulsus omnes sunt mortales, & quasi singuli ex intervallo regularis spirationis, quam suprà diximus esse mensuram omnium pulsuum bene colligi possunt, etiam oportet hoc idem intelligere ex vocibus seu sonis, coloribus atque appetitu ægrotantium, ad quod si pertigeris, artis perfectionem attigeris, nam inde quoque morbos & affectiones ac mortem prædicere poteris.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Qui sint pulsus connaturales in tribus locis manus dextræ, & in tribus locis manus sinistræ, assignati viis duodecim, manantibus à membris & sex intestinis.

ADverte primò, tam in dextrâ quàm sinistrâ locum primum *cun̄ keu* subditum esse *lao yâm* calori primig. perfecto, & occupare de spatio *kieu fuen* seu mensuræ digitalis novem partes ex decem *ki* dictis seu numero impari. At verò in utrâque manu locum tertium seu ultimum *chẽ* subditum esse *lao in̄* humido radicali perfecto, & occupare de spatio decem partes in numero pari, seu integram unam mensuram digitalem. Porro medium locum seu secundum pulsuum *quan̄* esse limitem distinguentem primum & tertium locum, & unientem inter se calorem primig. & humidum radic. Nam locus primus *cun̄ keu* est sedes caloris primig., & pulsuum connaturalem habere debet in novem partibus natantem, & locus tertius *chẽ* humidi radic. pulsuum connaturalem habere debet in decem partibus, hoc est in uno articulo *Xin* seu profundum. Sed medius seu secundus locus *quan̄*, sedem utriusque habere debet, & pulsuum connaturalem, nec suprà nec infrà natantem, sed medium inter hæc duo, qui cum à *quej ki* spiritibus stomachi exoriatur, (qui utiq; in medio

medio consistit) inde fit, ut temperamentum indicet ac æqualitatem primi & tertii loci pulsibus, quam si amittat, tam primi quàm tertii loci pulsus indicant, calorem & humidum excedere vel deficere, & si extra *yn ci* (sic locus vocatur in extremo palmæ) & *chě* (alter locus ad extremum *chě* mensuræ) terminos evagantur, & pulsus medii loci *quan* & spiritus nulli se attemperantes appareant, contingit, homines, qui ejusmodi pulsus habent, sine morbo mori.

Textus: Pulsus alii sunt *tai que*, excedentes, alii *pu kie* deficientes; Interdum *in* & *yâm* se mutuò opprimunt, interdum pulsus *feu* retrocedunt, interdum *iě* excedunt, interdum limites intrâ & extrâ pervadunt. Quare? nimirum, quando ad medium locum *quan yâm* movetur, si pulsus natans ultra partes novem mensuræ digitalis transgrediatur, vocantur pulsus *tai quo* excedentes; Si ad illos non pertingant, vocantur *pu kie* deficientes; Porro, si ascendant locum *in ci* palmæ manus extremum, exundantes, qui limites egrediuntur, & ad intrâ pertingunt, tales pulsus esse humidi radic. opprimentis; Cum verò post seu infra locum medium *quan* in humidum radic. movetur, pulsus in spatio integro unius articuli profundi sunt, qui si illud spatium pertranseant, vocantur excedentes, si non attingant, deficientes, & si non attingant locum *che ce*, sunt pulsus *feu* retrocedentes, quia limitem ipsum ingrediuntur, & ad extrâ se recolligunt, vocanturque *yâm* caloris primig. vincentis pulsus.

Comment: Ante medium locum in utrâque manu primo loco pulsus natantes caloris primig. moveri oportet in novem partibus in impari numero; Post secundum locum verò seu medium *chě* tertius locus humidi radic. profundos pulsus habere debet integro spatio seu decem partibus *in* pari numero. Hic & ille pulsus bene habentem indicant, siquidem illa loca distinguunt *yâm* & *in*, quæ & in unione mutuâ conservantur, unde æqualitas & temperies sequitur, unde fit, ut

unum aliud nequaquam superet. Quòd si unum aliud superare contingit, tum verò pulsus *tai quo* excedentes, *pu kie* non pertingentes seu deficientes, *iē* excedentes, seu retrocedentes, *quan* limites invadentes aut non attingentes exoriantur. Quando nimirum spiritus *iñ* valde sunt copiosi, faciunt, *yām* spiritus deorsum non posse pervadere à loco, unde sunt, unde illos necesse est à proprio loco evagari, & pulsū ascendere ad *in ci* locum, ubi pulsus sunt, qui exundantes appellantur: quòd videlicet *vai quān* extra limites progressi fuerunt, & *núy kie* intrà pertingere non potuerint; Nam multum humidum radic. vincens opprimit calidum primig. quare humidi radic. pulsus habere dicuntur *tāi quō* excedentes, & calor primig. *pu kie* deficientes. Et si spiritus caloris primig. sunt valde multi, faciunt humidum sursum pervadere cum suis spiritibus, & à loco connaturali descendere & evagari infra locum quarum *che ce*, ubi pulsus reperti seu retrocedentes appellantur: hoc est, intra ipsos limites *nuy quan* progressi & *vai kie* ad extra non procedentes amplius. Nam calor primig. vincens opprimit humidum radic., & hic habet pulsus excedentes, illud verò deficientes.

Textus: seu pulsus retrocedentes, & *ye* exundantes solent esse pulsus, *chě cam* recti intestini: Qui illos habet, etiam sine morbo moritur.

Comment: Uterque indicat, calorem & humidum non sibi mutuò coherere, quòd videlicet unum ab alio separetur, à se mutuò deficient, siquidem *yām* calor primigenius nihil producit, & in humidum radicale nihil efficit, unde susque deque sibi mutuò commixta. *Chě cam* intestini recti pulsū efficiunt, & cū stomachus spiritus nullos habeat, per quos ad temperiem reducat calorem & humidum, accidit, ut quamvis homo sine morbo sit, cū unum ab altero vincatur, ut repente moriatur.

Paradigma.

Cum

Cum primus
* *yâm* caloris pr. pul-
sus & motus.

Quân secundus
limes utriusque
in medio.

Chê tertius locus.
In humidi rad. pul-
sus & motus.

Pulsus.

Qui locum
in ci ingre-
ditur est
exundans
extra limi-
tem vadēs,
& intrā si-
stens, indi-
cat mori-
bundum.

Qui novem
partes supe-
rat, dicitur
tai quo ex-
cedens, qui
non attingit
pu kiê defi-
ciens, indi-
cat morbū.

Qui sunt
in *chum*
loco, qui
est *chê*
profun-
dus, sa-
num in-
dicat.

Pulsus.

Qui superat
cum spatium
mensuræ digi-
talis *tai quo*
sunt exceden-
tes, qui non at-
tingunt, sunt
deficientes, in-
dicant morbū.

Qui intrant
locum *chê ce*,
dicuntur re-
trocedentes,
intra limitem
recollecti &
extra sisten-
tes indicant
moribundū.

Qui novem partibus *feu*
supernatat, sanum ho-
minem indicat.

Adverte autem diligenter, in tribus locis tam sinistrae
quàm dextrae, si connaturales pulsus sint, debere esse vel na-
tantes, vel medios, vel profundos. Quòd si *feu* natantes de-
generent in *tai huo*, excedentes tunc fiunt, vel *ta* magni, vel
cham longi, vel *Xe* pleni & solidi, vel *hien* chordæ ad instar ten-
sæ, vel *kum* exundantes, vel *ken* in utroque extremo plani, &
in medio interrupti, vel *hie* crebri; At verò si *chum* pulsus
profundus degenerat in *pa kie*, deficientes tunc fiunt, vel *si*
subtiles, vel *tuon* breves, vel *hui* vacui, & *chi* tardi, vel *me* de-
biles, vel *fo* introcedentes, vel *ci* rari.

Soli pulsus *chum* in medio, qui indicant spiritus, ventris
sunt, nec magni, nec subtiles, nec parvi, seu *pú ta pú si*, item:
pú cham, *pú taon* nec longi nec breves, *pú chon pú feu* nec
profundi, nec supernatantes, *pú kie pú kua* nec deficientes, nec
excedentes, seu quod idem esse dicitur, digiti explorantes illos

mediocres reperiunt, & possunt vocari pulsus spirituum stomachi, quia sunt medii inter duos extremos pulsus.

Adverte secundò, quòd pulsus connaturales, qui competunt locis tribus utriusque manus, ac viarum, ac statuum originem congenitam indicant, habent causam generalem calori primig. & humido radic: sanguinis ac spirituum motu illo devectorum. Verùm distinctio & qualitas pulsuum provenit ex ordine & distinctione triplicis viæ ejusdem caloris primig: & triplicis viæ ejusdem humidi radic:, prout illæ diversimode à suis originibus dimanant, quam diversitatem pulsus in dictis locis explicant, ac proinde causâ integra diversitatis ordinis ac pulsuum connaturalium in locis tribus utriusque manus est calor & humidum, prout hæc in viis motus sanguinis & spirituum congenitas qualitates originum communicant, quas pulsus dicti explicant.

Textus: An pulsus habeant humidi radicalis & caloris primigenii mensuram? Omnino habent, nam *hic* exspiratio egreditur de corde & pulmonibus, *hie* introspiratio ingreditur vesicam & hepar, & hæc duo integram componunt *sic* spirationem. Stomachus situs in medio, recipiens alimentorum sâpores, pulsuum, à quo status suus indicatur, habet quoque in medio.

Comment: Pulsus habent humidi radic: & caloris primig: spiritus distinctos & diversos. Exsufflatio & insufflatio, ut ipsi dicunt, videtur in expiratione & introspiratione. Cor & pulmones existunt in supremâ parte, calor primig: prædominans illorum spiritibus apparet in expirationis egressu; At verò vesica & hepar in inferiori parte consistunt, & dominans illorum spiritibus apparet in introspirationis ingressu. Lien & stomachus quamvis non pertineant ad spirationis egressum vel ingressum, tamen quia dominatur & præest recipiendis alimentis, ex quorum materiâ spiritus enascuntur, sicut locum medium obtinet in membris, ita in medio pulsuum illius con-

lius constitutio indicatur, & pulsus reperiuntur medii inter pulsus, qui intervallo introspirationum & expirationum contingunt.

Textus: Pulsus supernatantes sunt à calore primigenio, & profundi pulsus ab humido radicali, unde omnes vel ad humidum vel ad calorem pertinent; Sed cor & pulmones sunt pulsus supernatantes, quomodo ergò inter se distingui poterunt? Nimirum: Si pulsus sunt *feu ta san* natantes, magni, qui & subito disperguntur, pertinent ad cor, & ejus statum naturalem indicant; Si autem sint *feu tuon*, natantes breves ac rari, ad pulmones pertinent, eorumque naturalem statum indicant. Item hepar & vesica seu renes pulsus habent profundum. Sed quomodo eorum differentia poterit cognosci? Si nempe pulsus sunt *Xin kin cham* profundi, vehementes, intensi ac longi, hi enim ad hepar spectant, illiusque naturalem constitutionem indicant; Quòd si verò *Xin so* profundi debiles, advertant, illi vesicam seu renes & illorum statum naturalem indicant.

Stomachus in medio residet quasi custos civitatis, unde & pulsus, qui statum illius indicant, in medio sunt, & officium habent in aliis pulsibus humidum radicale & calorem primigenium attemperare.

Comment. Pulsus magnus, qui statim dispergitur & longus est, pertinet ad calorem primigenium; Pulsus breves, rari, intensi, debiles ac vacui ab humido radicali proveniunt. Quòd verò dicuntur *Xe lapides*, intelligere debes profundos, nam ima perunt, ut & lapis. Qui pulsus ascendunt sursum, vocantur supernatantes, natura illorum est elevari ac dimitti; Qui autem descendunt deorsum, profundi sunt; natura eorum est, ut, si leniter à manu explorantur, prorsus non sentiantur, & non nisi fortius compressi reperiantur. Atque inde cum cor & pulmones aliis superemineant, pulsus, qui indicant statum, supernatare debent, ac vesica & hepar cum deorsum
resideant,

resideant, pulsus, qui eorum statum indicant, profundos esse oportet.

Nota verò diligenter, quòd pulsus natantes, magni, & qui mox disperguntur, quia sunt à *châm yâm*, à perfectissimo calore primig: ideo indicant cordis naturalem constitutionem, & pulsus natantes, breves & rari, qui sunt à *yâm chûm chi in* ab humido radicali quod est in medio caloris primig: indicant pulmonum affectionem connaturalem, & pulsus profundi, intensi & longi, quia sunt ab *in chuûm chî yâm* à calore primigenio, qui est in medio humidi radicalis, indicant statum naturalem hepatis: Et pulsus profundi, molles & debiles, quia sunt à perfecto humido radic. per pedum humidum radic: perfectum calorem primig: intelligitur non mixtus, sed simplex. Porro per *yâm chûm chî in* & *in chuûm chî yâm* intellige calorem intra humidum radic: & humidum radic: intra calorem primig: seu in medio caloris primig., æqualem verò utriusque mixtionem, caloris scilicet & humidi, esse stomachi pulsus, qui qualitatibus terreis subiecti sunt, & cum ipse in medio pulmonum & vesicæ consistit, & tanquam à centro ad omnia membra illas propagat qualitates, atque temperiem in illarum calorem primig. & humidum radic: inducit, pulsus etiam illius in medio aliorum pulsuum sunt. Addiscentem oportet hæc profundè speculari.

Textus: Alii pulsus sunt *yě yñ yě yâm* ab unâ origine humidi radic. & ab unâ origine caloris, alii *yě in Ch yâm* ab unâ origine humidi radic. & duabus caloris: alii *yě in sâñ yâm* ab unâ origine humidi radic. & à tribus caloris: Deinde *yě yâm yě in* ab unâ origine caloris & ab unâ origine humidi radic: alii *yě yâm Ch in* ab unâ origine caloris & duabus originibus humidi radic. alii *yě yâm sâñ in* ab unâ origine caloris & tribus humidi radic. Unde sequitur, quòd *cûn keu* locus primus habeat interdum pulsuum qualitates sex, aut iisdem careat pro accessu vel recessu contrariorum pulsuum. Pulsus natantes & profundi vel sunt breves

breves & longi, vel crebri & rari, sed qui sunt natantes à calore primig: & qui profundi, ab humido radicali. Quare pulsus hos diximus ab unâ origine humidi & unâ caloris esse *xin kie*, sunt profundi & crebri, qui *yě in ch yâm* ab unâ origine humidi, & duabus caloris sunt: *Xim kie cham* profundi crebri & longi? Singuli quos diximus *yě in san cam* ab unâ origine humidi & tribus caloris sunt pulsus *feu kie ulli chan xi yě xim* natantes, crebri, longi sunt, & postea superveniens illis profundus.

Quos autem diximus pulsus esse *yě yâm yě in* ab origine caloris alterâ, alterâ humidi sunt *feu lli ci*, natantes & rari sunt, quos *yě yâm Ch in* ab unâ origine caloris & duabus humidi sunt, *cham ch cham ci* simul longi, profundi & rari sunt. Quos *yě yâm san in* ab unâ origine caloris, & tribus humidi sunt *Xin ci le tuon xi ien feu* sunt simul profundi, rari, breves, & postea superveniens natans. Per similes pulsus viæ membrorum ac intestinorum manifestantur, & bona singulorum vel mala constitutio.

Comment: Pulsus ab unâ origine humidi & unâ caloris est profundus & creber; In manus sinistrae tertio loco indicat statum vesicæ & ureterum connaturalem. Quod si idem pulsus appareat in manus sinistrae primo loco, est contrarius cordis membro & parvis intestinis, (quia aqua seu vesica, cujus pulsus est naturalis, ignem suffocat, qui cordi dominatur.

Pulsus ab unâ origine humidi & duabus caloris, v. gr. profundus creber & longus, si appareat in tertio loco (sive dextræ sive sinistrae) qui subjectus est humido radic., manifestum est, à calore primig. opprimi humidum. Pulsus ab unâ origine humidi, & tribus caloris natans, creber, longus & subsequens profundus; Si in tertio loco sive dextræ sive sinistrae appareat, manifestum est, in medio caloris primig. suffocari & interire humidum radicale. Item: Pulsus ab unâ origine caloris & unâ humidi, hoc est: natans & rarus, si appareat in dextræ manus secundo loco, est hepatis & felli pulsus contrarius.

Pulsus ab unâ origine caloris, & duabus humidi, simul
R longus,

longus, profundus & rarus, si reperitur in primo loco seu dextra seu sinistra, (cui dominatur *yâm*) significat sanguinis & spirituum exinanitionem, quòd humidum radicale opprimat calorem. Pulsus ab unâ origine caloris & tribus humidi, hoc est: profundus, rarus, brevis, & post illos natans, si reperitur in primo loco seu dextra seu sinistra, manifestum est, in medio humidi radicalis intercedere & suffocari calorem primigenium. Quare necesse est singularum duodecim viarum & originum loca assignata pulsuum inquirere, & quatuor temporum examinare pulsus, præterea mutationes sex pulsuum, & ex illis statum naturalem vel præternaturalem corporis humani resolvere.

Paradigma rerum supra dictarum.

<i>Xin</i> pul- sus pro- fundus ab hu- mido rad.	hic introspi- ratio ingre- ditur vesicâ & hepar, am- bo sunt <i>Xin</i> pulsus pro- fundi, sed pulsus pro- fundus, mol- lis debilis in- dicat vesicâ & ureteres, quia est hu- midû radic. intra humi- dû radic. hoc est; via intra viâ alteram ejusdem na- turæ. Et sic intellige de reliquis.	Spiratio <i>hum kie</i> , stomachus recipiens cibos & sa- pores, habet pulsuum remissum sed parvum quia indicat stoma- chi statum.	<i>hu</i> exspiratio. egreditur à pulsus pulmonib9 natans & corde, est à ambo sunt <i>yâm</i> ca- pulsus na- lores pri- migen.
	sed soli- tus in- dicat <i>pi</i> lienem & magna intestina, nam est in medio ca- loris humi- dum radic. est calor primig. intra calore.	<i>chum chan</i> <i>hie</i> profun- dus, lon- gus, creber, indicat <i>han</i> <i>tan</i> hepar & fel, quia stat9 est in <i>chum</i> <i>chi can</i> in- tra humi- dum radic. & con- trâ.	natans, bre- vis, rarus, magnus indicat & mox pulmonem dissipa- tus in- cor & pauca intesti- na nam est calor primig. intra calore.

Introspiratio sequitur
humidi ingressum.

Exspiratio cum calo-
re egreditur.

Dico

Dico primò: Sex puncta manuum sex habere pulsus, qui statum connaturalem membrorum & cohærentium intestinorum indicant, & quidem in sinistræ primo loco *cun keu* pulsus viarum cordis & parvorum intestinorum est *feu ta san*, natans, magnus, & qui mox dispergitur; Oritur à calore puro & non mixto, ideo dicitur esse à calore intra calorem. In manus dextræ primo loco *cun keu* pulsus viarum, pulmonum, & magnorum intestinorum est *feu tùm ci*, natans, brevis & rarus. Oritur à calore primigenio, in cujus medio est humidum radicale.

Ambo pulsus cùm fiunt natantes, pertinent ad *yâm* calorem primigenium, cujus spiritus sursum feruntur, ideo *hu* exspiratio egreditur à corde & pulmonibus sursum. Proinde primo loco tam in dextrâ quàm sinistrâ ejusmodi pulsus sunt assignati, quia ibi sunt eminentes & natantes, & quasi superiores, sicut & ipsa membra in corpore humano, quorum statum connaturalem indicant, videntur esse in primo & superiori loco præ reliquis.

Iterum in secundo loco seu medio *quan* manus dextræ, qui hepatis infrà siti, & fellis vias indicat, pulsus est profundus, intensus atque longus. Oritur ab humido radicali, in cujus medio est calor primigenius.

Similiter in manus sinistræ tertio loco *chë*, quia viam vesicæ seu renum & ureterum inferiùs sitorum indicat, pulsus est profundus, mollis, debilis, oritur ab humido puro & non mixto, ideo dicitur esse ab humido intra humidum. Talem pulsum habet in manu dextrâ tertius locus, qui indicat statum vitæ portæ & tertiæ regionis corporis; Et cùm pulsus profundi ab *in* humido radicali deorsum ferantur, ideo *hië* introspiratio, quæ consequitur humidum radicale, ingreditur hepar, vesicam seu renes & portam vitæ, in quibus humidum residet radicale.

Hinc tam secundus locus in manu dextrâ, quàm tertius lo-

cus in dextrâ & sinistrâ, pulsus habet profundos, quia etiam membra & intestina, quorum indicant statum connaturalem sunt in inferioris vel infimo corporis humani situata loco, hoc est: secundo & tertio.

Porro inter *hú* & *hie* expirationem & introspirationem (puta: inter *yam* & *in* humidum & calorem, seu inter pulsus natantes & profundos, cum sint extremè contrarii) medium necesse fuit poni, ideo pulsus medius temperatus remissus videlicet est. In medio loco manûs dextræ seu secundo qui *quan* dicitur. Hic pulsus remissus si sit & parvus, indicat stomachi statum connaturalem; Si verò sit solidus, indicat lienis statum item connaturalem. Oritur ex æqualitate *yam* & *in* mutua, seu humidi radic. & caloris primig.; Nam cum lien & stomachus neque sint supra nec infra alia membra, sed in medio, pulsus quoque, qui amborum statum indicant, medios seu mediocres; hoc est: neque natantes neque profundos esse oportuit, & locum etiam eorum, ubi reperiuntur, medium, hoc est: secundum in manu dextrâ *quan* dictum, ubi percipiuntur eorum pulsus. Planè in mensurâ temporis seu spirationis mediâ morâ, quæ intercedat inter *buke* expirationem & introspirationem, si sint quinque pulsus, vel in ipsis ictibus pulsuum, si sint quatuor, nam in intervallo unius spirationis in sano homine non plures quinque, nec pauciores quatuor pulsus inveniri, diximus suprâ.

Colligitur, primum locum utriusque manus subjici calori primigenio, similiter tertium subjici humido radicali, medium verò æqualiter humido radic. & calori primigenio. Proinde & pulsus, qui reperiuntur, connaturales alios esse à calore, quales sunt natans, creber, longus, alios ab humido, quales sunt profundus, rarus, brevis, ac præterea in dextræ primo loco pulsus natans, brevis & obtusus - rarus est à calore; In quo est humidum, hoc est, ab unâ origine caloris & duabus originibus humidi, indicant congenitum statum pulmonum & magno-

magnorum Intestinatorum, quibus metallorum frigus dominatur; Et cum ignis frigori contrarietur, ideo cor pulmonibus, & pulsus cordis exundans magnus pulsui viæ pulmonum natanti & raro. Ideo repertus in primo loco dextræ indicat, à corde igneo destrui metallicam pulmonum naturam.

In primo loco manus sinistræ pulsus exundans, magnus, qui mox dispergitur, est à calore primig:, qui est in medio caloris primigenii, hoc est: solummodo ab originibus caloris primig: indicat connaturalem cordis & parvorum intestinatorum statum, sed igni sicco contrariatur aqua, ideo cordi vesica seu renes, ac proinde illius pulsus profundus, debilis & creber pulsui cordis magno natanti. Quare repertus in loco sinistræ manus indicat, ab aquâ, hoc est: vesicâ extingui ignem, hoc est, cor. In tertio loco sinistræ manus pulsus profundi & crebro-acuti ac debiles sunt ab humido radicali, in cujus medio est calor primig: seu à duabus originibus humidi radic: (quatenus profundi sunt & debiles) & ab unâ origine caloris primig: (quatenus sunt crebri) indicant congenitum statum vesicæ seu renum & ureterum, nec non in tertio loco dextræ statum portæ vitæ & tertiæ regionis corporis, quorum natura est aquea, licet qualitates item igneas habeant; Atqui humidæ aquæ sicca terra contrariatur, & vesicæ & portæ vitæ lien & stomachus, ac proinde pulsus viæ stomachi remissus & languidus repertus in tertio loco (seu dextræ seu sinistræ) indicat, à terrâ destrui aquam, hoc est: à stomacho vesicam seu portam vitæ. In medio seu secundo loco sinistræ pulsus profundi, longi & intensi, seu similes chordæ tensæ, sunt ab humido radic: in cujus medio est calor primig: (quatenus profundi & intensi) indicant connaturalem statum hepatis, cui dominatur Sinarû Elementum arboreum seu aëreum; Verum arboribus seu aëri humido metalla per suam siccitatem contrariantur, ac proinde hepatis pulmones, & horum pulsus utrique natans, brevis & rarus simul contrariatur pulsui hepatis profundo, longo & in-

tenso ; Quare repertus in secundo loco sinistra, significat, à Metallis arbores seu aërem frigidum destrui, & à pulmonibus hepar.

In secundo loco seu medio dextræ pulsus remissi & simul languidi, sunt à caloris & humidi temperie, & medii sunt inter natantes & profundos, breves & longos, crebros & tardos ac languidos, indicant lienis & stomachi statum connaturalem. Porro lieni & stomacho dominatur terra, sed sicca terræ contrariatur arborum seu aëris humiditas & subtilitas, ideo stomacho contrarium est hepar, & pulsus viæ hepatis profundi, longi & crebri pulsibus stomachi remissis, languidis & tardis : Unde reperti in dextræ secundo loco terram destrui ab arboribus seu aëre, & stomachum ab hepate, indicant. Quòd si bene percepisti pulsus connaturales à calore primig: & humido radic: exortos, qui mediantibus viis originum in punctis sex manuum apparent, faciliè contrarios pulsus & præternaturales, qui irrepere solent, advertes : Item, in quo peccant, (aut deficient aut excedant) à connaturalibus, & consequenter, quomodo origines connaturalium pulsuum afficiantur, diminuantur aut dejiciantur à suo connaturali statu ac temperamento ; Nec te fugiat noticia morborum, qui destruunt sanitatem, & inducunt Mortem : nam sanitas in temperie caloris primig: & humidi radic:, quam pulsus explicant, consistit, morbi in mutatione & horum alteratione, mors verò in dissolutione, aut victoriâ, aut excessu alterutrius, vel destructione utriusque.

Colligitur secundò : Cùm loca pulsuum aliquos natantes, aliquos profundos habeant, bene animadversum esse à Medicis Sinicis, natantes pulsus, qui sursum feruntur, levitatem habere, & profundos gravitatem, quæ etiam bene sunt notanda, & locus cujuslibet pulsus perscrutandus, prout majorem gravitatem in illo aut minorem habent : Si videlicet aut ad pellem & carnem, aut ad nervos, aut ad ossa illorum demoratio

moratio sit connaturalis, vel adventitia, ac irrepens per modum advenæ & hospitis, quemadmodum Sinenses loqui solent, Ex hoc enim percipi poterit clarè, ubi in illo loco resideat morbus, videlicet, an in ossibus, an in nervis tantum, vel etiam in sanguine vel superficie carnis.

Colligitur tertio: Non solum in locis assignatis pulsum necesse est obiter pulsum explorare per mensuram unius spirationis, si nimirum ad intervallum unius spirationis quatuor vel quinque ictus connaturales ille pulsus excitet, ut indicetur illa via & origo (membrorum, inquam, & intestinorum) bonam habere constitutionem; Verum necesse est octo vel decem spirationum intervallo quadraginta quinque aut quinquaginta ictus ejusdem loci pulsum explorare. Nam si intervallo prædicto constanter iidem immutati reperiantur, intelligetur via illa & origo (membrorum, inquam, & intestinorum) non solum ipsa bene habere, sed alias quoque vias & origines, à quibus sunt, cum illa viâ & origine.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

An pulsus connaturales assignatis viis duodecim & originibus spiritus iidem persistant in locis sinistra & dextra manus hominis sani, an suas etiam vicissitudines temporis annui patiantur, & quis vicissitudinum sit motus & causa.

ADverte primò: Sinenses uti anno lunari, qui constat 360. diebus, Continet verò hic numerus sexies sexaginta dies, (qui cyclus apud illos horariorum literarum duodecim, & annuarum decem conversiones obtinet.) Porro, cum sint quatuor anni tempestates (quarum qualibet ex duodecim Mensibus tres menses, seu ferè nonaginta dies occupat) Sinenses quintam anni tempestatem seu mutationem.

tationem invenerunt, & quidem tam veri & æstati quàm autumnus & hyemi singulis septuaginta duos dies ex nonaginta diebus seu ternis mensibus assignârunt; Quintæ verò tempestati octodecim dies, (qui à 72. diebus ad nonaginta dies excurrunt) decerptos de quâlibet ex quatuor tempestatibus tribuerunt. Unde fit, ut quater octodecim faciant 72. & quinque 72. efficiant trecentos sexaginta dies, qui complent annum Sinicum lunarem, constantem quinque tempestatibus seu mutationibus annuis secundum illos.

Adverte secundò quòd non solum membra & intestina adhaerentia subjecta sint quinque Elementis, verum etiam singulas anni tempestates, quare dominium, quod quinque anni tempestates supra membra & intestina habent, rectè dicitur dominium Elementorum, & dominium, quod Elementa habent, rectè vocatur dominium quinque tempestatum. Sic verò dominaria aëri & arboribus, hoc est: hepatis, quod naturam earum habet, dicitur. Æstas igni, h. e. cordi, Autumnus metallis, h. e. pulmonibus, hyems aquæ, h. e. vesicæ seu renibus, denique annua tempestas, (quæ est tempus extremum octodecim dierum cujuslibet ex quatuor præcipuis tempestatibus) terræ dominatur, hoc est, lieni & stomacho.

Neque solummodo tempus annum in quinque tempestates, quæ quinque mutationes notabiles indicant, diviserunt, verum in reliquo tempore alias etiam varietates & immutationes minores seu minus notabiles reppererunt, distinxeruntque, quas 24. esse volunt, & quidem in primis duodecim mutationibus *yâm* calorem primig: crescere & augeri, *in* verò diminui duodecim viis corporis humani, ac proinde & pulsus in illis exortos variari, in aliis verò duodecim mutationibus crescere *in* humidum radicale, & *yâm* calorem diminui, & similiter pulsus variari, notârunt. Verum maximè notabilis variatio & distinctio pulsuum fit per quinque tempestates annuas, quam & præcipuo cum studio observari jubent.

Textus:

Textus : Codex ficait : Diminuti caloris primig: via & origo tertiæ partis corporis pulsum interdum producit magnum, interdum parvum, interdum longum.

Puri caloris via & origo magnorum intestinorum pulsum producit *feu ta ch ton* natantem magnum & brevem.

Magni caloris primig: via & origo parvorum intestinorum producit pulsum exundantem, magnum & longum.

Magni humidi radicalis via & origo pulmonum pulsum producit intensum, magnum & longum.

Diminuti humidi radicalis via & origo cordis producit pulsum intensum, subtilem & parvum.

Defectuarii humidi via & origo hepatis producit profundum, brevem & celerem.

Ex istis sex pulsibus alii sunt connaturales & sani hominis, aliqui apparent, cum morbus advenit. Quælibet viæ dictorum pulsum habent pulsus prædominantes, eò, quòd Spiritus illorum in determinatis mensibus dominari soleant pluribus diebus. Sic in solstitii hyberni tempore in cyclo sexaginta dierum prædominatur diminuti caloris via, in sequenti verò cyclo sexaginta dierum caloris puri via dicitur, postea diminuti humidi radic. in alio item cyclo sexaginta dierum dominatur spatio.

Unde, cum cujuslibet originis & viæ dominium duret sexaginta diebus, & sexies sexaginta conficiant 360. dies, sequitur per annum in sex viis diversarum qualitatum dominia apparere. Ista autem dominia trium viarum & originum humidi radic. & similiter trium viarum & originum caloris primig. atque tempus dierum, quo illa exercent, maximi sunt momenti.

Comment: Humidi radic. & caloris primig. diversi spiritus in annuis tempestatibus maximè apparent; Solstitium hyemale habet perfectissimum *in kië* humidum radic. quòd producit calorem primig. solstitium æstivum habet *yâm kië* perfectis-

perfectissimum calorem primig. quòd producit humidum radicale.

Sequuntur cycli primi sexaginta dies, in quo tempore diminuti caloris via producere incipit spiritus prædominantes, qui adhuc parvi sunt, quia tempus frigidum; Ideo pulsus potius ingrediuntur, quàm egrediuntur: Unde modò magni, modò parvi, modò longi vel breves promiscuè sunt. Sic primus Cyclus sexagenarius incipiens à tempore solstitii hyemalis incidit in undecimam vel duodecimam lunam, & pulsus illi indicant statum magnæ tertiæ partis corporis & portæ vitæ. Secundus cyclus item sexaginta dierum (qui incidit in primam, vel secundam, vel tertiam lunam) in hoc tempore dominatur via puri & lucidi caloris in secundo ordine; Spiritus, qui tunc vigent, veniunt solidi, & tempus anni incipit esse clarius ac lucidius. Pulsus sunt natantes, magni & breves: Indicant vias hepatis & fellis.

Succedit tertius cyclus sexaginta dierum (qui incidit vel in tertiam, vel quartam, vel quintam lunam) magni caloris via dominatur illo tempore & in ordine tertio. Spiritus hujus temporis sunt multi & magni, ipsum tempus valde calidum, ideo pulsus adveniunt exundantes magni & longi indicantes statum parvorum intestinorum & cordis.

Postea tempore solstitii æstivi in cyclo quarto sexaginta dierum dominatur magni caloris primig. via. (Incidit cyclus in quintam, sextam vel septimam lunam) in quarto ordine. Spiritus perfecti sunt, & calor primig. est perfectissimus, incipitque producere humidum radicale & ejus spiritus, tempus est calidum & humidum, ideoque pulsus vehementes, magni & longi; Indicant pulmones & magna intestina.

Quintus cyclus sexaginta dierum (incidit in septimam, octavam vel nonam lunam) in hoc humidi radic. diminuti via dominatur in quinto ordine, spiritus caloris primigenii diminuantur, & se recolligunt; At verò spiritus humidi radicalis augen-

augentur. Ipsum tempus anni tepidum est & subfrigidum, adeoq; pulsus vehementes, subtiles & parvi, indicant ureteres.

Sextus cyclus dierum sexaginta (incidit in nonam vel decimam lunam) dominatur in hoc tempore humidi radicalis via. Spiritus illo tempore humidi radicalis sunt intensi & perfecti: Tempus ipsum est frigidum seu glaciale & pluvium, ideoque sunt pulsus profundi, breves, graves, vel ponderosi, & indicant vesicam seu renes.

Recensiti hi pulsus non possunt vocari æquales, & absolute sano homini connaturales, sed nec posse dici contranaturales aut infirmi hominis; Illos tamen hic retulimus, ut vel inde intelligas, quomodo tres viæ & origines caloris primig. dominia sua exerceant in circulo anni, ac pulsus causent in corpore humano.

Colligitur, spiritus pro varietate caloris & humidi variari &c.

Atque hæc sunt, quæ desiderabantur ad complementum clavis Medicæ, nam quæ sequuntur jam dudum in Europam missa sunt, & fortè præproprio prælo excusa, quibus adeo iterum describendis supersedemus, quæque procul dubio correctioni repetito prælo subjicienda. Quandoquidem autem in hac clavi Medicæ toties fiat mentio membrorum & intestinorum, uti & viarum ab illis dimanantium, placuit hic apponere, quæ in libris ipsorum continentur, singulorum imagines seu figuras. Anatomiam nullam habent, nisi hic appositam figuram Anatomiam vocare volueris. Hinc quæ referuntur, ex traditione magis habere omnia credibile est; Adde, quòd dicant, etiam in hominis demortui corpore multa dissolvi & diffluere, quæ in vivente sunt, adeoque in Anatomia multa adhuc posse latere perspicacissimos Anatomicos. Cæterum obiter indaganti singularum viarum principia & terminos, quibus ajunt correspondere pulsus, multa sanè occurrunt, in quibus sibi contradicere videntur; Quo pacto enim, v. gr. hepatis,

quod ad dextram collocant, pulsus in sinistrâ manu explorari debet, & lienis cum stomacho in dextrâ, cùm ad sinistram collocetur: Adhæc, per quas venas ureterum via ad pedes terminari dicitur, quo item pacto tertiæ regionis corporis via à manibus ad caput tendit, cùm hæc via spectare potius videatur ad supremam corporis regionem. Atque hinc dubitare licet, an terni pulsus utriusque manus eatenus duntaxat & eo ordine inter se distinguantur, quatenus correspondent ordini trium corporis humani regionum, earumque rectam aut pravam constitutionem indicant. Merito item quæri potest, quidnam ipsi intelligi velint per vesicam, quam renum figurâ videntur exprimere, an succenturiatorum, an aliarum glandularum? nescio; Nam hoc membrum (quod Author clavis medicæ vocat vesicam) comparant duabus rubeis fabis majoribus, *lum teu* dictis, annecti dicunt immediatè post decimam quartam vertebram spinæ dorsi utrinque ad latera, singuli distant à vertebrâ duabus mensuris digitalibus, & tribus partibus, immediatè utrinque sunt infra stomachum, & umbilico directè correspondent. In medio collocatur porta vitæ seu calor primigenius, constitutus inter humidum radicale velut inter duas portas, à cordis venâ dimanant dicti renes, & inferior via seu vena descendit ad magnum os, dein ascendit ad medullam spinæ dorsi, donec tandem perveniat ad medium capitis seu locum *sui hai*, medullarum (seu cerebri potius) mare dictum. Item alia hujusmodi multa, quæ hîc prætereo, quæque incredibilia & ridicula potius videbuntur Europæis, nisi fortè credamus, Priscorum mentem Medicos tot nondum assequi potuisse, qui tamen mordicus per tot seculorum seriem juxta illos Artem suam exercere se jactitant, suâ scientiâ illâ Empiricâ seu experimentalî duntaxat contenti; Nam revera rationem philosophicam rerum suarum dare nequeunt, & si quid lucis ab Europæo accipere queant, utique gaudebunt doceri, & lubenter fatebuntur, in multis se errasse, uti fatentur de Mathematicâ & Astrologiâ suâ licèt

licet vetustissimâ, quam reformârunt Patres è Societate nostrâ Europæi, cum tanto plausu & fructu Christianæ legis hinc consecuto.

Ad figuras infra positas quod attinet, notandum, quòd vias illas seu loca cavitatum, (quas suis nominibus indigitant, & inter se distinguunt) duntaxat notent in ordine ad unctiones seu cauteria, & acuum punctationibus inter musculos, quæ ars priscis illis temporibus (quibus passionum adeoque interiorum morborum expertes erant, adeoque si quod malum paterentur, ab exteriori promanare credebant) maximè vigebat, & quam usque hodie nondum se assécutos, utpote per tot seculorum vicissitudines dilapsam, ac veluti sepultam, ingenuè fatentur. Figuras autem viarum singularum per tot flexus & mæandros intra membra & intestina hætenus consequi non licuit, neque ullibi exstare intra Chinam putandum est. Quare solum duntaxat cujusque viæ principium & finem in his figuris describere, omisiss interioribus flexibus, uti & semitis seu rivulis venularum, per quos unaquæque membri & intestini via plerumque terminat, & ab alterius membri viâ excipitur, uti in descriptione & paradiigmate circulationis videre est, de quâ quidem circulatione omnes omnino libri identidem ajunt. Et si Europæo fortè videbitur phantastica, præfertim, ubi mensuram 810 *cham* (quæ continet octo mille & centum cubitos minores) in totâ circumvolutione 24. horarum assignant, nisi dicamus, singulis horæ quadrantibus singulas fieri revolutiones, aut certè singulis mediis horis unicam, seu universim 50. revolutiones intra 24. horas juxta cœlorum per 50. domos circuitum, quod ipsum asserunt etiam Sinenfes libri. Cæterum expertissimorum judicio & censuræ ego ignarus rerum hujusmodi Medicam Sinarum per 40. secula conservatam facultarem lubens relinquo & subjicio.

Cum reliquæ Tabellæ, quæ modò recensitas quinque sequuntur, omnes in Nobiliss. Dn. Andrea Cleyeri Specimine Medicinæ Sinicæ, A. M. DC. LXXXII. Francofurti in lucem producto, jam prostant, easdem hîc repetere nolumus, sed potius curiosum Lectorem ad librum illum remittimus, indicaturi tantum varietatem in inscriptionibus observatam, meliorem interim pulsum sub carpo explorandorum rationem tabula quinta exhibet.

Tabella V. quæ in Cleyeriano tractatu Tabulâ 1. compareret, hanc habet inscriptionem : Monstri Sinarum anatomizati vera effigies.

Tabella VI. cum Cleyeriana Tabula numero, ut & sequentes reliquæ, coincidunt : & huic 6ta sequens addita est inscriptio : Pulmonis imago. Pulmo pondus habet trium librarum & totidem unciarum : sex folia, duas auriculas : adjacet spinæ dorsi tertio articulo : continet 24. vacuitates, per quas spiritus per cætera membra derivatur : trachea habet novem articulos seu annulos. Introspiratione dilatatur, exspiratione contrahitur. Hujus & cæterorum membrorum & intestinorum viam vide, ubi de circulatione agitur. Pulmo nascitur ordine quartus, perficitur ordine nonus.

Tabella VII. est cum hac adscriptione : Pulmonum via magnum humidum vehens terminatur ad manus, initium sumens à media regione corporis, seu potius ab ipsis pulmonibus. Notandum in his & sequentibus figuris mediam tantum partem cavitatum notari, nam eo ordine de alia quoque parte, quæ eidem correspondet, judicandum esse. Continet ad lævam & ad dextram universim 22. cavitatum loca.

Tabella VIII. cum hac inscriptione. Intestinorum majorum figura. Majus intestinum pondus habet duarum librarum & 12. unciarum, longum est duas orgyas Sinic. & unum cubitum, seu cubitos undecim, latum quatuor mensuris digitalibus ; sed cum gyros habet, capit mensuram unius *teu* alimento-

mentorū & aquæ septem mēsuras cum dimidia. Hujus os superius est gracilium intestinorum os inferius.

Tabella IX. hanc habet inscriptionem : Majorum intestinorum via lucidi caloris à manibus ad caput, continet loca cavitatum utrinque quadringenta.

Tab. X. hac cum adscriptione : Stomachi figura. Stomachus pondus habet duarum librarum & quatuordecim unciarum, longitudinem duorum cubitorum & sex mēsurarum digitalium, capit duas mēsuras alimenti & unam & dimidiam aquæ. Inferius os est gracilium intestinorum os superius.

Tab. XI. hujus est inscriptionis : Stomachi via ludici caloris à capite ad pedes. Continet utrinque cavitatum loca nonaginta.

Tab. XII. cum hac inscriptione : Lienis figura. Lien pondus habet 2. librarum & 3. unciarum : altus quinque mēsuris digitalibus, latus tribus : pinguedo illi adhærens mediam libram continet. Est infra undecimam vertebra[m] spinæ dorsi.

Tab. XIII. c. h. i. Lienis via magni humidi à pedibus terminatur ad cor : continet cavitatū loca utrinq; quadraginta duo.

Tab. XIV. c. h. i. Cordis figura. Cor habet pondus 12. unciarum ; continet 7. cavitates, 3. pilos : capit liquoris purissimi 3. pūgillos : adheret quintæ vertebrae dorsi. Quatuor membra pendent à corde, cui subjacent. Cor nascitur ordine secundum, perficitur ordine septimum.

Tab. XV. c. h. i. Cordis via diminuti humidi ab ipso corde ad manus. Continet cavitatum loca octodecim utrinq;.

Tab. XVI. c. h. i. Intestinorum minorum sive gracilium figura. Horum os superius est stomachi os inferius, & hoc est magni intestini os superius. Habent pondus 2. librarum & 4. unciarum, longitudinem 12. cubitorum : sedecim gyros habent, capiunt alimenti mēsuras duas & ferè mediam, aquæ mediam mēsuram & amplius aliquid.

Tab. XVII. Eadem inscriptio huic est, quæ Tabulae Cleyerianæ.

Tab. XVIII.

Tab. XVIII. c. h. i. Ureterum figura. Os superius adjacet gracilibus intestinis: Ureterum pondus est novem unciarum & duorum scrupulorum.

Tab. XIX. Inscriptio cum Cleyeriana coincidit.

Tab. XX. c. h. i. Renum figura. Renes pondus habent unius libræ & duarum unciarum, & sunt aquæ seu spirituum seminalium adeoq; vitæ & duodecim viarum fontes: intra secundam (ut ajunt) & intra umbilici nodum minimum quid, quod ibi nascitur est principium vitæ, dein in duos veluti ramulos seu (uti videtur) renes utrinque dividitur.

Tab. XXI. Inscriptio Cleyerianæ responderet.

Tab. XXII. In Cleyeriano tractatu non est, & hanc habet inscriptionem: Pericardii sive cordis involucri via, devehens defectuosum humidum à pectore ad manus. Figura ejus est hæc præsens, infra cor non nihil, & supra diaphragma.

Tab. XXIII. Similis est Cleyerianæ inscriptioni.

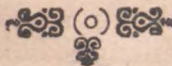
Tab. XXIV. c. h. i. Folliculi fellis imago. Fel pondus habet trium unciarum & totidem scrupulorum; longitudinem trium mensurarum digitalium; tres pugillos

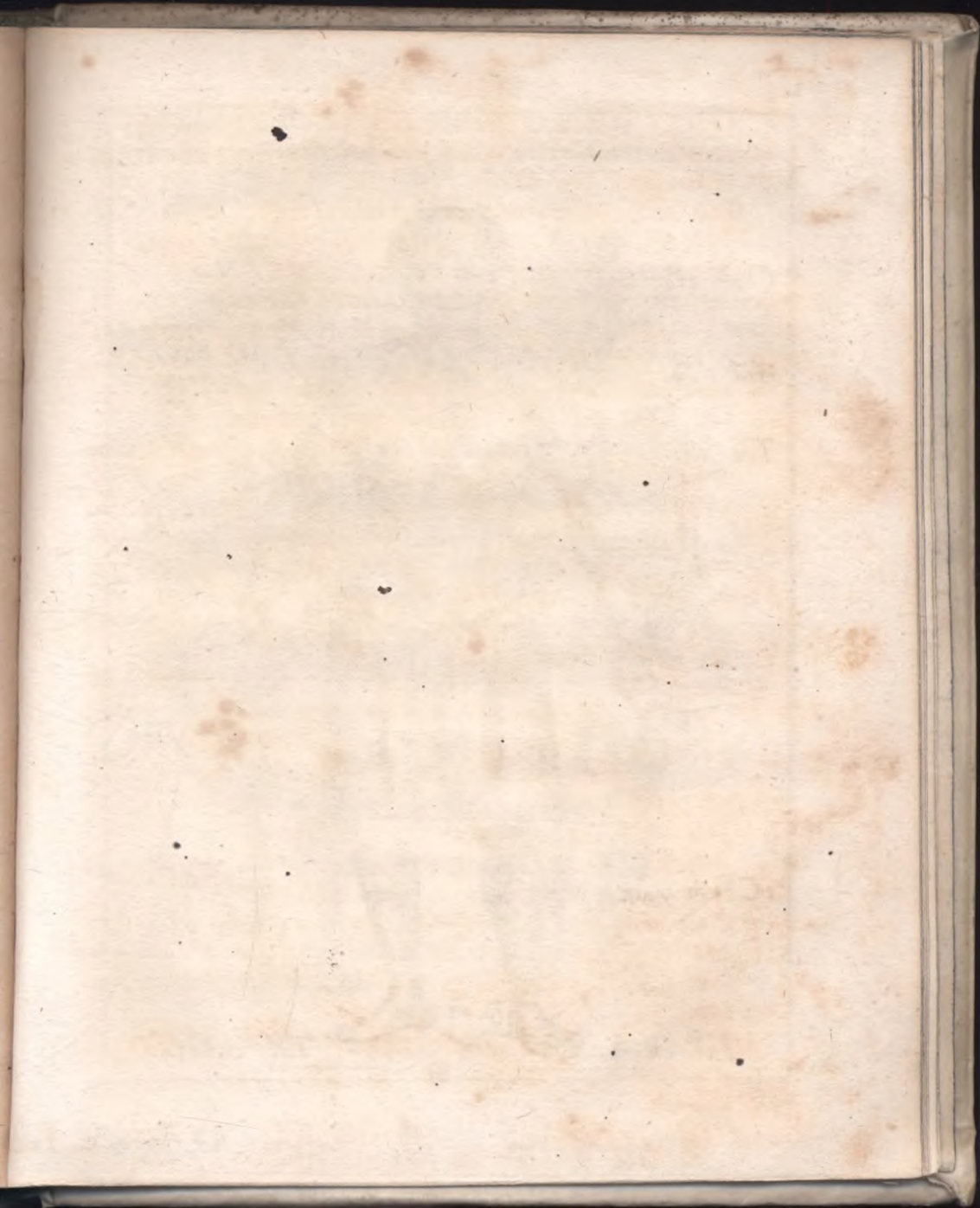
liquoris capit.

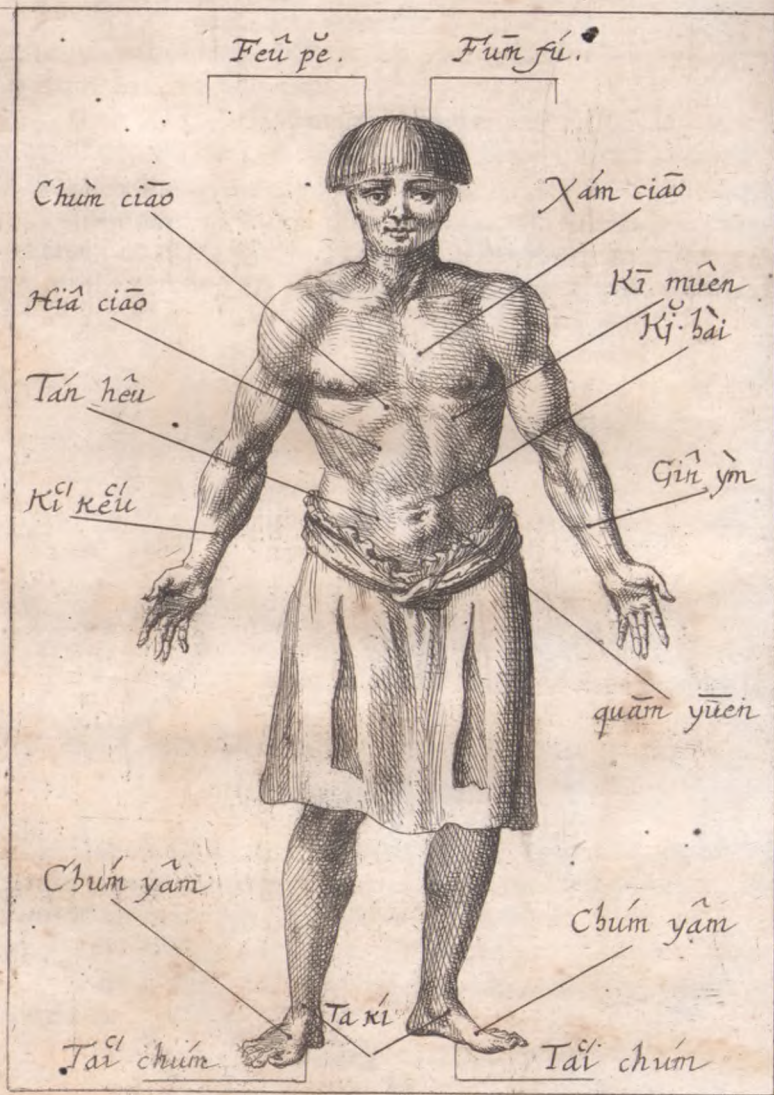
Tab. XXV. Eadem inscriptio cum Cleyeri.

Tab. XXVI. c. h. i. Hepatis figura. Hepar situm est infra nonam vertebra[m] spinæ dorsæ, pondus habet duarum librarum & 4 unciarum. Ad dextrum continet 4. folia, ad lævam verò tria. Nascitur ordine tertium, perficitur ordine octavum.

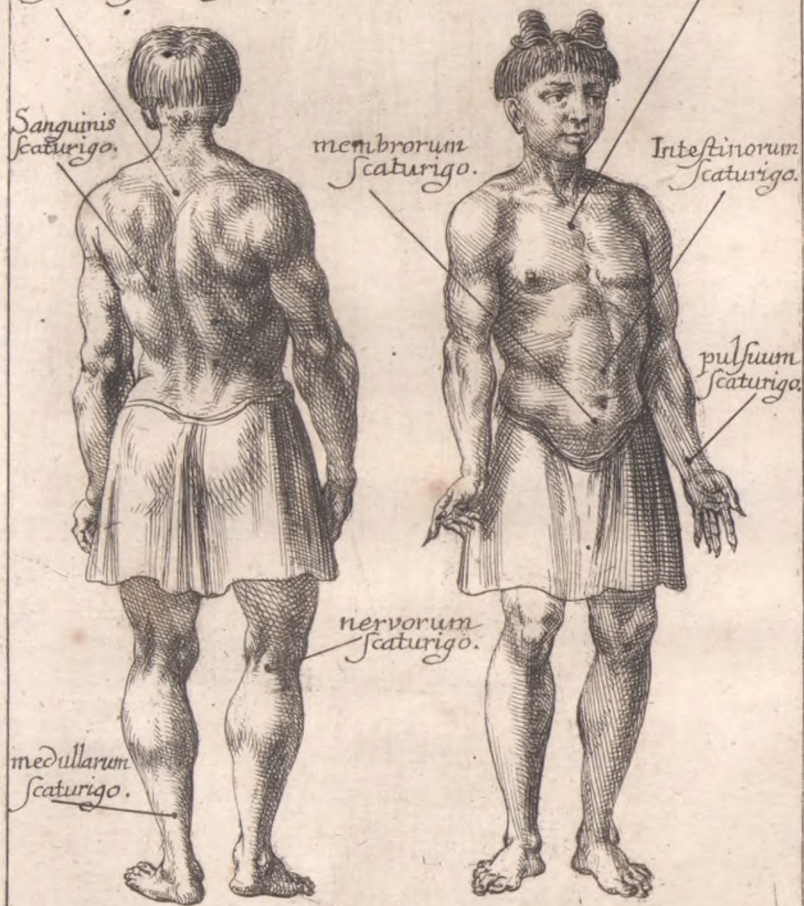
Tab. XXVII. Tab. XXVIII. & XXIX. cum Cleyerianis conveniunt.

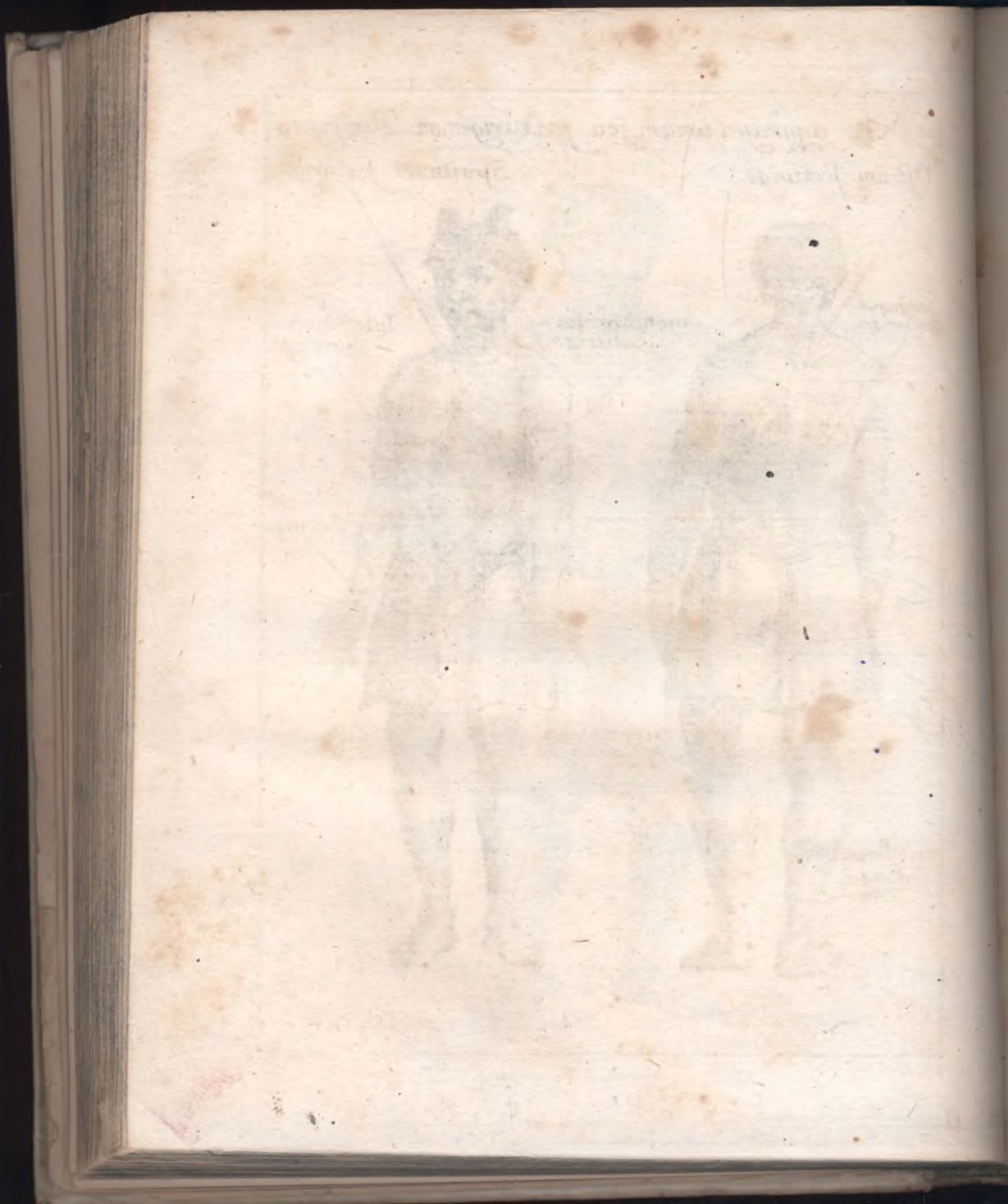

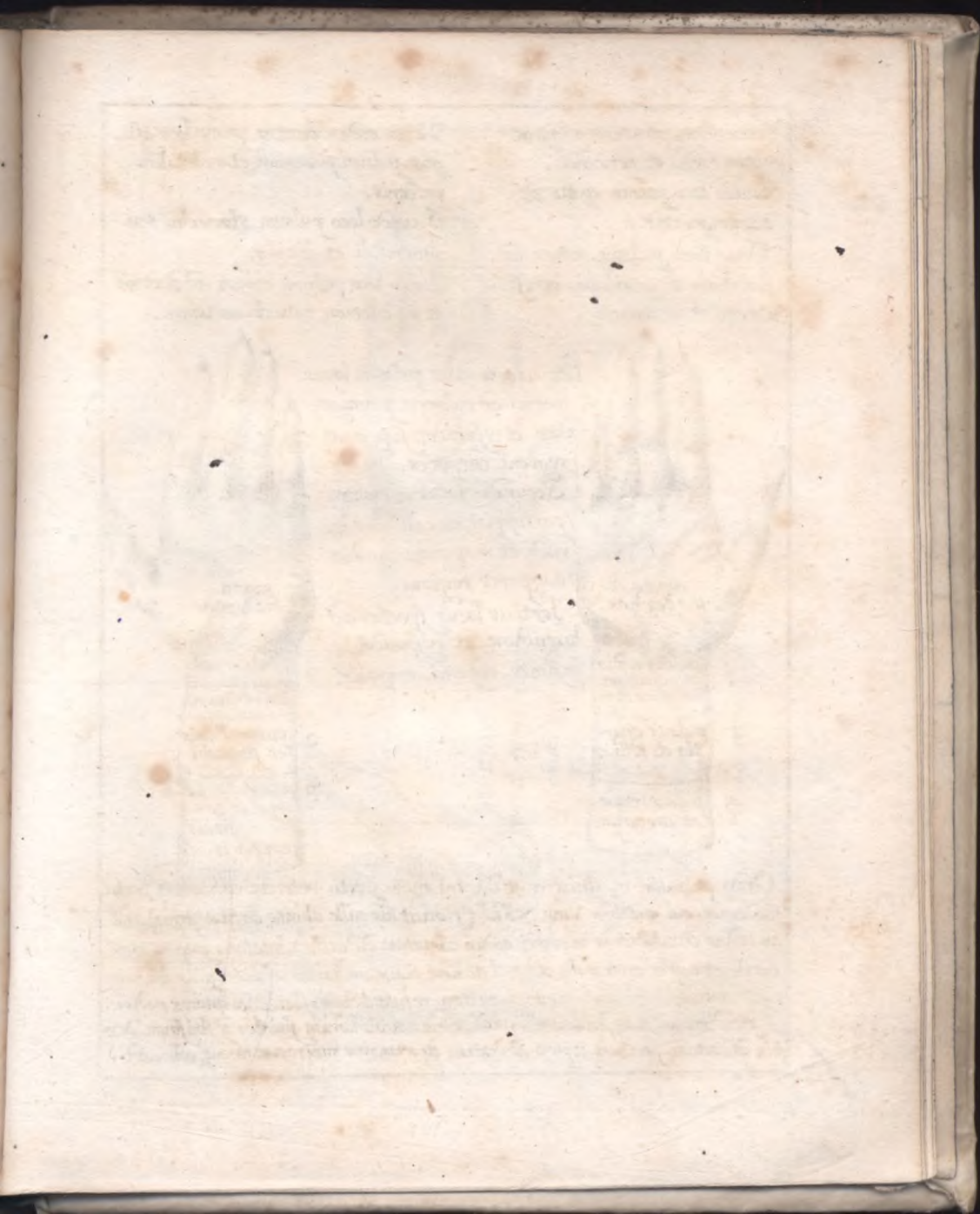

Octo aggregationum seu scaturigenum Paradigma.
 Osium scaturigo. Spirituum scaturigo.

Vetus codex primo loco assignat
pulsum cordis et pericardii.

Secundo loco pulsum epatis et
diaphragmatis.

Tertio loco pulsum renum ad
sinistram et gracilium intesti-
norum et ureterum.

Vetus codex dextre primo loco assi-
gnat pulsum pulmonum et medullae
pectoris.

Secundo loco pulsum stomachi seu
ventriculi et lienis.

Tertio loco pulsum renum ad dextram
et magnorum intestinorum.

Utriusq; manus primus locus
spectat ad calorem primige-
nium et respondet supremæ
regioni corporis.

Secundus locus æqualiter
participat de calido et hu-
mido, et respondet mediæ
corporis regioni.

Tertius locus spectat ad
humidum, et respondet
infimæ regioni corporis.

Ordo pulsuum in sinistra et dextra manu juxta veterem codicem et juxta
modernos, qui auctore Van, xō hō (floruit hic mille abhinc circiter annis) cum
ex ordine circulationis in veteri codice contentæ didicissent, intestina gracilia cum
corde, et crassa cum pulmone relationem magnam habere ordinem pulsuum non
nihil immutandum censuerunt, quos item refutavit hujus sæculi Scriptores medici.
Notandum hic quoq; biferian dividi renes, sicut horum sinister ad sinistram dexe-
teræ ad dextram pertinent, et prout ad dextram a portam vitæ inter renum utrinq; collocant.

Paradigma, quo tria loca determinata pulsuum exploran-
dorum designantur.

Utriusq; manus ea-
dem est ratio.

pulsuum ordo
prout respondet

supreme regioni
corporis caelo.

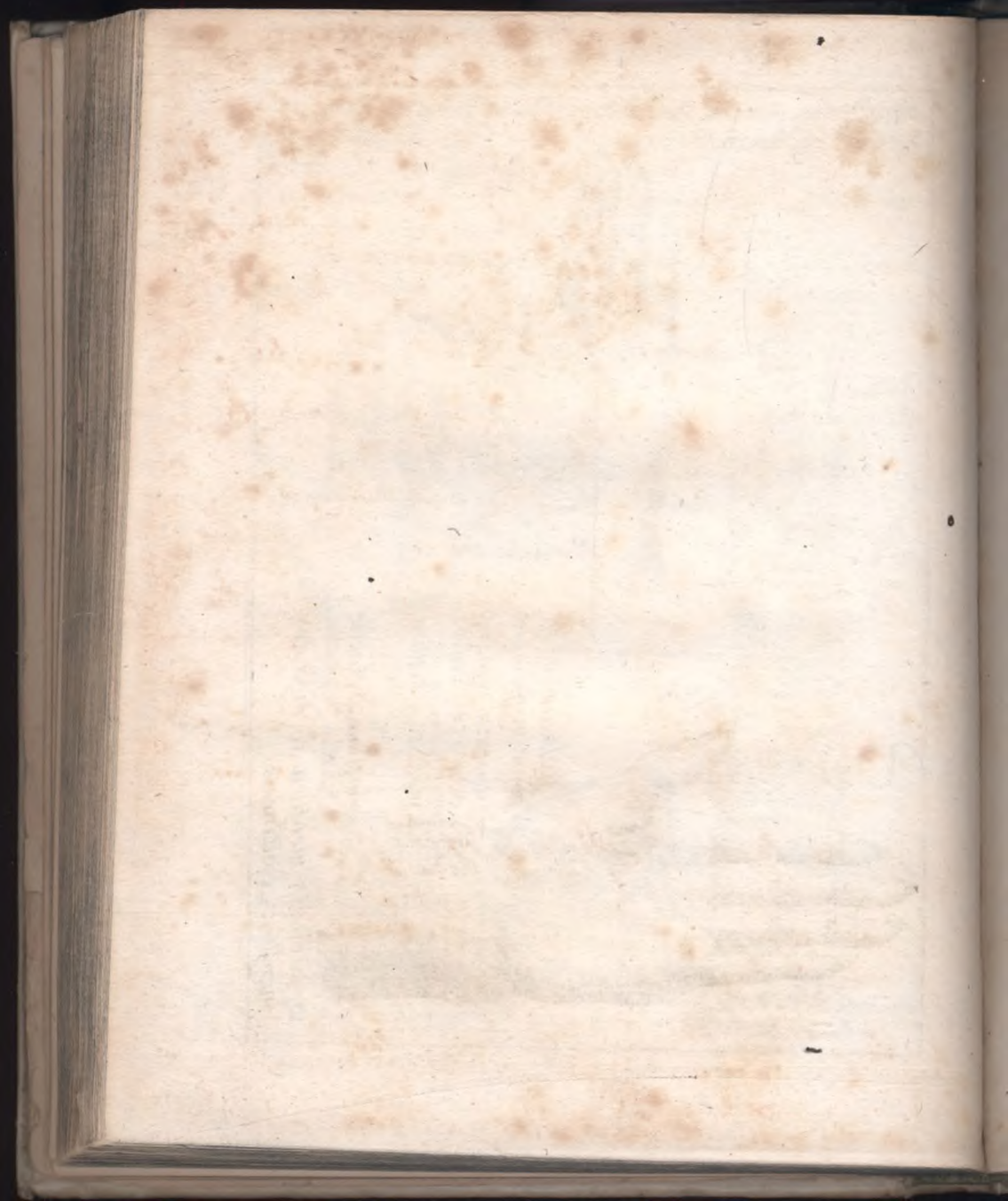
medie — homini

— infime — terre.

10 cubitalis mensura 10 digitales
mensuras continens.

N. 1. fol. 41.

Delineatio cavitationum vel locorum pulsuum et trium partium corporis.

Fūm fū. i.e. ventarum urbs: locus in occipitis parte ima, ubi extremi capilli statim pulmonis indicant.

Xām ciāo. i.e. suprema pars corporis à vertice usq. ad os supremum stomachi infra cor et pectus.

Fēu pē. i.e. natus albedo: locus in occipite infra aures.

Kī mūē. i.e. cœthemorum: locus infra mammillam prodit originem huius magni.

Kī Kēu. i.e. spirituum os in dextra ante locum Quān.

Kī hái. i.e. spirituum mare, uno et dimidio infra umbilicum distans locus.

Chūm ciāo. i.e. media pars corporis à stomacho ad ventris medium: continet fel, hepar, stomachum et ventrem.

Hiā ciāo. i.e. infima pars corporis à ventris inferiore ore ad plantas pedum.

Gīn ym. i.e. hominis obviantis seu viarum humidi nedicis et caloris primigenii occursus in sinistra: prodit originem epetis et fellis.

Quān y uēn. i.e. limes originum infra umbilicum tribus et dimidio digiti articulo: perfectorum spirituum receptaculum. Prodit originem ad vesicam.

Tān hēn. i.e. rubeus ager, locus tribus infra umbilicum digitis.

Chūm yām. i.e. penetratio viarum caloris primigenii in pedum superiore parte, ab imo et extremo osse tribus digiti articulis distans. Prodit originem ad ventriculū.

Tā Kī. i.e. magna lacuna, ad latera pedum supra talum, sunt illi pulsus. Mares in pede sinistro, femine in dextro habent.

Tai chūm. i.e. magna penetratio in ipso plantæ pedis medio.

Dicitur et porta rite, quia cessante illic pulsu, moritur ager.

Regula pulsus sui ipsius explorandi, circumducendo dextram ad pulsus sinistra, sic ut index exploret primum locum pulsuum, uti infra.

Regula pulsus alterius hominis explorandi, sic ut index respondeat primo pulsuum loco, medius digitus secundo, annularis tertio loco.

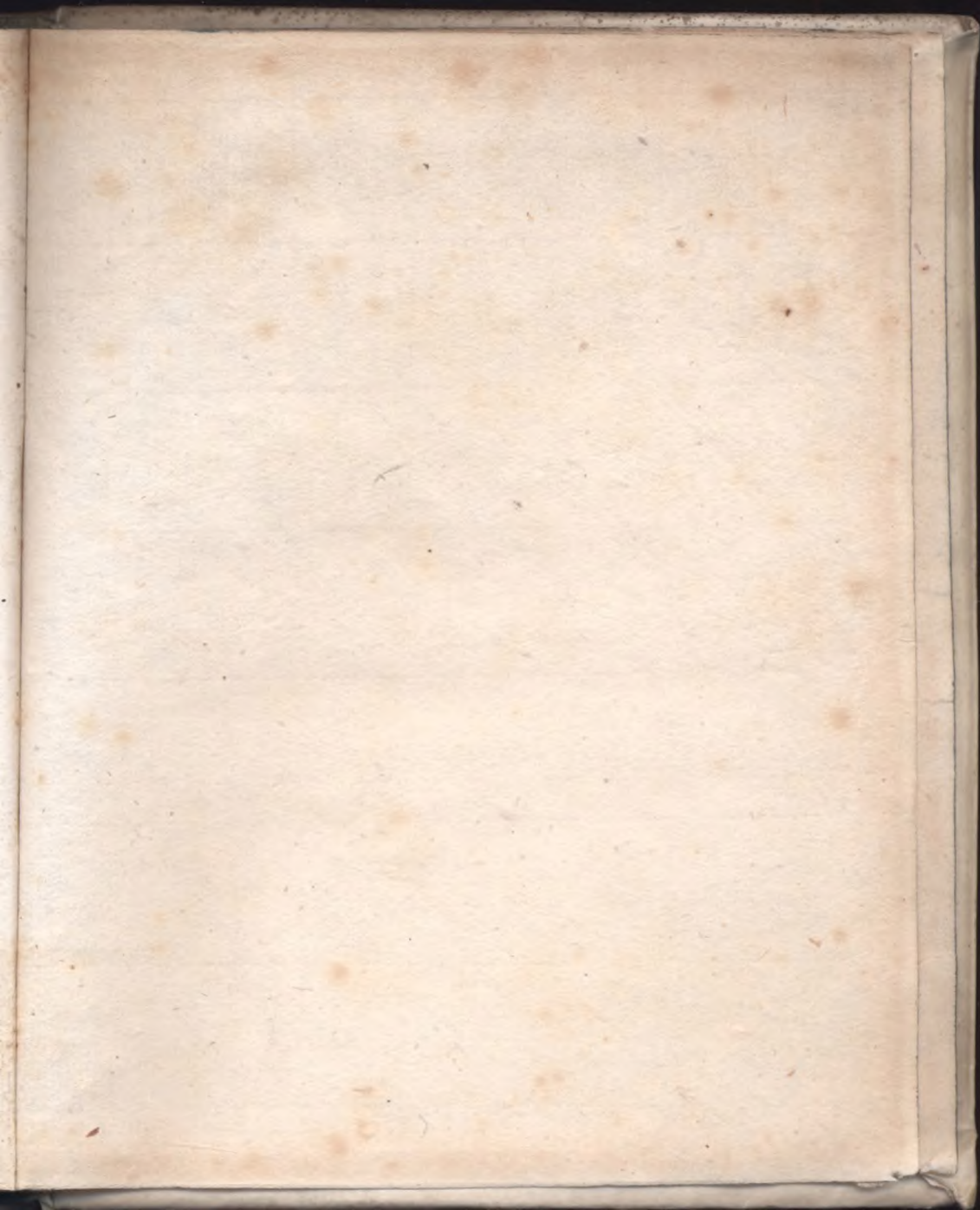

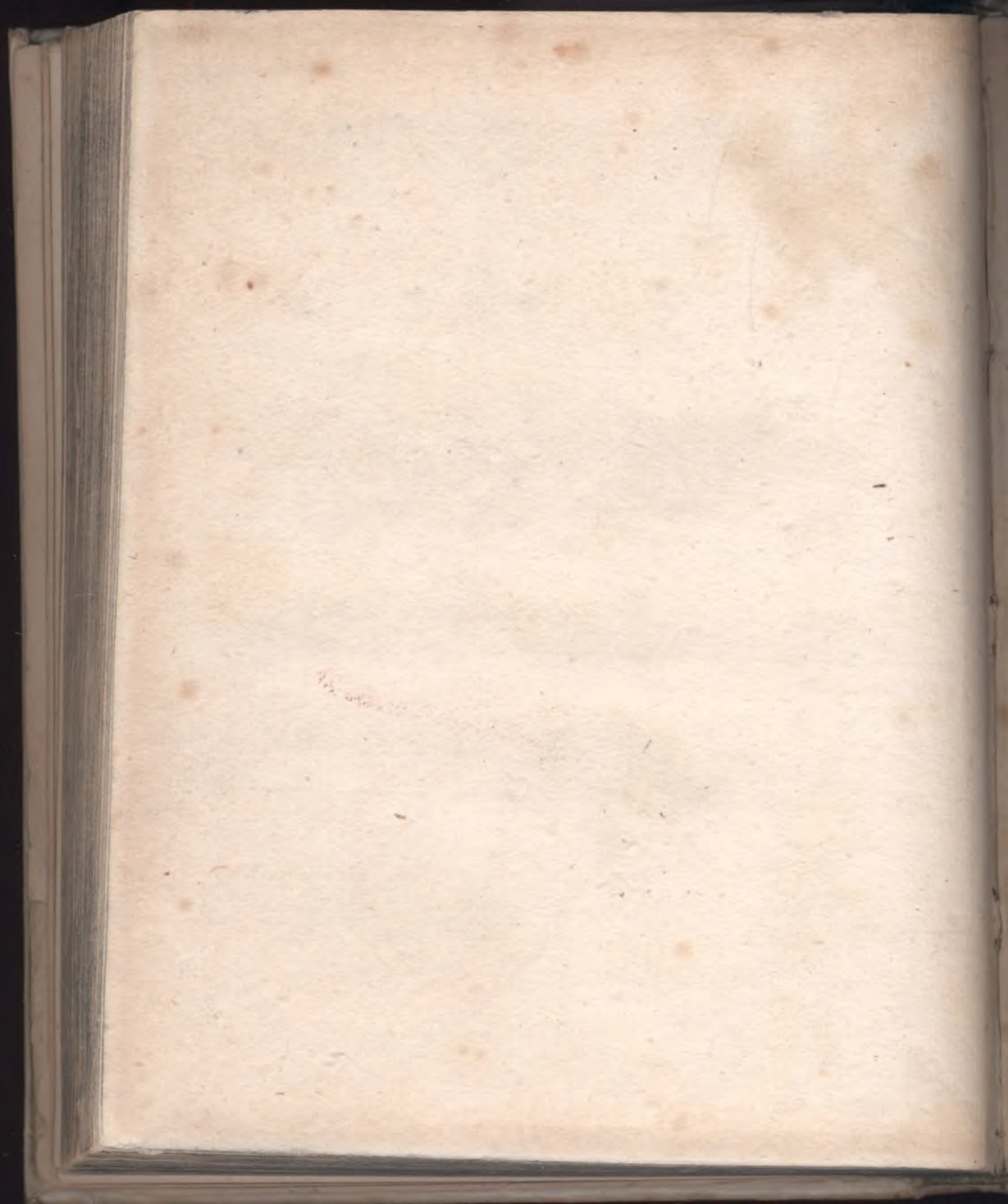
...paula pulchra sui generis copulanda circumdanda
...ad pulchra pulchra de pulchra
...paula pulchra sui generis copulanda circumdanda

...paula pulchra sui generis copulanda circumdanda
...ad pulchra pulchra de pulchra
...paula pulchra sui generis copulanda circumdanda

1485

14127

6-50

